

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 20.

Lördagen den 16 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och statens vattenfallsverk; och lämnades därvid i fråga om *punkten 24*, angående anslag för anordnande av automobillinje mellan Övertorneå och Pajala, enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Danielsson**, som anförde: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har föranlett en ganska lång debatt i första kammaren, och sannolikt blir det också så i denna kammare. Redan den förste talaren anmärkte på att utskottets utlåtande, i synnerhet i dess motivering, i föreliggande fråga är söndertrasat. Det var rätt många skiftande meningar, som i motiveringen kommo till uttryck, och detta må icke förvåna var och en, som försökt sätta sig in i denna sedan årtal omdebatterade, omdiskuterade och jag vågar påstå synnerligen svårösta fråga.

Vi stå här inför ett problem, som icke bara har sina vanliga ekonomiska konsekvenser utan som har en djupare och vidare betydelse. Detta har också framskyttat i någon mån såväl i departementschefens uttalanden som i det föreliggande utskottsbetänkandet samt kanske ännu något mer i motivererna till de särskilda reservationerna. Det är icke bara en ekonomisk fråga, det är en fråga av ovanlig räckvidd, materiellt och kulturellt, för denna avlägsna, ovan polcirkeln belägna bygd. Det har antytts och jag antyder det också i förbigående, men därför är frågan av lika allvarlig och djup innebörd, i det den gäller bevarandet av svenskheten, av det nationella sinnet i bästa mening hos en rätt stor befolkning, som ingenting högre önskar än att få vara svenskar och att känna sig ihågkomna av det övriga Sverige med de förmåner, som de annars i mångt och mycket sakna, och om vilka förhållanden vi här i södern ha svårt att göra oss någon föreställning.

Det har anmärkts redan av den föregående talaren, att utskottet står åtskilligt delat, och till utskottets betänkande i föreliggande punkt har under-tecknad också fogat en reservation utan angivet yrkande. Detta är orsaken, varför jag nödgas taga kammarens uppmärksamhet i anspråk under några minuter.

Redan under utskottsbehandlingen av detta ärende var jag på det klara med att jag icke kunde sluta mig till någon av de motiveringar, som då framfördes. En av dessa motiveringar, som finnas i föreliggande betänkande, är ju för övrigt ditskriven sedermera. Jag reserverade mig då blankt med föresats, att jag skulle använda tiden ytterligare för att såvitt möjligt sätta mig in i

*Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)*

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

föreliggande förhållanden. Jag har undersökt stämningen bland de representer från denna landsända, som här finnas, och jag har försökt följa med de uttalanden, som gjorts från olika sidor, och jag har mer och mer kommit till den slutsats, att ett beslut om anordnande av en automobillinje redan i år är i någon mån förhastat. Ty även om man sagt i motiveringen till en större reservation och även annars, att man icke vill genom ett beslut föregripa ett ställningstagande till Tornedalens hela trafikfråga, så är det kanske ändå ofrånkomligt, att man gör detta i mer eller mindre grad genom att redan i år gå in för ett positivt beslut. Vi minnas ju mycket väl från fjolårets riksdag, att man redan då önskade en utredning. Järnvägsstyrelsen har sedan gått in för ekonomiska synpunkter, som givetvis för denna styrelse måste vara enbart bestämmande. Man har gått ut ifrån att det skulle bli dyrt ur ekonomisk synpunkt att utbygga en järnvägslinje, och man har i stället förordat denna provisoriska lösning, som vi nu se i den föreliggande punkten. Det kanske förefaller litet underligt, att en enig befolkning och, efter vad det vill förefalla, en enhällig mening bland myndigheterna däruppe i norra gränstrakterna ställa sig avvisande mot denna busslinje och säga, att då vi ej få järnväg taga vi hellre ett avslag, ett uppskov under ett helt års tid framåt. Men studerar man frågan närmare, så förstår man det tänkesätt, som befolkningen i denna avlägsna gränsbygd ger till känna i föreliggande fråga. Under en tidrymd, såsom jag tror, av ungefär tio år har denna befolkning fått mer eller mindre välgrundade förhoppningar, visserligen ej i så positiv form, att från statsmakternas sida något skulle göras i denna sak, och man har fått för sig, att man blivit lovad en järnväg och man vill också se detta löfte uppfyllt. Går man miste om detta, så kommer man att leva däruppe i den övertygelsen, av alla offentliga uttalanden att döma, att, om man får denna busslinje, byggandet av denna järnväg, som för dem är en hjärteangelägenhet, kommer att för obestämd tid uppskjutas.

Nu har man gjort den invändningen från flera talares sida, att man förstår ändå inte däruppe, vilken välsignelse en biltrafik kan bli härvidlag, och man anser, att i jämförelse med en järnvägstrafik blir en automobillinje både billigare och lika effektiv ungefär. Men jag tror icke, att vi ha rätt att från våra bygder i södra och mellersta Sverige söka göra jämförelse med de förhållanden, som vi närmast känna till, och dessa ytterst säregna förhållanden däruppe i höga norden. Jag tror, att man bör söka förstå denna befolknings önskemål, söka förstå dess känslor, då den ensam däruppe får intryck av att i någon mån vara övergiven av välviljan från övriga trakter. Under sådana förhållanden, och då därtill kommer en hel del orsaker, som motivera ett uppskov under ett år, ett uppskov, som icke skulle innebära ett kallt avslag på allt vad man önskar utan blott ett förnyat övervägande av hela detta vidlyftiga spörsmål, så har jag från den utgångspunkten resonerat så, att det icke kan vara rätt och riktigt av oss att motsätta oss önskemålet hos befolkningen i en hel landsända, att påtvinga dem anordningar, som de själva icke vilja ha. Är det icke mera logiskt och mera ansvarsfullt att gå in för ett uppskov på ett år för hela frågan och att efter en förnyad grundlig undersökning av alla hit hörande problem fatta ståndpunkt? Jag vill peka på att till riksdagens behandling föreligger en motion i första kammaren av herr Enhörning, som går ut på att man skulle möjliggöra för staten att före 1947 få tillgodogöra sig de rika malmfyndigheter, som finnas där uppe i Kaunisvaara, beläget obetydligt ovanför Pajala. Skulle det visa sig ekonomiskt fördelaktigt att anordna en brytning där genom att få till stånd en överenskommelse med Grängesberg-Oxelösundsbolaget före 1947, så är givetvis en järnväg ofrånkomlig. Vi ha ju också, vill jag minnas, en utredning angående en uthamn för Nedertorneå—Haparanda, vilken skulle bli nödvändig, om trafiken och utförselmöjligheterna

skulle taga särskild fart däruppe. Därtill kommer ju också, vad som anmärkts under debatten, att det torde bli tillfälle för ganska många av riksdagens ledamöter att i sommar på ort och ställe taga reda på och bedriva närmare studier av hithörande förhållanden. När man lägger tillsammans allt detta, när man ser, hur splittrat utskottet i verkligheten är, hur tveksamma många äro i denna fråga, lika tveksamma som befolkningen och myndigheterna i detta vida land ovanför polcirkeln äro eniga om att få en järnväg, har jag känt det som en skyldighet att efter moget övervägande söka så gott jag kunnat taga del av aktstyckena i föreliggande fråga. Jag har därvid icke kommit till någon annan slutsats än den, att det för närvarande lämpligaste beslutet vore rent bord, avslag å såväl den framlagda propositionen som de i ämnet väckta motionerna för att därigenom få ett års rådrum och närmare sätta sig in i förhållandena. Här äro faktorer, till vilka man måste taga hänsyn, faktorer, som jag icke gärna vill peka på och framdraga i offentlighetens ljus, ty något sådant skulle kanhända misstydvas, men så mycket kan man säga, att dessa faktorer äro av en allvarlig och djupgående innebörd.

Då jag såsom en representant för de södra delarna av vårt land härvidlag måste komma till den slutsatsen, att ett avslag vore bäst, så beror detta på de motiv, som jag här i korthet sökt att införa kammaren anföra. En avslagslinje har varit starkt på tal även i första kammaren, ehuru den icke kunde vinna majoritet; men jag vill hoppas, att man skall komma till ett annat resultat, d. v. s. till ett avslag i denna kammare. Vi ha här hört dem, som yttrat sig för positiva åtgärder härvidlag — jag tänker särskilt på herr Anderson i Råstock, som synnerligen starkt talade för ett avslag — jag tror han icke skulle bli så synnerligen ledsen, om han icke finge igenom sitt yrkande, som gick ut på bifall till hans reservation.

Jag kan såsom nämnt, efter att noga hava övervägt denna fråga, icke komma till något annat resultat, än att det ur statens egen synpunkt och med hänsyn till denna landsdels befolknings alldeles speciella förhållanden icke kan vara klokt att här vidtaga en åtgärd, beträffande vilken man från vederbörande orter slår ifrån sig med båda händer. Det är det allra starkaste motivet, och jag tror, att om vi gå in för rent bord i år, så skola de, som nästa år komma att taga ställning till frågan, kunna gå fram till positiva insatser, som stå i samklang med önskingarna hos dessa omtalade orters befolkning. Jag tror därför att man här icke skall räkna så ekonomiskt noga genom att göra jämförelse med vad en järnväg och vad en busslinje skulle kosta samt vad driftsförlusterna skulle bli på det ena eller andra hållet. Det är andra värden, som stå på spel, som icke kunna evalveras i siffror eller penningar, det är en hel del intressen och problem, som det här gäller och som man skall taga ställning till.

När saken ligger så till som den för närvarande gör, kan jag, herr talman, icke annat än biträda det avslagsyrkande, som herr Hage under debatten framställt, nämligen yrkande på avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som de framförda motionerna för att därigenom få ett uppskov för vidare utredning.

Härpå yttrade:

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman, mina damer och herrar! Jag hade icke tänkt uppträda i denna fråga, men det var herr Lundquist, som gav anledning och frestade mig att begära ordet. Innan jag går in vidare på saken, vill jag bara förklara, att det verkar beklämmande, att kammaren har visat så oändligt litet intresse för denna fråga. När herr Hage var uppe här och höll huvudanförandet, var mer än halva kammaren ute, och för övrigt surrade det, så att det var omöjligt att höra på vad han sade.

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Mina herrar, detta är en livsfråga för Sverige, icke bara för Torne-dalen och Norrbotten, utan den berör hela landet på ett intimare sätt än de flesta av herrarna ha en aning om. Det vore önskvärt, att man ville ge litet mera akt på denna fråga och sätta sig in i vad spørsmålet i själva verket gäller.

Herr Lundquist säger, att han har svårt att förstå befolkningen däruppe, och på samma strängar spelade andre vice talmannen. Ja, både jag och många med mig förstå, vad dessa herrar mena, utan att de uttryckligen behöva säga det. Herr Lundquist undrade, huruvida det icke var befolkningens okunnighet om de verkliga förhållandena, som föranlett deras ståndpunkt i denna fråga. Jag ber om ursäkt, att jag säger, att befolkningen däruppe förstår och vet vad den gör, och det är icke okunnighet, som gör, att den intager denna ståndpunkt, som här skett. Herr Lundquist är naturligtvis i järnvägstekniska frågor en kunnig man, det förstår jag mycket väl, men de kalla synpunkter han lägger på denna fråga få icke i längden göra sig gällande här. Han anförde några siffror om trafikfrekvensen, som jag föreställer mig skola verka rätt avkylande på de kammarledamöter, som hörde på. Jag skulle vilja dementera dem, men jag vågar ej själv göra detta, utan jag låter kungl. generalpoststyrelsen göra det. Om herrarna slå upp sid. 26 i utskottets utlåtande tredje stycket står det följande: »Till en början utfördes en tur fram och åter sex gånger i veckan, men sedan det visat sig, att resandefrekvensen blivit jämförelsevis stor, hade från och med den 25 november 1928 anordnats en tur dagligen fram och åter.» Och vi fortsätta i mitten av nästa stycke på samma sida, där generalpoststyrelsen säger: »Trafiken å den nya linjen Övertorneå—Pello—Pajala hade givit ett förhållandevis gott resultat. Diligenserna hade vid resorna i allmänhet varit väl besatta särskilt på kortare sträckor och mellan byarna utmed linjen.» Det förefaller, som om dessa siffror talade ett något annat språk än den gör, som talar om de fyra personer, som dagligen, eller var det med varje tur varit med. Vidare säger samme talare — jag minnes icke ordalagen — att finnarna hade icke råd att tävla med oss och bygga en järnväg på finska sidan. Tillåt mig säga, att finnarna fråga icke efter vad de ha råd till härvidlag. Deras taktik går ut på något helt annat, som jag icke vågar tala om och få det intaget i kammarens protokoll, men herrarna kunna lita på att det är så.

De förhållanden, som herr Lundquist talade om beträffande fraktsatserna m. m., röra den bansträcka, som går från Haparanda till Övertorneå. Vad vi här diskutera rör en järnväg från Övertorneå upp till Pajala. Om finnarna bygga på sin sida, vilket jag icke ett ögonblick tvivlar på att de göra, för såvitt vi icke bygga, då bli givetvis både vårt ekonomiska liv och våra nationella värden däruppe i hög grad spolierade.

Herr Anderson i Råstock var inne på att nämna något om att bereda arbete åt människorna i det här landet, var det nu vara må, och att man borde såvitt möjligt söka komma undan dessa nödhjulsarbeten, som äro så mycket kritiserade och som äro så olyckliga i de allra flesta fall. Här ha vi, mina herrar, ett tillfälle att bereda sysselsättning åt befolkningen i landet. Detta skulle säkerligen icke kosta oss mera än vad en hel del andra, mer eller mindre onaturliga arbeten kosta oss. Vi få väl ändå tänka på att bereda försörjning åt vårt folk i vilken landsända man än bor. Jag tager mig friheten att peka på befolkningens tillväxt däruppe. Under det att befolkningstillväxten i Sverige i sin helhet utgör 5 %, uppgår den i Norrbotten till 10 — 12 % och i Västerbotten till 15 % — alltså till tre gånger mer än i det övriga Sverige. Man bör skaffa försörjningsmöjligheter för denna kommande befolkning, ja för de människor, som redan nu leva och bo däruppe — jag tänker endast på förhållandena på Seskarön och flera andra sådana platser. Här

kan en hävstång, mäktigare än någon annan, tillgripas för att avhjälpa förefintliga missförhållanden.

Men den svenska riksdagen och den svenska regeringen står kall och oförstående inför dessa viktiga spörsmål. Det är precis som om riksdagen suggererats, så att den icke kan eller vill se de verkliga förhållandena, icke se huru det i själva verket ter sig i det levande livet. Ett järnvägsbygge skulle alltifrån första spadtaget bli till välsignelse för nu levande slakten, och vi skulle åt kommande slakten lämna i arv ökade livsmöjligheter. Vi ha skyldighet att tänka både på nutiden och framtiden. Den ifrågavarande järnvägslinjen skulle överallt skapa nya förvärvsmöjligheter, såväl för jordbruket som för skogsbruket och andra näringsgrenar. Det finns plats däruppe för tusenden och åter tusenden småbrukare, som skulle kunna leva och reda sig själva utan något statsunderstöd; de skulle icke falla vare sig kommunerna eller staten till last. Men här behöves en hjälpande hand för att sätta detta verk i gång. Det bleve en behållning, som fullt motsvarar de ekonomiska uppostringar, som vi här skulle göra.

Och detta gäller, mina herrar, även om kungl. järnvägsstyrelsen visar aldrig så med siffror, att det hela kommer att gå med förlust. Jag tvivlar ingalunda på att befolkningen skulle bli tillgodosedd i trafikhänseende även enligt Kungl. Maj:ts förslag. Men, mina herrar, det är icke där som skon klämmer. Det är andra värden som stå på spel — värden som icke kunna evalveras i penningar. Skola vi låta dessa värden gå förlorade? Skola vi hålla på att spjärna mot udden, till dess vi gjort det onda värre? Jag har redan sagt, att jag icke kan uttala vad jag vill, ty jag önskar icke ha det till protokollet. Men jag kan försäkra er, mina herrar, att om ni visste huru det går till däruppe i många hänseenden, skulle icke någon enda i kammaren motsätta sig ett järnvägsbygge. Järnvägen blir en oöverstiglig barriär till förmån för svenskheten — med sina stationer, sina vaktstugor och den befolkning, som kommer att uppväxa omkring densamma. Järnvägen bidrar i oerhögd utsträckning att förvandla den bygd det här gäller. Den blir — jag säger det ånyo — en barriär såsom ingenting annat. Den som känner till förhållandena vet, huru det var innan man hade banan upp till Torneå. Det blev sedan som att vända om en hand, och det var järnvägen som gjorde förvandlingen.

Måhända säger någon, att jag står här och frammanar spöken och att jag är sentimental. Men jag upprepar vad jag sagt: om ni kände förhållandena, skulle ni varken tänka eller tala på det sätt som ni göra. Ni skulle då fortast möjligt gå till handling och åstadkomma vad befolkningen däruppe kräver och behöver.

Herr talman! Jag har velat framhålla dessa synpunkter så gott jag kunnat i hopp om att man icke längre skall spjärna mot udden utan i stället gå på avslag i denna fråga och göra rent bord. Jag instämmer, herr talman, i herr Hages yrkande i detta fall. Och ett sådant yrkande, mina herrar, kunna ni väl icke ha någonting emot! Ingen skada är ju skedd därmed. Frågan står öppen för framtiden, och vi få tillfälle att taga ställning till densamma, när den tiden kommer.

Jag ansluter mig, som sagt, till herr Hages yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det har underhand dragits i tvivelsmål, huruvida vad jag yttrade i förmiddags kunde vara riktigt, nämligen att ju större trafik som uppkommer på ifrågavarande automobilinje, desto dyrare skulle det ställa sig att driva den och desto större skulle förlusten bli. Jag skall, då jag förmodar att de herrar som stå på andra sidan tillmäta den största betydelse åt den utredning, som åvägabragts i ärendet, be att få citera några

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

rader, som återfinnas på sidorna 70 och 71 i det häfte, som jag här har: »Utgifter för kapitalökning». På den förstnämnda sidan säges det: »Omnibustrafiken torde med beräknad vagnpark och föreslagen turlista kunna möta en ganska avsevärd trafikstegring, vadan alltså vid uppåtgående persontrafik ett undan för undan gynnsammare resultat torde vara att motse för denna rörelsegren». (Jag uttryckte vad jag ville säga något oklart förut; jag skall försöka bättra på det nu.) »Beträffande godstrafiken ägde däremot ett motsatt förhållande rum. Blev trafiken större än vad ovan beräknats, så komme detta att föranleda, dels att större kapital behöve användas för anskaffande av lastautomobiler och dels att utgifterna ökades i mångfaldigt högre grad än godstrafikinkomsterna.» — Jag skulle tro, att man har rätt att läsa ut ur detta uttalande ungefär vad jag gjorde, då jag förra gången hade ordet.

På sidan 71 heter det sedan, efter det man redogjort för siffrorna för automobildriften: »Om man däremot ej ville beräkna någon ränta för anläggningskapitalet, vilket måhända i detta fall som för övriga kulturbanor kunde få antagas, hade man att mot varandra ställa beloppen 270,000 och 183,000 kronor.» Där se herrarna, att skillnaden i detta fall icke är större än mellan de båda nu nämnda siffrorna.

Jag skall sedan be att få citera vad föredragande departementschefen yttrade till statsrådsprotokollet. Det heter där på följande sätt: »Torneälvens dalgång är utan tvivel en bygd med goda utvecklingsmöjligheter. Rika naturtillgångar finnas i form av vidsträckta produktiva skogarealer samt odlade och odlingsbara marker, brytningsvärda mineraltillgångar och utbyggbar vattenkraft, och landsdelens befolkning är jämförelsevis talrik och stadd i stark tillväxt. För att främja utvecklingen inom dessa trakter hava flera åtgärder av statsmakterna vidtagits, bland vilka den viktigaste torde vara statsbanenäts utsträckande till Övertorneå, varigenom den nedre Tornedalens kommunikationsbehov blivit nöjaktigt tillgodosedd. Att förbättrade kommunikationer i den övre Tornedalen skulle bliva av betydelse för den materiella och kulturella utvecklingen i dessa trakter är uppenbart. Härtill kommer, att en förbättring av kommunikationerna i denna gränsbygd med dess huvudsakligen finsktalande befolkning skulle, såsom redan skett i nedre Tornedalen, knyta densamma närmare till det övriga landet.

Att befrämja svensk odling och bebyggelse i ifrågavarande nordliga gränstrakter är alltså en angelägen nationell uppgift, och detta har också vid skilda tillfällen framhållits, icke minst inom riksdagen. Med hänsyn härtill och då utredning rörande den övre Tornedalens kommunikationsspörsmål numera verkställts, synes tiden vara inne att förelägga riksdagen förslag till frågans lösning.» Detta förslag mynnar, såsom kammarledamöterna funnit, ut i det som framlägges i utskottsutlåtandet och den kungl. propositionen, nämligen inrättandet av en automobillinje. Även om jag för min del i utskottet biträtt den tanken, att man under den tid, som man behöver för att taga upp frågan i ett större sammanhang, borde gå in för att inrätta en automobillinje, måste jag dock säga, att detta icke innebär någon lösning av frågan. Enligt mitt sätt att se vore det att handskas med ordens valör på ett sätt som icke är tillfredsställande. Jag vill, sedan jag konstaterat, att det här är fråga om en rik bygd med stora utvecklingsmöjligheter och att man i kommunikationshänseende bjuder bygden en automobillinje — fråga vem det vara mände som finner sig föranlåten att svara: har man någonsin sett, att det uppstått en industri efter en automobillinje? Jag vill dessutom nämna ett exempel från Västerbotten i detta avseende. Där hade man kalkylerat fram, att malmtransporten från Boliden skulle kunna verkställas med lastbilar, och kalkylerna sågo så rasande fina ut. På mycket kort tid, något år eller så, kom man emellertid underfund med, att detta gick icke alls för sig på det sätt som man tänkt, utan man fick lov att bygga en järnväg.

Nu skall jag icke fortsätta längre: herrarna förstå vart jag vill komma. När nu första kammaren fattat beslut och antagit utskottets förslag, finns det enligt mitt sätt att resonera och enligt arbetstekniken här i riksdagen ingen möjlighet att få fram ett löfte om ytterligare prövning genom att ansluta sig till den reservation, som jag framställt (jag har för övrigt icke någon gång hyst större förhoppningar om att kammaren skulle bifalla densamma). Det finns ingen anledning att nu hålla på reservationen, ty när första kammaren beslutat bifalla utskottets förslag blir bara följden den, om vi här antaga reservationen, att man får hela motiveringen helt och hållet bortfallen. Kvar står således i sådant fall ett naket bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Då jag icke önskar en sådan utgång och då jag redan i mitt första anförande signalerade, att jag eventuellt kunde sluta på avslagslinjen, har jag, herr talman, begärt ordet för att med det sagda motivera återtagandet av mitt förra yrkande och mitt instämmande med herr Hage i hans yrkande om rent avslag.

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts

Herr Persson i Falla: Herr talman! Sedan debatten i förevarande fråga började, har situationen väsentligt förändrat sig. När vi först behandlade ärendet, stodo vi i valet mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, å ena sidan, och å andra sidan den reservation, som avgivits av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. Efter första kammarens beslut och den senaste ärade talarens anförande står valet mellan utskottets förslag och det rena avslagsyrkandet. Under sådana förhållanden kan man lämna reservationen åsido, och jag betraktar blott de båda förslag, som återstå.

Vad innebär alltså avslagslinjen? Jo, att vi skulle ha frågan liggande under utredning för en längre eller kortare tid framåt och att under tiden ingenting positivt åtgöres för Torneådalens kommunikationsfråga, som det ju från alla håll säges vara en ytterst trängande angelägenhet att få löst. Det synes mig dock vara ologiskt, att när man nu så starkt trycker på nödvändigheten av att på ett gott sätt lösa nämnda kommunikationsfråga, särskilt ur nationella synpunkter, man tillika på vissa håll gör vad man kan för att skjuta undan denna lösning till en oviss framtid. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ifrågavarande trakter få ett efter sina nuvarande ekonomiska förhållanden avpassat och mycket gott kommunikationsmedel. Detta får man också *omedelbart*, men det hindrar icke på något sätt, att om läget förändras ekonomiskt och t. ex. Kaunisvaara malmfält blir brytvärt järnvägen sedan kan komma som en logisk konsekvens. Automobillinjen hindrar icke på något som helst sätt tillkomsten av en järnväg framdeles. Det bil- och bussmateriel, som man under tiden skaffat sig, har man ju alltid möjligheter att sätta in på de andra linjer, som kunna uppstå. Ingenting är borta eller spolierat, men vi få frågan löst för tillfället och på ett sådant sätt, att om man sedan eventuellt skulle föreslå en järnvägsförbindelse, man kan upptaga spörsmålet härom under mycket lugnare och nyktrare stämning än vad man tydligtvis på sina håll gjort i dag, när denna fråga förelegat till bedömande. Vi måste komma ihåg, att en utredning om ifrågavarande problem — om Torneådalens ekonomiska möjligheter, om utsikterna att få en ekonomisk brytning till stånd vid nämnda malmfält och om gagnet av en uthamn nere vid Bottenviken och mycket annat, som sammanhänger därmed — tager tid, en avsevärd tid. När vi fått dessa saker klara, tager det också tid att utforma de förslag, som kunna föranledas därav. Det är icke alls säkert, att ett förslag om *järnväg* blir resultatet. Det kan hända, att det blir ett förslag om en bilbusslinje precis såsom det är i dag, men då finge vi frågan om den kommunikationslinje, som behöves däruppe, undanskjuten för ett stort antal år. Detta tycker jag de herrar, som ömma för Torneådalens kommunikationsfråga, borde tänka på. Jag menar, att det rationellaste och bästa är att nu bifalla det förslag, som här föreligger och

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

som bereder en lösning, vilken tillgodoser det trafikbehov, som just för närvarande finnes däruppe.

Herr Nilsson i Antnäs talade med stort patos och mycken känslsamhet för sin ståndpunkt, något som jag tror vann en viss anklang hos kammaren och på sätt och vis även hos mig själv. Han yttrade emellertid, att även med Kungl. Maj:ts förslag skulle befolkningens trafikbehov för närvarande tillgodoses. Men, han tillade: det är icke fråga om den saken, utan det rör sig om andra saker, som han icke ville föra till protokollet. Ja, jag förstår herr Nilsson i Antnäs mycket väl, och jag uppskattar det patos, som leder honom. Jag är också på mitt sätt mycket intresserad av samma av honom antydda skäl. Men jag menar, att dessa skäl, dessa nationella motiv, som vi naturligtvis icke böra underskatta, i mycket hög grad kunna bli tillgodosedda även med den nu föreslagna lösningen av frågan. Ty denna hindrar som sagt icke en lösning efter andra linjer — järnvägsbygget — om sådant sedermera skulle visa sig nödvändigt. Men det är viktigt, att frågan löses nu och att vi få bort den som ett irritationsmoment. Detta kunna vi göra utan att på något som helst sätt bortse från de legitima intressena däruppe. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Storegården instämde häruti.

Herr *Ekman*: Herr talman! Då jag under ett par år haft anledning att sysselsätta mig med denna fråga och sökt bilda mig en uppfattning om vad som skäligen borde från statsmakternas sida göras i densamma och då jag därvid kommit till en bestämd uppfattning, förefaller det, som om det finnes skäl för att jag här säger några ord.

När man först föreslog, att staten skulle bygga en bana Övertorneå—Pajala och jag fick reda på befolkningmängden och andra sådana trafikfaktorer, varmed man i dylikt fall måste räkna, så sade jag mig — med det ekonomiska sinne jag gärna vill anlägga på dylika frågor — att här föreligga väl ändå icke rimliga förutsättningar för byggande av en järnväg med den föreslagna sträckningen. Emellertid nödgades man som sagt efterhand att studera detta spörsmål mera ingående. Och riksdagens egen hållning 1928, då den behandlade enskild motion i denna fråga, framtvingade, såvitt jag förstår, ett sådant närmare studium.

Jag tror man får leta efter ett fall, där riksdagen enbart efter en enskild motion uttalat sig så kraftigt och låtit sina sympatier för ett järnvägsföretag framlysa så starkt, som skedde i detta fall i fjol. Man framförde såsom huvudskäl varför man då icke ville gå med på förslaget, att detsamma kommit fram för riksdagen på grund av enskild motion och att man för övrigt ville, att ett par pågående utredningar först skulle slutföras. I övrigt var det alldeles tydligt, att riksdagen, och i första hand statsutskottet, vid det tillfället var ganska långt inne på den tanken att ett järnvägsföretag borde igångsättas.

När man så, som sagt, närmare kom att studera denna fråga, måste jag också säga mig, att om man endast resonerade järnvägstekniskt eller ur ekonomipolitiska synpunkter beträffande detta företag, såsom en ärad talare på stockholmslänsbanken gjorde här i dag, så blev det ofrånkomligt att draga den slutsatsen, att här fanns icke möjlighet för staten att ingripa. Men jag vill också säga, att det mycket snart blev klart för mig, att man fick avskriva dessa hänsyn; icke så, att man icke skulle undersöka om kostnadsberäkningarna och trafikplanen voro riktiga, men så att man fick avstå från önskemålet att här kunna skapa ett järnvägsföretag, som inom den närmaste tiden kunde bära och förränta sig.

Nu hade man till en början att göra sig den frågan: Finnes det tillräcklig

anledning att bygga banan, om man utgår från den av mig nu senast nämnda förutsättningen vid betraktande av detta företag? Jag kom då till den slutsatsen, att här hade vi ett järnvägsföretag, som trots allt borde igångsättas.

Det är ju så, att vi här i Sverige varit vana vid att inom våra landamären anse oss äga endast en enda ras, och att vi alltså hos oss icke plägar räkna med ett nationellt mindretal. Nu är det så, att denna bana sträcker sig just till den lilla grupp av vårt folk, som tillhör en annan ras och som talar ett annat språk än det, som eljest talas i vårt land. Om nu den tanken skulle vinna insteg hos folket däruppe, att ifall här hade funnits en svensk befolkning, så skulle banan ha kommit till stånd, men nu blir den icke byggd, därför att man icke känner lika varmt och starkt för oss, då måste ensamt möjligheten, att denna tankegång kunde komma till uttryck däruppe, vara en stark anledning för oss att fråga oss själva, huruvida vi dock icke borde tillgodose ett trafikanspråk, som bygdens folk enhälligt omfattar. Jag fann således, att man här, utan att på något sätt söka öva våld på ett mindretals sympatier, känslor och åskådningssätt, bör på bästa möjliga sätt knyta denna del av landet till det hela och därigenom åstadkomma ett samband, som ur nationella och kulturella synpunkter måste sägas ha verkligt värde. Jag kom därför, som sagt, från denna utgångspunkt till det resultatet, att här borde skäligen ett järnvägsföretag igångsättas.

När sedermera järnvägsstyrelsens utredning förelåg, så fann jag i denna utredning en hel del uttalanden, som jag icke fann stämma riktigt väl med de slutsatser, som järnvägsstyrelsen sedan drog av sin utredning. Man talade i denna utredning om att betydande naturtillgångar vore tillfinnandes. Man påvisade, att här fanns en betydande areal produktiv skogsmark, som uppskattades till 200,000 hektar. Man talade vidare om, att det fanns brytningsvärda malmtillgångar och att här fanns outnyttjad vattenkraft. Och till slut förklarade man, att här funnos odlings- och jordbruksmöjligheter av för de övre delarna av vårt land sällsynt god beskaffenhet. Men sedan man konstaterat detta, drog man en slutsats, som gick ut på, att järnvägen kunde icke väntas medföra några egentliga fördelar varken för skogstillgångarnas utnyttjande eller för uppkomsten av gruvbrytning — trots att man nyss betecknat mineraltillgångarna som brytningsvärda — och ej heller för utbyggande av vattenfall. Det var endast hänsynen till jordbrukets möjligheter, som ansågs kunna komma att spela någon roll i ekonomiskt hänseende och som möjligen kunde tala till förmån för bättre kommunikationer.

Jag måste säga, att jag icke riktigt kan följa med det där resonemanget. Är det så, att man däruppe äger alla dessa slumrande värden, som järnvägsstyrelsen konstaterat existera, då förstår jag inte riktigt, varför icke öppnandet av en ny kommunikationsled skulle kunna verka befruktande på dessa naturtillgångar i denna trakt på samma sätt som man eljest plägar anse, att en järnvägslinje gör, när det gäller naturtillgångar och dessas utnyttjande. Jag kan inte finna annat än att det måste vara naturligt, att om och i den mån sådana tillgångar finnas och äro av den beskaffenhet, som framgår av järnvägsstyrelsens uttalande, så måste också en trafikled, som verkligen kan taga med sig last av olika beskaffenhet, som vidare är av permanent natur och som man kan räkna med under alla förhållanden finnes till hands, då måste en sådan trafikled, säger jag, medföra, här som annorstädes, en uppblomstring i orten och skapa en mer och mer befolkad bygd.

Nu vill jag dessutom säga, att när järnvägsstyrelsen kom med sina kostnadsberäkningar och driftkalkyler, så hade jag också något svårt att godkänna den totalbild, som dessa beräkningar och kalkyler framkallade. Går man i detalj igenom kostnadsberäkningarna för järnvägen, något som jag icke nu skall trötta kammaren med, så kommer man till vissa siffror, inför vilka man stan-

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

nar undrande och spörjande, huruvida det verkligen skall kunna bli så dyrt att bygga järnvägen som här ifrågasättes. Jag tror, att om man går i detalj, så skall man, åtminstone om man något sänker sina anspråk på bekvämlighet och soliditet i sådana avseenden, som äro av mindre betydelse, kunna komma till en väsentligt lägre kostnadssiffra än den som här är ifrågasatt.

Går jag så över till driftkostnaderna, torde det vara riktigt, att man gentemot dem knappast kan göra någon större erinran. Men även här kan man kanske fråga sig, huruvida icke i vissa fall genom en eller annan förenkling något förbilligande kunde ske, som skulle ställa dessa kostnader i en annan belysning än den järnvägsstyrelsens siffror giva.

Om jag emellertid medger, att det icke är så mycket väsentligt att vinna på den punkten i fråga om driftkostnad, så frågar jag å andra sidan: Ha herrarna beaktat, när det gäller driftkostnadernas beräkning, vad det innebär, att man i automobilförslaget utelämnat kostnaderna för vägbanans underhåll och överlåter den saken till vägdistriktet däruppe? Det är ju så, att man räknar med, att om det blir biltrafik, så kommer denna att äga rum å en allmän väg och då få vägdistriktet, som vanligt, bära kostnaderna för väghållningen. Det står i järnvägsstyrelsens yttrande att man räknar med, att »länsstyrelsen och vägkassorna i förening — sannolikt med stöd av automobilskattemedel — skulle komma att svara för alla kostnader för vägunderhåll och anskaffandet av snöskärmar. I fråga om vinterunderhållet», heter det vidare, »syntes automobilinjen själv bära ombesörja plogning mot vederlag från respektive väghållningsdistrikt.» Vad är det nu för vägdistrikt, som skola bära kostnaderna för denna ökade väghållning? Jo, det är två distrikt, vilkas kostnader för väghållningen år 1928 föranledde en utdebitering av, i ena distriktet 61 öre för vägfyrk, vilket omvandlat till jordbruksbevillning utgör 10 kronor 63 öre, och i det andra distriktet, 70 öre, respektive 11 kronor 63 öre. När man betänker vad en tung biltrafik skulle komma att innebära för väghållningen, och då man torde kunna sätta ifråga, huruvida vägen, trots dess jämförelsevis goda beskaffenhet, i alla avseenden är byggd för att tillgodose en dylik tung trafik, så innebär ju för den ortens väghållningsdistrikt en lösnig i överensstämmelse med det förslag, som förordas av utskottet, en så väsentligt ökad tunga, att man kommer upp till kostnader, som måste betecknas såsom rent orimliga.

En ärad talare på upplandsbänken trodde, att det var på grund av okunnighet om förhållandena och om en billeds värde m. m. de, som bodde däruppe, icke ville vara med på detta förslag. Jag undrar, om man icke kan kasta om resone-manget och säga, att det är på grund av kännedom om de verkningar, som det ena eller andra alternativet skulle ha, som man däruppe kommit till en på mera ingående iakttagelser och beräkningar grundad uppfattning.

Jag vågar således göra gällande att under de förhållanden, som här föreligga, kan, ur bygdens synpunkt, det som herrarna kalla en lösning och som utskottet förordar, ingalunda betecknas med detta ord. Jag tror, att om man för andra bygders vidkommande skulle förorda ett kommunikationsföretag, som, utöver ortens redan mycket tunga pålagor, komme att pålägga ytterligare sådana av den beskaffenhet, som här är i fråga, så skulle nog representanterna för dessa bygder på det bestämdaste reagera mot att kalla detta för en »efterlängtd och ur alla synpunkter godtagbar lösning.»

När det ligger så till, har jag frågat mig, huruvida det icke är rimligt och riktigt, att ett avslag nu sker på samtliga de föreliggande förslagen om anslag till inrättande av en billinje. Häremot har man invänt, att ett beslut nu dock innebär ett framsteg och att förhållandena kunna snart förbättras, under det att ett avslag helt uppskjuter förbättringen till senare tidpunkt. Jag vet icke, om det är så förfärligt stor skillnad mellan de bilar, som skulle komma att sättas in enligt Kungl. Maj:ts förslag, och de postdiligensser, som nu

gå på vägen. Någon större skillnad lär det knappast vara. Beträffande gods-transporterna blir det ju en viss skillnad, men i fråga om persontransporterna blir det knappast någon egentlig förbättring. Tager man hänsyn till dels den obetydliga förbättring i trafikförhållandena, som skulle vinnas genom ett beslut nu i enlighet med utskottets förslag, och dels konsekvenserna av ett sådant beslut, så kan jag icke finna annat än att man har rätt, då man från befolkningen i bygden förklarar, att det är oriktigt att för den lösning, utskottet bjuder på och som påtvingas ortsbefolkningen, åberopa bygdens sympatier och önskemål.

Så kommer en sak till. Här har man sagt, att en lösning nu i överensstämmelse med utskottets hemställan icke alls hindrar eller uppskjuter tillkomsten av en järnväg, så snart det visar sig lämpligt med en sådan. Ja, men är det tänkbart, att detta skall kunna ske, om man tar hänsyn till vad utskottet säger i sin motivering, där det heter, att denna automobilinje kan sägas under nuvarande förhållanden »motsvara skäliga anspråk på förbättrade kommunikationer i dessa trakter». Har riksdagen sagt att vad man nu föreslår, motsvarar skäliga anspråk på förbättrade kommunikationer i dessa trakter under nuvarande förhållanden, varmed skall man då motivera förekomsten av nya krav på förbättrade kommunikationsförhållanden? Om bygden blir utan kommunikationer, så komma naturligtvis »de nuvarande förhållandena» icke att förändras. Man kommer icke med tillkomsten av en bilinje att väcka lust att bearbeta de malmfyndigheter, som slumra däruppe, eller att montera vattenfallen, man kommer icke att befolka bygden ytterligare och icke heller att i någon väsentlig omfattning tillvarataga möjligheterna till jordbrukets utvidgning.

När härtill kommer, att vi dock däruppe äga rätt så stora grupper av människor, som intet hellre önska än att få stanna i denna bygd och där skaffa sig sina utkomstmöjligheter, då kan jag icke se annat än att, ur riksintressets synpunkt sett, tillräckliga skäl tala för att vi böra gå med på ortsbefolkningens önsknings i detta avseende. Vi böra understödja deras strävanden att ytterligare stärka de band, med vilka de äro fästade vid denna bygd, och jag tror därför, herr talman, att det föreligger mycket starka skäl att följa de nu senast framkomna yrkandena på avslag å samtliga nu föreliggande förslag. — Herr Persson i Falla sade, att här rådde en irriterad stämning och en skräckstämning. Jag har nu icke försport någon sådan stämning, men genom ett bifall till det yrkande jag nyss berörde, kommer man i varje fall ifrån sådana stämningar och får tillfälle att under lugnare förhållanden ännu en gång pröva, huruvida något av de nya alternativen kunna förtjäna större avseende än det alternativ, som föreligger i det oss nu tillhandakomna utskottsutlåtandet.

Ur dessa synpunkter tillåter jag mig, herr talman, att ansluta mig till dem, som i detta fallet yrka avslag på samtliga här föreliggande förslag. Och jag gör det under uttrycklig förhoppning att en snabb och ingående nyprövning av frågan skall lämna annat resultat än det som i år föreligger i Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Med herr Ekman förenade sig herrar *Björnberg, Selberg, Olsson* i Ramsta och *Bergström* i Bäckland.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Borell**: Herr talman! Frågan om förbättrade kommunikationer i Tornedalen har ju under åtskilliga år varit föremål för undersökningar och överväganden. Frågan kom upp första gången genom motioner vid 1927 års riksdag. Riksdagen uttalade då, att riksdagen väl fann de synpunkter, som framförts för en järn-

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
Orts

*Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)*

väg, behjärtansvärda, men de ekonomiska konsekvenserna talade för, att man för det dåvarande borde ordna denna kommunikationsfråga genom anordnande av en automobillinje. I följd var frågan, som den föregående ärade talaren erinrade, ånyo föremål för riksdagens prövning, även då på grund av väckta motioner.

Den föregående ärade talaren ansåg, att man av utskottets utlåtande och riksdagens uttalande den gången kunde läsa ut rätt starka sympatier för alternativet järnväg. Om man läser debatten i kamrarna, får man emellertid, synes det mig, ett något annat intryck. Det var en talare, tillhörande utskottsmajoriteten, som yttrade, att utskottsutlåtandet var ett resultat av en kompromiss, som egentligen icke tillfredsställde någon. Han sade vidare, att det icke hade varit utskottets mening att taga ställning varken för eller mot järnvägen, varken för eller mot billinjen och att man således ville lämna denna fråga alldeles öppen, men vad man ville ha, det var ett skyndsamt, förnyat övervägande för att en gång få denna fråga avgjord så att — så ungefär föllo orden — »Tornedalsborna äntligen skulle få veta vad de hade att rätta sig efter». Nu har detta förnyade övervägande skett, och resultatet härav föreligger i den av regeringen framlagda propositionen.

Gentemot detta regeringens förslag göres nu gällande från många håll, att den föreslagna lösningen av frågan, nämligen att anlägga en automobillinje längs den nyanlagda och förbättrade landsvägen i samtrafik med statens järnvägar, inte alls tillfredsställer traktens behov och framför allt inte befolkningens önskemål. Det heter om den saken i herrar Bergqvists m. fl. motion, att »för den, som varit i tillfälle att studera förhållandena däruppe på närmare håll, står det dock klart, att orten därmed dock icke får vad den behöver.»

Om man skärskådar de sakliga skälen för denna ståndpunkt, finner man, att man stöder sitt uttalande framför allt på den uppfattningen, att en automobillinje icke skulle ha tillräcklig teknisk kapacitet och icke kunna tillnärmelsevis på samma sätt som en järnväg befordra utvecklingen i orten. Av debatten och av uttalanden från vissa talares sida synes framgå, att man resonerar, som om det egentligen skulle i nu föreliggande förslag vara fråga om att åstadkomma endast någon slags diligenslinje, avsedd och ändamålsenlig huvudsakligen för persontransport och trafik av lättare gods, men som icke skulle duga för tyngre transporter. Detta är ingalunda avsikten. Avsikten är att åstadkomma en förbindelse, som kan fylla ortens behov för närvarande och, åtminstone för en viss tid framåt, icke blott av persontrafik och befordrande av lättare föremål utan även tillgodoseende av den tunga trafik, som kan väntas bliva tillförd denna transportled under nuvarande förhållanden och för åtminstone någon tid framåt.

Man synes i detta avseende i viss mån underskatta det nuvarande bilväsendets kapacitet. Med sådana lastbilar, som det nu är fråga om att anskaffa, kan man upptaga och avverka även en trafik av tyngre gods. Vad man än tror om utvecklingen i Tornedalen, och hur mycket man än tror på dess framtida utveckling, förhåller det sig väl ändå så, att utvecklingen icke kommer att gå fram med några jättesprång utan kommer att gå fram relativt sakta. Det är egentligen endast beträffande den allra tyngsta trafiken d. v. s. när det gäller transport av det verkligt tunga godset, såsom tunga maskiner och andra tunga tillverkningar, malm och dylikt, som den moderna lastbilen är ett för svagt transportmedel. En sådan trafik kan man emellertid icke förvänta i denna trakt. Den övriga trafiken kan upptagas, och under sådana förhållanden lär det väl vara likgiltigt för denna trafik, hur den tekniska anordningen är, allenast transportererna kunna utföras tillfredsställande och så billigt som möjligt.

Man talar särskilt om transporten av trävaror och malm. Man pekar på de stora skogbeväxta områden, som finnas däruppe och på de fyndigheter av malm, som finnas. Men det är ju så att järnvägen, om den skulle komma till stånd, kommer att dragas fram intill och längs efter flottleden. Den får därför egentligen icke någon större betydelse för trävaruindustrien, för vilken flottningen alltid blir det billigaste och naturligaste transportmedlet. Detta hindrar naturligtvis icke att mindre sågar kunna uppstå i trakten längs floden: men den transport, som härav kan förväntas, kunna lastbilarna säkerligen ombesörja. Vad malmen beträffar, torde man kunna uppskjuta resonemanget om hur den brutna malmen skall transporteras och vilka transportvägar man skall välja för densamma tills den frågan blir aktuell en gång. Dessa fyndigheter få ju icke brytas än på mycket länge, och det kanske dröjer ännu längre tid tills någon brytning kan komma till stånd. För övrigt kan man med ganska stor sannolikhet antaga, att om dessa malmfyndigheter en gång komma att brytas, utfartsvägarna för malmen icke bli längs den nu ifrågasatta trafikleden utan i anknötning till den stora redan befintliga malmbanan och till den därmed förbundna, i dess ändpunkt belägna och med moderna last- och lossningsanordningar försedda transporthamnen. Då kommer man ju direkt ut till Atlanten och får därigenom en vida lämpligare utfartsväg, än om man skulle söka sig fram till Haparanda och där anlägga en uthamn, som, om den skulle utrustas för detta ändamål, skulle bliva synnerligen dyrbar.

För övrigt har man ju här från deras sida, som förorda en järnväg, framhållit att man måste bygga denna järnväg synnerligen billig. Men bygger man den som en tertiärbana, skulle den säkerligen icke kunna upptaga någon malmtrafik.

Man har vidare talat om de påfrestningar på vägarna, som den tunga biltrafiken skulle komma att medföra. Det är givet att sådana påfrestningar måste äga rum. Det uppkommer naturligtvis nötning på denna väg, som dock i och för sig är ganska starkt och väl byggd. Den är byggd för ett högsta hjultryck av 1,800 kg. Och även om en järnväg skulle komma till stånd torde det dock vara otvivelaktigt att denna väg ändock måste hållas i stånd, så att den kan besörja en icke alltför lätt biltrafik. För övrigt finnes det, som herrarna veta, möjligheter att lämna extra bidrag till sådana vägdistrikt, som inom sina områden ha av biltrafiken synnerligen betungade vägar.

Det har vidare sagts att en sådan transportled, som i propositionen föreslagits, icke skulle giva upphov till någon ny industri. Det säges i motionen, att någon småindustri icke därigenom skulle kunna uppstå. Jag tror att förhållandet är det alldeles motsatta. Den moderna biltrafiken har en stor förmåga att giva upphov till en industri och företagsamhet överhuvud och detta särskilt på grund av att biltrafiken på ett helt annat sätt än en järnväg kan föra förnödenheterna till och produkterna från själva tillverkningsplatsen.

Beträffande i övrigt den samhällsekonomiska betydelsen av en förbindelseled, så tror jag också, att man alltför litet har beaktat, vad man verkligen kan förmå i detta hänseende genom en bilförbindelse. Erfarenheten från stora delar av landet tala dock ett annat språk härutinnan. Det visar sig överallt i hur hög grad biltrafiken tagits i anspråk för skilda ändamål. Detta är särskilt förhållandet beträffande jordbruket, som väl säkerligen är den näringsgren, som står inför de största utvecklingsmöjligheterna i denna trakt. Det är förvånande, förefaller det mig, att man under en tid, då i stora delar av vårt land automobilerna hota järnvägarna till deras existens, kan få höra det påståendet, att man icke skulle kunna i denna dock relativt glest bebyggda trakt med automobiler ombesörja den trafik, som erfordras för jordbrukets och småindustriens behov, på ett tillfredsställande sätt. Men är det så, att det verkligen en gång uppstår en industri i dessa trakter av annan storleks-

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
autobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

ordning än den, som nu finnes eller i närmaste framtiden, kan förväntas, är det uppenbart, att det måste ligga icke blott i ortens utan även i statens intresse att taga i övervägande, huruvida icke den sålunda anordnade billinjen bör ersättas med en järnväg. Det är, som en föregående talare har anfört, riktigt, att om den tunga godstrafiken växer hastigt, blir biltrafiken allt efter denna trafiks tillväxt dyrare i motsats till vad fallet blir, när det gäller persontrafiken. För dem, som tro på en snabb utveckling i denna bygd, borde det, synes det mig, vara ett intresse att få en förbindelse av ifrågavarande slag till stånd, en förbindelse, som kan giva upphovet till en sådan industri, som en gång möjligen kan motivera en järnväg. Ur denna synpunkt synes det mig, att det i ortens intresse är lämpligast och nyttigast att man nu anordnar en billinje.

Herr Ekman sade att han, när fråga var uppe om anläggande av en järnväg mellan Haparanda och Torneå, i början var synnerligen tveksam om, huruvida detta företag vore ekonomiskt lönande och borde utföras, men att han slutligen kom till den uppfattningen att så borde ske. Jag förstår mycket väl denna hans dåvarande uppfattning, ty den tiden hade man ingenting annat i transportväg att välja på än järnväg. Då var järnvägen det enda transportmedlet, men sedan dess har tiden ridit fort. Nu ha vi fått ett nytt transportmedel, som kanske många underskatta, men som dock har framtiden för sig. När man nu skall lösa en järnvägsfråga, står man således inför ett helt annat problem, än man gjorde i dylika fall fordom. Man måste överväga, huruvida man icke med detta nya transportmedel kan på ett billigare och lättare sätt tillfredsställande ordna det föreliggande transportproblemet. Jag tror, att det låter sig göra i detta fallet. Jag är för övrigt för min egen del tämligen förvissad om att, om man skulle anlägga en järnväg i denna trakt, vilken järnväg på grund av ekonomiska skäl alltid komme att få en rätt dålig tidtabell, det troligen icke skulle dröja länge, innan man sökte koncession på en billinje för att genom konkurrens med järnvägen åstadkomma tätare och för orten bättre förbindelser. Det exemplet är icke ovanligt från andra håll, och jag tvivlar icke på att det skulle mana till efterföljd även på denna ort.

Jag förstår så väl tankegången i orten. Man har i så många år levt sig in i föreställningen om en järnväg. Man har kanske icke, jag vågar säga det, riktigt varit i tillfälle att sätta sig in i, i huru hög grad en väl anordnad billinje kan utgöra en ersättning för en järnväg, och man har svårt att släppa den gamla omhuldade tanken. Men det är ju mycket möjligt att, om man någon gång får en billinje till stånd och det visar sig hur pass väl den, som jag hoppas, kan fylla trafikbehovet, man kommer att finna sig rätt väl med detta nya transportmedel.

Om jag tänker en smula på de ideella skälen, är det ju så att vad som här är viktigt är att bryta isoleringen och föra den finsktalande befolkningen närmare den svensktalande, detta särskilt genom förbättrade kommunikationer. Det är alltså i det hänseendet just förbättrandet av kommunikationerna, som är det avgörande och icke deras tekniska anordning. Är det så, att billinjen, lika bra på vissa områden och på andra områden kanske bättre än en järnväg, tillfredsställer detta behov, vore det märkvärdigt, om icke en billinje skulle verka i hög grad väckande och kulturbefrämjande. Erfarenheterna från övriga Norrland visa uppenbart, att såväl den privata som den av posten drivna omnibustrafiken i detta avseende utträttat synnerligen mycket i kulturväckande avseende och i övrigt i materiellt och andligt hänseende verkat lyftande och väckande.

Det är ju naturligtvis icke så lätt att diskutera de ideella skälen. Här spelar ju känslotänkandet en ganska betydande roll men det ligger dock även under dessa skäl en viss grad av saklighet. Så är det, när man gör jämförelser

mellan kommunikationerna på den svenska och den finska sidan. Man är rädd för att vi äro efterblivna på den svenska sidan, eller man är åtminstone rädd för att vi skola bli va efter. Ser man emellertid på förhållandena objektivt sådana de äro, tror jag, att man kan konstatera, att dessa farhågor äro överdrivna. Järnvägen på den svenska sidan kom till stånd åtskilliga år innan järnvägen på den finska sidan anlades. Visserligen fick den finska järnvägen sin slutpunkt 6 kilometer norr om den svenska järnvägens slutpunkt, men denna lilla skillnad kan ju rakt icke spela någon väsentlig betydelse i detta de stora avståndens land. Detta uppväges i varje fall till fullo av de bättre trafikförhållandena på den svenska linjen. Det finska morgontåget från Kaunisvaara till Torneå tager, som jag vill minnas, 4 timmar och 5 minuter. Motsvarande tåg på svenska sidan tager 2 timmar 24 minuter. Tågantalet är praktiskt taget detsamma. Taxor och befodringsavgifter i övrigt stå sedan detta årets början i nästan fullständig paritet med varandra i båda länderna. Den planerade nya billinjen är ju avsedd att anordnas i samtrafik med järnvägen och kommer att åtnjuta alla dess fördelar i taxehänseende. Men det stora företrädet på den svenska sidan får man särskilt fram, om man jämför landsvägstrafiken i de båda länderna. Vägarna på den svenska sidan äro betydligt bättre byggda än de på den finska sidan. De hållas öppna hela året om genom vinterväghållning, vilket icke är fallet på den finska sidan. Postbilar gå hela året om, men så är ej fallet på finska sidan, där de som bekant endast gå på sommaren. Någon godsbefordran äger icke heller rum på finska sidan. I alla avseenden äro vi således bättre rustade i trafikhänseende på den svenska än på den finska sidan.

Jag skall tillåta mig att i detta sammanhang erinra om att den uppfattningen att en billinje under inga förhållanden bör komma till stånd och icke skulle göra någon nytta är man icke enig om i orten. Landshövdingen i Norrbottens län anförde i en artikel i pressen i början av år 1928, att problemställningen icke är järnväg *eller* automobillinje utan järnväg *och* sådan linje, och han betonade särskilt, att erfarenheterna från andra håll i Norrland visade, att de betänkligheter man hyste mot ifrågavarande automobillinje icke voro befogade. Herr Ekman hade i sitt anförande ett uttalande om att järnvägsstyrelsen räknat alltför högt, när det gällde kostnaderna för järnvägen. Den siffra, som järnvägsstyrelsen nämner, är naturligtvis approximativ. Det är ju möjligt, att det kan sparas ett eller annat hundratusentals kronor i anläggningskostnader, men det kan också gå åt det motsatta hållet. Det är också möjligt, att man kan göra en del besparingar i driften, exempelvis genom att använda motorvagnar, men hur man än räknar med dessa siffror, ha de dock icke en sådan storleksordning, att det icke under alla förhållanden står fast att järnvägen blir en synnerligen dyr affär i förhållande till billinjen.

Det har också med ganska mycken styrka framhållits, att man icke borde försumma det tillfälle, som erbjudes att genom arbetet med anläggande av en järnväg skapa arbetstillfällen för de arbetslösa. Givetvis är det synnerligen önskvärt att skapa sådana arbetstillfällen, men man bör väl ändå icke bygga en järnväg, som man icke anser kunna bli va ett ekonomiskt lönande företag, bara för att skapa arbetstillfällen under en relativt kort byggnadsperiod. Detta kan väl icke enbart för sig vara något skäl för byggande av järnväg.

Om jag nu skulle sammanfatta vad jag har yttrat menar jag således, att man, när man skall avgöra en fråga som denna, måste taga hänsyn till riksynpunkter. Man får icke alltför mycket fästa sig vid de lokala önskemålen. Visserligen böra dessa i den mån det är möjligt beaktas, men man måste dock avgöra en sak sådan som denna ur vidare synpunkter. Man måste väga mot varandra alla skälen för och emot och icke blott tänka på bygdeskälen.

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Beträffande frågan, om man nu bör underlåta att fatta beslut vid detta årets riksdag för att ytterligare överväga denna fråga, vill jag framhålla, att de faktiska förhållanden, efter vilka man har att bedöma frågan, torde vara så utredda att någon vidare utredning i detta hänseende icke kan anses erforderlig. Man har talat om att en del riksdagsmän borde sättas i tillfälle att på ort och ställe bilda sig en mening om frågan. Att de där uppe skulle få ytterligare bekräftat, vad som är ortens enstämmiga mening är uppenbart, men de sakliga och ekonomiska förutsättningarna torde man vara i tillfälle att bedöma redan i denna stund på de utredningar, som föreligga. Man borde således kunna nu vara beredd att efter alla dessa års utredningar och förberedelser fatta beslut i frågan. Jag tror, att ett beslut i överensstämmelse med utskottsmajoritetens förslag är det bästa för orten. Det är min livliga övertygelse att, om någonsin en järnväg skall komma till stånd i denna trakt, så går denna järnväg över en billinje. En sådan måste bli det första ledet till trafikens betjänande i denna ort. Om i en framtid, sedan trafiken växt och det visat sig att biltrafiken trots de ytterligare tekniska utvecklingar och förbättringar, som säkerligen komma till stånd, icke kan fylla sitt ändamål, då blir det tid att upptaga frågan om en järnväg. Såsom saken nu ligger till har jag för min del icke kunnat taga på mitt ansvar att tillstyrka ett beslut om byggandet av den ifrågasatta järnvägen.

Herr Hage: Herr talman! Det skulle kanske vara litet oartigt att, när ett statsråd hållit ett anförande i en så lång debatt som denna, låta honom bli den siste talaren. Jag skall därför be att få säga några ord och detta särskilt i anledning av herr statsrådets yttrande.

Jag förstår mycket väl, att herr statsrådet sökt tränga in i de förhållanden, det här gäller. Jag vet också, att järnvägsstyrelsen har lagt ned ett mycket stort arbete för att penetrera frågan. Men jag måste likväl bestämt säga, att kammaren — när den har att bedöma, hur en busslinje skall kunna klara sig i dessa nordliga bygder med deras snö- och andra svåra klimatiska förhållanden — har större anledning att taga hänsyn till den *lokala* erfarenheten hos människorna där uppe, vilka där framlevat hela sitt liv, än till den erfarenhet som i icke ringa mån vunnits vid ett skrivbord i ett departement eller i en styrelse här i Stockholm. När det bland ortsbefolkningen råder en så allmän uppfattning, att en busstrafik där uppe icke kan bli till en verklig nytta för trakten, då tycker jag, att denna kammare har anledning att taga hänsyn till denna erfarenhet.

Herr kommunikationsministern yttrade, att det i 1928 års utskottsutlåtande icke fanns någon vidare sympati för byggandet av denna järnväg. Jag vill då erinra herr kommunikationsministern därom, att det fanns vid detta utlåtande fogad en reservation, i vilken man försökte definitivt gå emot järnvägens byggande, *men att den reservationen blev avslagen i andra kammaren*. Det är dock en omständighet, som man kan ha anledning åberopa i detta sammanhang.

Slutligen skulle jag vilja yttra några ord till herr Persson i Falla. Herr Persson gjorde gällande, att, om man nu fattade ett beslut i dag enligt utskottets förslag, så finge man bort ett irritationsmoment. Nej, herr Persson, man kommer, såvitt jag förstår, att med ett sådant beslut förstora detta irritationsmoment; man kommer att så att säga hoppa ur askan i elden. Ty kommer det att fattas ett beslut om en järnväg på andra sidan gränsen, i Finland — vilket är mycket troligt — så kommer det att uppstå ett irritationsmoment, bestående däruti att man gör en jämförelse och säger, att i det mera ekonomiskt betyngda Finland där rör man med att bygga en *järnväg* men i Sverige måste man inskränka sig till en *busslinje*. Det blir alltså ett stort irritationsmoment.

Till dessa korta repliker vill jag lägga, att jag alltjämt vidhåller mitt yrkande.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag ber att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk en liten stund. I denna fråga har ju, såsom hördes av den siste ärade talarens anförande, drivits upp en ganska stark agitation för anläggande av en järnväg och för avslag följaktligen i nuvarande stund på förslaget om anläggandet av en bilbusslinje där uppe. Jag skulle vilja börja med att säga till den siste ärade talaren, att även om han bor längre norrut i Norrland än jag, så är mitt intresse för de norrlandska bygderna helt säkert lika stort och har alltid varit mycket stort. Jag vill icke på något sätt bli missförstådd, då jag säger, att det intresse man kan ha för dessa bygder däruppe i Tornedalen är synnerligen stort och varmt och att man vill vara med om allt, som kan främja och gagna den befolkningsintresse, som bor där, men, herr talman, från detta har man icke avvikit, när man lagt fram den föreliggande propositionen.

Det är otvivelaktigt så, att befolkningen i Tornedalen nu har fått i sina huvuden, att de skola ha en järnväg och icke godkänna någonting annat. Kosta vad det kosta vill, så skall det vara en järnväg. Följaktligen kan i deras ögon en sådan bilbusslinje, som här är av Kungl. Maj:t föreslagen, icke duga.

Låt oss skärskåda ett ögonblick, vad det är fråga om. Jag åhörde uppmärksamt herr Ekmans anförande. Han talade om den inkonsekvens, som bestod däri, att järnvägsstyrelsen yttrat, att det finns stora arealer odlingsmark, att där finnas malmfyndigheter, skogar o. s. v., men kommit till den slutsatsen, att den icke ville vara med om att bygga en järnväg. Låt oss se något på dessa olika saker, vad det rör sig om, så att vi klara ut våra begrepp en liten smula i frågan. Den produktiva skogsmarken utgör 211,000 hektar, d. v. s. litet över 400,000 tunnland. Det är icke en så fruktansvärt stor areal. Dessutom finns det flottningsbara älvar — vi ha Torneälv — där virket väl kommer att flottas. Kan någon av herrarna, som äro så intresserade för saken, säga mig, huru mycket virke man komme att säga på sågar, liggande efter den järnvägen, av det timmer och det virke, som kommer från dessa 211,000 hektar? Sannolikt blott en mycket, mycket liten del. Det står vidare här, att det finns odlingsmark till en areal av 30,000 hektar mot en för närvarande befintlig åkerareal av endast 1,420 hektar. Jag skulle vilja fråga dem av herrarna, som äro jordbrukare och hava insikt om jord och förstå sig på detta: hur lång tid tro herrarna, att det kommer att ta för att i den bygden få dessa 30,000 hektar uppodlade, även sedan järnvägen kommer till stånd? Tro ni, att den odlingen kommer att sprida sig som en lavin bara därför att det kommer en järnväg? Jag bara frågar. Vad finns det för enda skäl för att icke en bilbusslinje, anordnad på sätt här är föreslaget, skulle kunna fylla hela den jordbrukande befolkningens behov av trafik för gödningsämnen, fodermedel och andra produkter, som de behöva få sig tilltransporterade, och sådana produkter, som de önska transporterera bort? För jordbruket är det fullkomligt lika bra med denna billinje. Därtill kommer den fördel, som har påpekats, nämligen att bilen går så att säga till dörren på gården. När det är fråga om en järnväg, skall allting hämtas och avlämnas vid järnvägsstationen. Billinjen följer landsvägen från by till by. Byarna ligga för det mesta efter landsvägen. Man kan alltså mycket lätt både taga emot gods och lämna av gods. Jag har omöjligen, när jag studerat dessa spörsmål, kunnat komma till annan uppfattning än att för den jordbrukande befolkningen måste bilbusslinjen vara minst lika bra. Den står icke i något avseende efter en järnväg. Man åker från Pajala på morgonen till Haparanda, är där tre eller fyra timmar, och så far man tillbaka och är i Pajala igen på kvällen. När ha de människorna kunnat drömma tidigare

Ang.
autonombiljine
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

om att få en förbindelse sådan som denna? På hur ofantligt många ställen i Norrland och andra delar av Sverige finnas inte bygder, som ligga lika illa till?

Så kommer man in på de ideella skälen, vilka jag inte vill underskatta i ringaste mån. Dem godkänner jag, men jag vågar påstå, att detta intresse är bättre betjänt med att man får en bilbusslinje nu, än en järnväg om många år. Ty märk väl, ärade ledamöter av kammaren, att bilbusslinjen, anordnad på detta sätt, kommer genast att bli färdig och ända fram till Pajala, under det att järnvägen kommer först om många år.

Herr Ekman talade i sitt anförande om en malmfyndighet. Det är riktigt, det ligger en malmfyndighet ett stycke norr om Pajala, som heter Kaunisvaara. Det är en av dessa malmfyndigheter, som staten förvärvade vid den sista uppgörelsen om malmfälten 1927. Staten fick då övertaga vissa malmfält, som direkt eller indirekt genom dotterbolag tillhörde Grängesbergsbolaget. Dit hör denna malmfyndighet. Det är en stor fyndighet. Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på att ifrån denna malmfyndighet är staten genom kontrakt förhindrad att exportera någon malm före 1947. Malmen kan således icke exporteras på grund av ett avtal som riksdagen och denna kammare godkände för två år sedan. Däremot får malm därifrån användas inom landet. Nu ber jag att få fråga dem, som anse sig känna till detta så ofantligt mycket bättre än de, som bedömt frågan vid skrivbordet, och vilka naturligtvis som herr Hage studerat denna malmfyndighet: kan den malmen användas för svensk förbrukning, och finns det sannolikhet för att den kommer att användas? Jag vill då upplysa herr Hage, innan han avlämnar sitt svar, att malmen enligt uppgift, som jag inhämtat, håller i genomsnitt 2.88 % svavel. Den är efter min uppfattning icke, i varje fall icke för närvarande, lämplig för användning vid svenska järnverk. Dessutom försvåras väl avsättningen även till stor del på grund av fosforhalten, som är ganska hög. Nu ber jag att få orientera herrarna i en sak, som tilldragit sig i riksdagen för ungefär 20 år sedan. Staten hade ingått det stora kontraktet om Kirunavaara och Gällivaara malmfält. Året därpå, eller möjligen två år efteråt köpte staten två stora, i enskild ägo befintliga malmfält Svappavaara och Leveäniemi, särskilt för att hindra, att det skulle komma att brytas malm där. Brytningen skulle koncentreras till Kirunavaara och Gällivaara, där den kunde ske billigare och där det fanns järnväg med exporthamnar i båda ändarna, nämligen i Narvik och Luleå. Man skulle således inte bryta de nya malmfälten och komma med krav på järnvägar till dem. Det som gäller om Svappavaara och Leveäniemi gäller i än högre grad Kaunisvaara. Ty för att staten skall upptaga och bryta det fältet, måste staten först ändra kontraktet med Grängesberg. Skulle man nu få till stånd en ny brytning och export av malm, så komme det icke, herr Hage, att ske från Kaunisvaara utan först från Mertainen, som har kortare väg till Kiruna. Därefter skulle det bli Svappavaara och kanske Leveäniemi, men Kaunisvaara uppe vid Pajala kommer långt efter. Vidare vill jag säga, att om man skall tänka sig att exportera malm därifrån, så skall väl i all rimlighets namn den malmen gå över en exporthamn där den kan lastas ut, d. v. s. Luleå eller Narvik. Vill herr Hage, att man skall bygga en hamn åt Haparandahället med alla de dyrbara anordningar, som erfordras för att ordna en stor export av malm, allt dessutom under förutsättning att staten kan få kontraktet med Grängesberg annullerat, vilket nu förbjuder export före 1947. Så gör väl ingen förnuftig människa. Man måste väl leda malmbrytningen så, att malmen går till de hamnar, som finnas. Hela denna fråga om malmen behöver ingen utredning, herr talman, den är klar. Om också hela riksdagen reser upp och tittar på detta, blir det ingen förändring i den saken. Ingen kan komma till något annat slut. Här är det klara fakta.

Vi veta också, att om vi skola bygga en järnväg för en sådan malmexport, går det inte alls att samtidigt tala om att bygga järnvägen billigare än järnvägsstyrelsen föreslagit. Järnvägsstyrelsen har föreslagit en tertiärbana. Nu säger man, att den kan kanske göras ändå billigare. Nej, det går inte, om det skall bli en sådan tung trafik. Kom ihåg, att man icke får göra brytnings- och andra kostnader högre än för den nuvarande malmexporten. Tänk på de stora tåg, som köra med vagnar, lastade med 25 ton malm, däruppe på malm-banan. Det får vara stadiga don för att kunna bära en sådan trafik. Låt oss därför släppa alla tankar på denna malmhistoria. Det tjänar icke mycket till att tala om den saken.

Jag skall, herr talman, icke uppehålla mig mycket längre vid denna sak. Chefen för kommunikationsdepartementet har utvecklat alla de skäl som äro att anföra. Jag vill endast i förbigående göra den erinran, att nog är det väl underligt, att, när man lägger ned järnvägar och bygger billinjer, man här inte skall kunna använda sig av en billinje, som blir av en så förstklassig beskaffenhet, att det knappast väl finns någon bättre i hela vårt land. Märk väl också, mina herrar, att denna billinje kommer att ingå i järnvägarnas samtrafik precis så, som om det vore en järnväg. Om någon skickar en vagns-last eller ett kolli eller åker själv från Pajala till Malmö, så kommer han i åtnjutande av hela den reduktion, som taxan medgiver i stor utsträckning vid sådana långa transporter. Det blir sådana fraktnedsättningar, att man, när man ser siffran, blir högst förvånad över att det kan vara möjligt. Ett litet exempel, ifall herr talmannen tillåter, att jag håller på ett ögonblick till. Om en resande färdas i tredje klass från Pajala till Stockholm och den vanliga biltaxan tillämpas, kostar det honom att resa sträckan Pajala—Övertorneå 6 kronor 50 öre, men med tillämpning av genomgående avgiftsberäkning åker han det stycket för 1 krona 50 öre. Ett annat exempel. Etthundra kilogram socker ifrån Arlöv till Pajala skulle kosta, om den vanliga biltaxan tillämpades, för sträckan Övertorneå—Pajala 4 kronor. Tillämpar man den nuvarande järnvägstaxan, blir det utan genomgående fraktberäkning 1 krona 85 öre, men med sådan fraktberäkning blott 35 öre. Vill befolkningen avstå från dessa förmåner? Är det klokt av herrarna, som driva saken så hårt för deras intressen att göra detta bara därför, att befolkningen har den livliga övertygelsen, som de naturligtvis äro fullkomligt på det klara med att den är riktig, att här måste det vara en järnväg?

Jag frågar slutligen: kan man inte tänka sig, att man låter billinjen komma till stånd och sedermera, om det visar sig att den uppammar och föder en trafik av den beskaffenhet, som mången tror skulle komma till stånd, en trafik av sågade varor och kanske malm, och sedermera, säger jag, kanske om tjugu år, får bygga en järnväg. Det är väl klokare att handla på det sättet.

Jag anser, herr talman, att man kan med allra livligaste behjärtande av denna befolknings behov av bättre transportmedel och med behjärtande av nationella och andra synpunkter i frågan i alla fall ha den meningen, att man gör befolkningen den största nyttan genom att bifalla vad utskottet här föreslagit.

Herr Hage: Herr talman! Det skulle givetvis vara ännu mer oartigt att inte svara på hans excellens herr statsministerns anförande än det skulle ha varit att inte svara på herr kommunikationsministerns.

Jag skall då först be att få säga till herr statsministern, att sådana synpunkter, som han i detta sammanhang anförde, skulle under alla dessa år ha kunnat anföras och ha också anförts mot exempelvis byggandet av inlandsbanan och överhuvud taget byggandet och fortsättandet av järnvägar i Norrland. Men dessa synpunkter ha under gångna tider blivit vägda och befun-

*Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)*

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forta.)

nits för lätta — senast då regering och riksdag endast för kort tid sedan avvisade järnvägsstyrelsens projekt att insätta bilbusstrafik i stället för att fortsätta byggandet av inlandsbanan. Vi ha ingen anledning, såvitt jag kan förstå, att understödja denna allmänna motvillighet mot att bygga järnvägar i Norrland, som gjort sig gällande på en hel del håll. Tvärtom har nog den meningen blivit ganska allmän i kammaren, att även om byggandet av dessa järnvägar för med sig vissa ekonomiska förluster för staten, så är det dock en kulturgärning att bygga järnvägar. Från den utgångspunkten borde riksdagen kunna gå in för denna järnväg också.

Sedan skall jag be att få säga några ord i anledning av vad herr statsministern uttalade i fråga om den odling, som kan uppkomma i dessa bygder. Jag vill då erinra därom, att den järnväg, som man byggt från Haparanda upp till Övertorneå, dock har åstadkommit en högst betydande uppodling av landet däruppe. Det är mycket troligt, att detta också bleve följden av ett fortsatt järnvägsbyggande i denna trakt.

Herr statsministern sade, att med biltrafiken kommer man fram till förstukvisten och denna trafik skulle därför vara bättre än järnvägstrafik. Det kan naturligtvis i viss mån vara riktigt. Men vad hjälper det, om dessa bilbussar i alla fall inte kunna åtaga sig att frakta vissa saker, och om dessa bilbussar under vissa klimatiska förhållanden och vissa snöförhållanden inte räkna till på samma sätt, när det är fråga om att frakta fram varor, som en järnväg gör. Fördelen att kunna komma fram till förstukvisten är då av mindre betydelse. Det är då värre med den nackdel, som ligger däri, att bilarna inte kunna åstadkomma samma trafikkapacitet som järnvägarna.

Jag skall sedan be att få säga några ord om det kontrakt, som är uppgjort med L. K. A. B., och som herr statsministern var inne på. Jag vill då erinra om, att man i många kontrakt med L. K. A. B. har kunnat vidtaga ändringar undan för undan. Jag föreställer mig, att så kan bli fallet även här.

Det påstods vidare, att den malm, som fanns däruppe vid Kaunisvaara, skulle vara av mindre god beskaffenhet. Jag vill nämna, att det har sagts mig alldeles bestämt, att den fyndighet, som finns på den finska sidan, skulle vara i vissa avseenden av ännu mindre omfattning och av ej lika god kvalitet. Likväl planerar man på den finska sidan att bygga en järnväg, och detta icke minst med hänsyn till möjligheten att framforsla den malm, som finns där.

Dessa synpunkter tycker jag skulle kunna vara av betydelse. När nu denna befolkning där uppe säger, att den begär inte att för närvarande få järnvägsfrågan löst, varför skall man då ovillkorligen tvinga på dem något, som de inte vilja ha, d. v. s. en bilbusslinje? Jag tycker, att man kan väl ändå ha en liten anledning att säga, att i vårt avlånga land, där förhållandena äro så olika runt om, där skall väl *bygdens* befolkning ha någon möjlighet att få göra sig gällande vid avgörandet av frågor, som speciellt beröra bygden. Jag vill inte därmed säga, att deras mening skall vara absolut dominerande. Men jag tycker dock, att *någon* hänsyn bör man taga till den opinion och uppfattning, som finns i de olika bygderna, när man skall lösa stora problem, som gälla en speciell bygd.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Ekman: Jag hade, herr talman, inte tänkt replikera, men några slutord i hans excellens statsministerns anförande tvingar mig att göra det. Och när jag då i alla fall har ordet, kanske jag i det sammanhanget får upptaga ett par andra anmärkningar som här gjorts.

Med anledning av mitt påvisande av vad ett fördyrande av väghållningen skulle komma att innebära för dessa redan så svårt betungade väghållningsdistrikt, svarade herr kommunikationsministern, att om det blir för tungt, så

får man väl lätta bördan med automobilskattemedel. Ja men, herr kommunikationsminister, det är i så fall i dessa kalkyler icke beräknade statsmedel som komma till användning — i vilken omfattning vet jag inte. Det är visserligen statsmedel, avsedda att tillgodose väghållningen i landet. Men jag undrar, om man därför kan bortse från att det dock är statsmedel som man blir tvungen att använda, för såvitt man inte skall skapa sådana förhållanden, att de väghållningsskyldiga i denna bygd fullkomligt digna under bördan. Det är för övrigt karakteristiskt för dessa kalkyler, tror jag, att de ge anvisning på statsutgifter, som dock icke tagits upp i kalkylerna.

I fråga om gruvdriften skall jag inte inlåta mig på frågan, huruvida denna för närvarande bör figurera i kalkylerna för den närmaste tidens trafikillskott. Om driftens upptagande skulle visa sig lämpligt, förmodar jag, att det inte skall bli svårt att i det avseendet få en förändring i de avtal som nu hindra driftens upptagande. Om det är ett statsintresse, att så sker, är detta säkerligen möjligt. Så mycket inflytande bör staten kunna utöva på dem det här gäller, att en sådan ändring bör kunna åstadkommas. Men — och det var det, som föranledde mig att begära ordet — om jag inte missuppfattade herr statsministern, så framhöll han, att det inte var säkert, att det komme att finnas hamnar, lämpliga för export från norrbottensbanan. Och det skulle, såvitt jag förstod honom rätt, härom existera frågetecken, som man inte besvarat. Med anledning därav måste jag fråga: är det verkligen meningen, att vi skola tänka oss, att inte Norrbotten skall äga någon lämplig hamn, vare sig för malm- eller träexport? Jag kan visserligen förstå, att det kan vara ett intresse för de andra norrländska eller mellansvenska sågverken, som helst köpa råvara där uppe för användning i sin industri. Men något nationellt intresse är detta sannerligen icke. Och något tillgodosende av denna bygds intresse är det icke, om man sätter frågetecken efter spörsmålet om hamnen. Ingen sågverksrörelse på Seskarö, där vi hittills haft en god hamn, ingen bana enligt önskemålen där uppe, ingen hamnförbättring, som möjliggör export från orten av vare sig trä eller malm! Ty träexporten kräver väl i hamnavseende ungefär samma förhållanden som malmexporten. Jag måste säga, att jag har svårt att följa tankegången, när man från regeringsbanken, samtidigt med att man hävdar detta, vill göra gällande, att bygdens behov och intressen komma att tillgodoses i samma omfattning genom det av utskottet förordade förslaget som genom en järnväg.

Herr kommunikationsministern sade, att då bilarna hota järnvägarnas existens så gott som över hela landet, skulle man då inte kunna bestrida trafiken Torneå—Pajala med bilar? Ja, även det resonemanget förefaller mig icke hållbart. Den omständigheten, att på en mängd orter i exempelvis Mellansverige bilarna i konkurrensen med järnvägarna kunna ombesörja en hel del av järnvägarnas hittillsvarande trafik, kan knappast åberopas i fråga om det trafikföretag, som det här gäller, och de där rådande förhållandena.

Herr kommunikationsministern sade också, att det egentligen är ett känslotänkande som föranleder, att befolkningen är så entusiastisk för en järnväg. Jag skulle tillönska herr kommunikationsministern att vara väghållningsskyldig uppe i Pajala. Han kanske då icke skulle säga, att det är känslotänkande, som dominerar, utan jag tror, att han då snart skulle komma underfund med, att det är realiteter av det allra mest påtagliga slag, som det här gäller för dessa människor, även om de, i förhållande till ortens storlek, icke äro så många.

Herr kommunikationsministern sade vidare, att vi äro i alla avseenden bättre lottade på den svenska sidan än på den finska. Ja, jag bestrider inte det. Men jag drar därav en annan slutsats än han. Om det blir järnväg på den finska sidan men inte på den svenska, det senare därför att Sverige inte vill

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

offra ekonomiska möjligheter att anordna en järnväg, trots att förhållandena ur andra synpunkter äro bättre, så blir slutsatsen oförmånligare just därför att förhållandena på den svenska sidan i övrigt äro gynnsammare.

Herr kommunikationsministern fortsatte samma resonemang som ett flertal andra talare här, nämligen att järnvägslinjen går över automobillinjen, d. v. s. vi skola börja med en automobillinje, och om därigenom trafiken uppammas i tillräcklig utsträckning, så få vi på grund därav en järnvägslinje. Men när herr kommunikationsministern ett annat ögonblick var inne på att polemisera mot tanken på att använda arbetslöshetsmedel för att bygga järnvägen, sade han: vad skall det tjäna till att för arbetslöshetsmedel bygga en järnväg, som aldrig i livet har utsikt att bära sig? Hur rimma sig dessa båda uttalanden med varandra?

Jag skall inte gå in på frågan om malmfyndighetens användning. Det är, såsom jag ser det, ett framtidsspörsmål. Men nog får jag säga, att den omständigheten, att där uppe också finns en brytbar malmfyndighet, utgör ett plus, när man skall bedöma om man i övrigt, med hänsyn till odlingsförhållandena, jordbruksförhållandena och skogsförhållanden i allmänhet samt med hänsyn till de nationella synpunkterna, finner, att tillräckligt starka skäl tala för ett bifall till förslaget att bygga en järnväg. Detta är desto mera fallet, när man betänker den allmänna utvecklingen och behovet av malmer under den närmaste tiden framåt samt att våra malmfyndigheter äro en av de stora tillgångar, som svensk statsekonomi för framtiden får att räkna med.

Herr kommunikationsministern tycks på en punkt ha gjort sig skyldig till ett hörfel, eller också var det en missägning av mig. Jag talade nämligen icke om linjen Haparanda—Torneå utan jag talade om linjen Torneå—Pajala. vilket jag tror att protokollet skall visa. Jag sade, att jag, då jag började pröva frågan, hade den uppfattningen, att det var orimligt att på detta företag lägga ned så mycket pengar, som ifrågasatts, men att jag efter fortsatt prövning av detta ärende kom till den övertygelsen att, ehuru skäl ju finnas både för och emot, de övervägande skälen dock tala för att järnvägen bör komma till stånd. Jag och mina kamrater i den förutvarande regeringen tillkännagåvo för bygdens befolkning, att vi hyste denna åsikt. Och jag har i överensstämmelse med detta tillkännagivande ansett mig alltjämt, om också under förändrade förhållanden, böra fullfölja den tankegång, som den tidigare prövningen lett mig in på.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om avslag å det nu föreliggande förslaget.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag besvärar ännu en gång, men jag finner mig nödsakad att göra några erinringar med anledning av vad som yttrats, sedan jag sist hade ordet.

Först vill jag då säga ett ord till herr Hage beträffande frågan om järnvägsbygget på den finska sidan. Kan det nu verkligen vara meningen, att vi skola driva varandra, finnar och svenskar, till oekonomiska järnvägsbyggen bara av rädsla för att den andra parten skall komma fortare? Om vi göra en automobillinje, så kan det mycket väl hända, att finnarna också göra en automobillinje. Men näppeligen tror jag, att de skola ha så bråttom att bygga en järnväg i Finland. Jag hörde visserligen, att herr Hage sade, att det var bestämt, att det skall bli en järnväg på finska sidan, men det är ju ingalunda så. De ekonomiska förutsättningarna för att bygga en järnväg på den finska sidan äro lika dåliga som för en järnväg på den svenska sidan. De ha också en malmfyndighet på ett ställe, som heter Ivakainen. Den är sämre än vår. Den är icke brytvärd för närvarande. Man skulle troligen icke

kunna bryta den malmen och exportera den på den finska järnvägen annat än med statssubvention.

När man talar om att dessa bilbussar inte skola kunna komma fram på grund av snöförhållandena, så veta ju herrarna från Norrbotten, hur det varit med den postdilignenslinje, som funnits i några år mellan Korpilombolo och Tärendö. Förra vintern var det stopp en gång på hela vintern. Det har varit två svåra snövintrar, som man har erfarenhet av. Någon gång har det ju varit försening, men driftsinställelse har man icke behövt räkna med mer än, som sagt, en enda gång förra vintern. Är nu det verkligen så farligt. Då en så viktig förbindelseled som ångfärjelinjen Sassnitz—Trälleborg har varit stoppad flera dagar på grund av de utomordentligt svåra isförhållandena, så är det väl ändå inte så mycket att säga, om det skulle bli stopp ett par tre dagar på linjen mellan Pajala och Haparanda. Man kan väl då lugna sig och vänta tills bilarna komma i gång igen.

Skulle man nu våga vända sig till en så erfaren statsutskottsledamot som herr Ekman, som dessutom har sin stora erfarenhet från den tid han varit statsminister, och be att få tala med honom om ett ekonomiskt spörsmål av stor räckvidd. Vi diskutera här en fråga, mina herrar, som gäller, huruvida vi skola bygga en järnväg, som beräknas kosta 11,400,000 kronor, eller om vi skola bygga en automobilinje, som beräknas kosta 600,000 kronor. Om nu en stor del människor tro, att man mycket väl kan nöja sig med en automobilinje, skall man då icke först pröva det, innan man lägger ned 11,400,000 kronor på en järnvägslinje? Hela mitt ekonomiska sinne reagerar mot att man skall använda statens pengar på sätt här är föreslaget, att man skall lägga ut 11,400,000 kronor på en järnväg utan att åtminstone först under några år försöka, om inte billinjen duger och kan tillfredsställa befolkningens behov. Om det visar sig, att det inte går, om befolkningen alltjämt är missnöjd, om herr Hage och herrarna i övrigt från Norrbotten alltjämt finna, att det är omöjligt, om trafiken utvecklar sig i stor skala, nå, då går det väl i fridens namn att flytta billinjen, att köra bussarna och lastautomobilerna någon annanstans, där det finns behov av dem. Det är ju bara att sätta fart på maskinerna och åka i väg med dem, så äro de borta. Kvar äro endast garagen, och de komma nog att behövas för postdilignenserna och privata bilar, som säkerligen komma att finnas i alla fall.

Jag ber vidare att få fästa uppmärksamheten på dessa enkla och klara siffror. Med ett tågpar om dagen kommer järnvägen att medföra en årlig totalförlust av 840,000 kronor. Med två omnibuspar om dagen kommer totalförlusten för billinjen att bli 213,000 kronor om året. Kan man inte nöja sig med detta, herr talman, för denna gång? Kan man inte nöja sig med att svenska staten årligen tillskjuter dessa 213,000 kronor, och det utan att kommunerna, landstinget eller Haparanda stad skjuter till ett enda öre. Skall man ovillkorligen fordra på en gång att det skall byggas en järnväg för 11,400,000 kronor, med en därav förorsakad årlig totalförlust av 840,000 kronor? Jag tycker, herr talman, att pretentionerna i detta fall äro för stora. Mitt sinne för ekonomi reagerar, som jag sade, mot att man skall använda statens pengar på detta sätt. Jag vill å andra sidan hjälpa befolkningen så fort som möjligt. Det gör jag, men det göra inte herrarna.

Jag glömde att säga några ord med anledning av herr Ekmans uttalande om vägunderhållet. Ja, mina herrar, med de siffror för ögonen, som jag angivit, vad i all världen skulle det göra, om vi toge litet av automobilskattemedlen, som ju även kunna användas för att hjälpa av automobiltrafiken särskilt betungade vägdistrikt, och anslog till att sätta denna väg i skick, i den mån det behövdes. Det kommer för övrigt inte att behövas, mina herrar. Ty först den dag då bilarna komma att köra tunga laster av gods — och den da-

Ang.
automobilinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

gen kommer icke så fort — först då kommer det att behövas. Jag tror inte, att det blir så förfärligt mycket lastvagnstrafik där uppe. Men om det blir det, så kan man väl använda litet pengar av automobilskattemedlen för att sätta denna vägbanan i bättre stånd hellre än att bygga en järnväg för 11,400,000 kronor.

Så återkommer jag slutligen till malmfrågan. Visst kan det vara möjligt att man ändrar kontraktet fast kanske dock icke så lätt som herr Ekman tror och jag förstår inte varför man skall göra det. Det är mig ofattbart, att vi skulle bryta malm på tre ställen i Norrbotten i stället för på två, att vi skulle bryta malm ytterligare på detta tredje ställe i stället för att hålla oss till de båda, där vi ha elektriska tåg, en stark järnväg, där vi ha bostäder och allting anordnat, där vi ha utmärkta utskeppningshamnar åt båda hållen, Narvik och Luleå. Kan det vara något förnuft i att då börja bryta malm uppe vid Pajala för att frakta ned den med järnväg till Haparandatrakten och där bygga en hamn för utskeppningen? Jag bara frågar. Vad hamnen beträffar har herr Ekman tydligen alldeles missförstått mig. Nog vet jag, herr Ekman, att man kan bygga en hamn för vanlig trafik om Haparandabygden behöver en sådan. Men jag talade om en hamn, där man kan lasta malm i stora kvantiteter; och blir det inte stora kvantiteter, så blir det ingenting av det hela. Den hamn, som skulle erfordras, skulle alltså vara någonting i stil med Luleå, ehuru kanske icke lika stor. Det var en sådan hamn jag talade om. Och det kan väl ingen människa vara med om att bygga en tredje sådan hamn för vår malmexport i detta nu. Det kan ju hända, att det om en 30 eller 40 år kan bli fråga om något sådant. Men för närvarande finns det intet behov därav.

Herr talman, jag har anfört detta därför att, även om jag vill utomordentligt gärna beakta befolkningens synpunkter, även om jag vill dem aldrig så väl, så menar jag, att jag inte kan handla bättre eller göra dem en större tjänst, än om jag omedelbart åstadkommer en bilbusslinje, som kommer att skänka dem alla de fördelar, om vilka jag i mitt förra anförande talat och med vilka jag anser, att de bli bättre betjänta än genom ett avslag nu och en utredning om alla dessa förhållanden, om malmen, skogarna, odlingsmarkerna och alltsammans. Var säker på, att det kommer den dag, då denna befolkning kommer att vara mycket ledsn, ifall herrarna nu vinna med sitt avslagsyrkande.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Endast några ord. Kommunikationsministern säger i sitt anförande, att man icke kan bygga järnvägar endast för att skapa arbetstillfällen. Jag antar, att han fällde detta yttrande i anledning av mitt första uttalande. Jag instämmer till fullo däri, att vi ej skola bygga en järnväg endast för att skapa arbetstillfällen under byggnadstiden. Men jag sade, att järnvägen skulle skapa utkomstmöjligheter för tusenden, om vi finge denna tillfredsställande kommunikationslinje. Nog har jag sett i detta land åtskilligt, som är sådant, nog har jag sett åtskilliga arbeten av sådan art sättas i gång och drivas, men sådant förfarande vill jag ej rekommendera, både nu levande och kommande generationer få lida därav ekonomiskt.

Vidare säger kommunikationsministern, att man får taga hänsyn till rikssynpunkter. Ja, mina herrar, det är just det jag vill och strävar efter, särskilt i detta fall. Man kunde få den uppfattningen av excellensens första yttrande, att det var billigare att få 100 kilogram socker med busslinje än med järnväg. Men så är väl ej fallet. Om vi ha en bana till Pajala, kunna vi väl få socker dit efter en frakt av 35 öre per 100 kg. Det behöver ej gå på busslinje för att bli billigt i frakt. Ha herrarna icke sett att som regel gäller, att uppsvinget kommer efter kommunikationernas tillkomst, sällan före. Man väntar och frågar

efter den eller den industrien och frågar, om järnvägen behöves. Detta är att vända upp och ned på de vanliga förhållandena. Industriens och jordbrukets uppsving komma att följa efter. Jag glömde, när jag hade ordet förra gången, nämna, att siffran 11.4 miljoner förefaller mig betydligt överdriven. Från järnvägsstyrelsens sida har man tydligen lagt an på att lägga fram siffror, som äro ägnade att avskräcka. Om herrarna komma dit och få se terrängen, som är så jämn och fin som trots någon annan, komma ni att ge mig rätt. Där behövas inga eller obetydliga skärningar och bankfyllningar. Det blir billigt, det förefaller som vore det bara att dika och lägga rälsen på marken. Vad beträffar den rullande materielen, betvivlar jag ej, att järnvägsstyrelsens siffror äro riktiga, om man skall köra med dessa tunga lok och vagnar. Men varför kan ej järnvägen inrätta sig praktiskt någon gång, utan att bli tvingad därtill av en olidlig konkurrens från bilismens sida? Här kunde man åstadkomma förbindelse järnvägsledes på ett billigare sätt än att köra med dessa tunga lok och vagnar. Det är fortfarande dessa kalla ekonomiska synpunkter, som regeringen och en del av herrarna anlägga, men som borde vara bannlysta från detta resonemang.

Hur tro herrarna, att vägarna däruppe komma att se ut, om man skall köra med tunga timmerforor och lastbilar? Ja, det säges nu att vi ha ju flottleder, men tillåt mig påpeka att de äro ganska dåliga och ibland omöjliga att använda, därför att det är grund och klippor i älven. Och när de gå att använda, blir flottningen ändå ganska dyrbar. Om det finnes en järnväg, skulle virket, ofta med fördel, kunna transporteras på denna. Jag tror helt enkelt, att detta icke går med dessa bussar och lastbilar.

Hur finnarna göra, det vet ingen av oss i närvarande stund, men jag tror, att om vi bygga en järnväg, komma de kanhända att låta bli, annars komma de att överflygla oss.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Grapenson: Herr talman, mina herrar! Jag skall ej bli långvarig. Jag har åhört denna långvariga debatt och därunder funnit, att alla, som talat mot den föreslagna järnvägen, glida så lätt in på frågan, hur järnvägen skall ekonomiskt bära sig. Man kommer sålunda så gott som uteslutande in på den ekonomiska sidan av saken. Utvecklingen av ortens näringsliv och de nationella synpunkterna går man däremot i allmänhet lätt förbi, men det är framför allt ur dessa synpunkter, som jag och mina medmotionärer betraktat frågan, då vi gått in för denna motion. Vi ha funnit de sa synpunkter så väsentliga och så betydelsefulla, att vi ej kunnat se oss bli da på den ekonomiska sidan av saken. Det talas här om, huruvida man med gott samvete kan lägga ner dessa 11 miljoner på detta företag. Om t. ex. bönderna i Norrland skulle resonera så, att den där marken kostar mig så och så mycket innan den är odlad, och avkastar kanske litet, så hade knappast någon odling kommit till stånd däruppe. Nej, man bör i dylikt fall räkna med vinsten i en mer eller mindre lång framtid. Det är med en dylik tanke jag gått med på denna motion. Man säger också här: »Låt oss vänta och se, är järnvägen behövlig, så kunna vi ju bygga den sedermera.» Ja, skola vi vänta tills det blir oro och otrevligheter däruppe? Det förefaller mig vara en klokare politik att i tid tänka på vad följden av en försummelse eventuellt kan bliva och förebygga svårigheterna innan de kanske bliva alltför svåra.

Man erbjuder oss vänligen busslinjer. Vi äro tacksamma även för dem, ty vi behöva även sådana. Herr Asplund har i sin motion i första kammaren föreslagit en linje Övertorneå—Korpilombolo—Tärendö—Vittangi—Svappavara—Kiruna. Låt oss också få en med utgångspunkt från Pajala mot Kiruna. Vi äro tacksamma att få dessa busslinjer, och de komma säkerligen att visa sig eko-

Ang.
automobillinje
v mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

nomiska. Beträffande angivna busslinjer skriver en person däruppe: »Skulle en sådan statlig billinje med samma taxor såsom på järnväg kunna komma till stånd, skulle den helt säkert bli till stor hjälp för bygden, då folket däruppe naturligtvis skulle erhålla arbete i större utsträckning, än vad förhållandet för närvarande är. Dessutom tror jag även, att ur nationell synpunkt sett en sådan statens insats för bygden skulle komma att verka mycket gott.» Det är en framstående bondeman inom Jukkasjärvi församling, som skriver detta. Det har här upprepade gånger nämnts, att Sverige bygger järnvägar och Finland bygger järnvägar, och jag upprepar, att jag tror, att finnarna komma att i vilket fall som helst fortsätta med sin gränsbana i norr. I Tornedalen säger man, att finska staten icke driver sina järnvägar ur ren affärssynpunkt. Finnarna uppgivas säga, att järnvägarna icke äro till för att på befolkningens och näringslivets bekostnad tillföra statskassan så stora inkomster som möjligt utan för att tjäna landet och dess utveckling. Det underskott, som i drifhänseende kan uppstå, får fyllas på lämpligt sätt efter allmän grund. Jag törs nu ej garantera, att dessa uppgifter äro riktiga. Har man emellertid denna syn på järnvägarna, så förstår man, varför de finska järnvägsfrakterna äro vida billigare än våra. Man förstår också, att de ledande i detta land kunna, när de anse behovet så kräva, snabbt besluta att bygga en järnväg och utan dröjsmål sätta ett dylikt beslut i verket.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag begärde ordet, när hans excellens statsministern på sitt vanliga friska sätt pläderade för sin uppfattning. Men jag vill fråga, med vilken rätt eller av vilken anledning statsministern anser, att just denna Övertornedalsbana måste uteslutande betraktas ur extrema affärssynpunkter? Jag vill erinra om, att beträffande åtskilliga av våra statsbanelinjer i landet förhåller det sig så, att man byggt dem för skattemedel och avfört dem från den summa, som järnvägen skall förränta. Är det ej lämpligt att göra så här också, och således, eftersom banan har karaktär av kulturbana, se saken från dessa utgångspunkter? Jag vill framhålla, att enligt den utredning, som finnes i propositionen, blir ej skillnaden i kostnader större än 87,000 kronor om året, under förutsättning att man ej räknar ränta på kapitalet. Och det är riktigt i detta fall. Jag skulle vilja se damer och herrar riksdagsledamöter sitta däruppe i Pajalatrakten och skaka 112 kilometer vintertiden i buss. Det skulle te sig ganska trevligt att göra en sådan provfärd. Jag misstänker, att man då finge anledning att gå in för en järnvägslinje.

Om jag ej är dåligt underrättad, finnas redan några trafikmöjligheter däruppe. Det finnes bilar, som köra i persontrafik, och det finnes de, som ha tillstånd att köra gods. Och fortfarande, om jag ej är dåligt underrättad, inkomma till länsstyrelsen framställningar om tillstånd att bedriva godstrafik på dessa linjer. Jag tror, att ett uppskov ur befolkningens synpunkt ej är så farligt, när de ej lida brist på det slaget av fortskaffningsmedel.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Om det gällt att välja emellan att bevilja anslag till en järnväg, som måhända skulle, såsom herr statsministern yttrade, draga en kostnad av 11 miljoner kronor och att anslå medel till en bilbusslinje, förstår jag, att tveksamhet kunde råda här i kammaren. Men så ligger icke frågan i afton. Utan här är det fråga om huruvida riksdagen bör lämna bidrag till en bilbusslinje, som folket i vederbörande ort förklarar, att man icke vill ha. Jag har knappast varit med om under min långa riksdagstid, att man från regeringsbanken vill hjälpa med ett anslag, som skulle vara till förmån för en viss ort men som samtliga riksdagsmän

från denna ort förklara, att man icke vill mottaga. Jag tycker det skulle vara synd om vi i afton påtvingade norrbottningarna något som de icke anse sig ha gagn av. Man säger där rent ut: den tunga biltrafiken på våra landsvägar komme att höja skatterna med 5 à 6 kronor per bevillningskrona! Och jag förstår de betänkligheter, som hysas i det hänseendet. Det synes mig, att vi böra visa åtminstone så stor barmhärtighet mot Norrbottens befolkning, att vi icke påtvinga densamma en bilbusslinje, som den icke önskar och som skulle medföra ökade skatter. Herr kommunikationsministern talade om att det här gäller en ordsfråga, ett intresse för en viss ort. Ja, vem skola vi tro, ortens befolkning eller herr kommunikationsministern, som kanhända knappast sett orten? Det förefaller mig, att ett uppskov i frågan är det enda naturliga och riktiga. Jag ber därför att få ansluta mig till dem som yrkat avslag.

Ang.
automobillinje
mellan
Övertorneå och
Pajala.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 24 av utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 79 ja och 84 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som de i ämnet väckta motionerna.

§ 2.

Herr statsrådet *Lindskog* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 191, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång; och nr 189, med förslag till bokföringslag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 9.

Punkterna 25—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Om fortsatt tillämpning av förordningen angående omsättnings- och utskänknings- skatt å spritdrycker. Vidare upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker.

I en den 15 februari 1929 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 119, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande, vid propositionen fogade

Förslag

till

förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker.

Härigenom förordnas, att förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker med däri genom förordningarna den 20 juni 1924 (nr 228) och den 4 juni 1926 (nr 150) gjorda ändringar skall äga fortsatt tillämpning intill utgången av juni månad år 1930, dock att 2 § i förordningen skall från och med den 1 juli 1929 i nedan angiven del hava följande ändrade lydelse:

2 §.

Omsättningsskatten upptages vid detaljhandelsbolagens inköp av spritdrycker och utgår med 55 procent av det belopp, som, skatten oberäknad, betingas vid inköp av dryckerna i buteljerat skick.

Detaljhandelsbolagen — — — omsättningsskatten.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då man erinrar sig, under vilka förhållanden omsättningsskatten på spritdrycker tillkom, är det verkligen ägnat att förväna, att man nu utan vidare både från Kungl. Maj:ts och bevillningsutskottets sida tycks taga det som ett givet axiom, att en viss summa ovillkorligen skall dragas in till statskassan genom ifrågavarande skatt. Den gången vi först gingo att experimentera med omsättningsskatten, var anledningen den, att vi fingo ett meddelande från dåvarande finansministern, att det sannolikt skulle uppkomma en brist i budgeten på cirka 35 miljoner kronor. Detta meddelande vållade en stor uppståndelse i bevillningsutskottet. Jag minns, att vi blevo sammankallade till ett sammanträde i utskottet en söndag för att söka fundera ut vad vi skulle göra. Det framkom då vissa uttalanden i utskottet för, att man borde taga budgeten sådan den var och söka åstadkomma en täckning till nästa år. Men majoriteten av utskottet var icke alls hågad att tänka sig en sådan budget, utan man gick in för att skaffa medel nästan var som helst och hur som helst, blott för att undgå en dylik uppställning av budgeten. Ja, så började man med 25 % i omsättningsskatt, och sedan har man, om jag icke missminner mig, gått upp så att man en gång nådde en siffra av 65 %. Men vid varje tillfälle hette det, att uttagandet av skatten vore en nödfallsutväg för att klara budgeten. Det var icke möjligt, menade man, att spänna budgeten för hårt genom direkta skatter. Och för att skaffa pengar till de utomordentligt stora utgifterna fick man bita i det sura äpplet. Sedan blevo förhållandena på detta område något bättre, och omsättningsskat-

ten sänktes då till 50 %. Naturligtvis hade vi då den tron, att i den mån statens finansiella ställning successivt förbättrades, man skulle kunna sänka denna »nöds katt» — såsom jag kallar den. Men detta tycks tyvärr icke vara meningen för närvarande.

Jag hade väl nu icke tagit till orda, om man låtit skatteprocenten stå kvar vid 50 %. Ty när man en gång vant sig vid en skatt, känner man icke tvånget så hårt. Men att här utan tvingande skäl höja skatten med 5 % på nytt, är en sak som verkliga är obegriplig. Ja, man säger, att det försäljningspris, som Vin- och spritcentralen tillämpar vid försäljning till systembolagen, skulle beträffande åtskilliga spritdrycker gå ned och att man av denna anledning borde företaga en höjning av skatten. Men har man icke så mycket talat om att staten borde göra sig oberoende av spritinkomsterna? I så fall kan man ju vinna något för en sådan linje, utan alla svårigheter, i det man låter skatten stanna vid 50%! Jag kan icke finna något verkligt bärande skäl för skatteförhöjningen, när jag har klart för mig, under vilka förhållanden omsättningsskatten infördes här i landet. Men man tycks ha tagit det som något oundvikligt, att en dylik höjning skulle komma till stånd. Några verkliga finansiella skäl kunna väl icke åberopas härför. Man måtte totalt ha glömt bort på vilket sätt skatten infördes, när man nu utan vidare vill gå med på ett sådant förslag som utskottets. Man måtte anse sig ha andra skäl än dem som åberopats av utskottet och i den kungl. propositionen. Som jag emellertid icke funnit några sådana skäl, skall jag tillåta mig, herr talman, att yrka avslag på höjningen, vilket innebär att skatten såsom hittills bör utgå med 50 %.

*Om fortsätt
tillämpning av
förordningen
angående om-
sättnings- och
utskänkings-
skatt
å spritdrycker.
(Forts.)*

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Olsson i Gävle: Herr förste vice talman! Jag kan helt instämma med den siste talaren i hans redogörelse för tillkomsten av omsättningsskatten på spritdrycker. Det är alldeles riktigt, att denna skatt tillkom i ett nödläge. Hade sedan dess ingenting förändrats, skulle herr Olssons i Kullenbergstorp historieskrivning varit fullkomligt riktigt. Men herr Olsson i Kullenbergstorp glömmet en mycket väsentlig sak. Sedan partihandelsorganisationen tillkom och man fick det hela ordnat genom avtal med staten, gingo riksdagens båda kamrar in för den principen, att omsättningsskatten skulle vara ett instrument, med vilket staten skulle kunna taga ut de andelar av inkomsterna av partihandeln med rusdrycker i landet, som riksdagen fann vara lämpligt att uttaga. De skäl, som funnos den gången skatten tillkom, äro således bragta ur världen för länge sedan, och vi ha lagt det hela på en fullkomligt annan grundval — något som tycks ha gått herr Olsson i Kullenbergstorp spårlöst förbi. Jag vill erinra om, att skatten fluktuerat vid olika tillfällen, så att den en gång var uppe vid 65 % för att sedan gå ned till 50 %. Jag vill också peka på att konsumenterna icke blivit utan sin andel i den prissänkning, som under årens lopp ägt rum — om det nu är detta, som oroar herr Olsson i Kullenbergstorp. Skatten har ju — vilket man finner om man vill studera den kungl. propositionen å sidan 4 — varit med hänsyn till beloppet ungefär stabil, under det konsumtionen under dessa år ökat våldsamt. Detta innebär, att priserna sjunkit, och i och med detsamma har också omsättningsskatten sjunkit. Det är samma läge vi nu stå inför. Hade detta ärende varit i det skick, som det är i dag, den gången när statsverkspropositionen lades på riksdagens bord, hade man väl redan då kommit att tala om de 55 procenten.

Sedan jag sagt detta till herr Olsson i Kullenbergstorp, skulle jag i detta sammanhang vilja säga en liten sak till. Jag vill stryka under nödvändigheten av att man för framtiden ser till dels att den princip, som riksdagen har

Om fortsatt tillämpning av förordningen angående omsättnings- och utskänningsskatt å spritdrycker.
(Forts.)

uttalat i fråga om Vin- och spritcentralens vinst, icke på något sätt rubbas, men dels också att de synpunkter, som riksdagen har lagt på skatteuttaget i detta avseende, icke äventyras genom åtgärder, på vilka riksdagen och regeringen icke kunna ha något inflytande. Jag vill således bestämt understryka vad statsrådet i detta fall uttalat i den kungl. propositionen, till vilket uttalande bevillningsutskottet även har lämnat sin anslutning.

Ja, herr förste vice talman, som jag här har visat, har tydligen utvecklingen i detta avseende gått förbi herr Olsson i Kullenbergstorp. Han har icke haft ögonen på denna sak under årens lopp, och det har gjort, att han i dag har kunnat göra den framställning, han här har gjort.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Nej, tiden har visst icke gått förbi mig, men jag har blivit äldre, och det tycks ju den siste talaren också ha blivit, ty det är nog i alla fall han, som på detta område ändrat uppfattning. Hans resonemang hade kunnat hålla rätt så bra, om det här varit fråga om ett »antingen — eller». Så är ju emellertid icke fallet. Det instrument, man har i omsättningsskatten, kan ju begagnas ändå, även om den gamla förordningen får gälla. Instrumentet duger i alla fall. Det har ju icke varit bestämt föreskrivet, vare sig av bevillningsutskottet eller riksdagen, att denna summa tvunget skall vara densamma i tidernas lopp hur länge som helst. Ett sådant beslut ha vi ju aldrig fattat.

Även bevillningsutskottet får nog rätta sig litet efter utvecklingens gång. Det kan icke stå alldeles still, det heller. Det är icke så säkert, att man kan lyckas bara genom att på detta sätt jonglera med siffror. Då få herrarna nog fundera ut ett annat sätt att taga ut denna skatt, om den nu skall vara beroende av de fakturapriser, som Vin- och spritcentralen tillämpar vid försäljning till systembolagen. Det är ju egendomligt, att de pengar, som man skall taga ut av spriten, skola tagas ut kan man säga i tre olika etapper. Kunna icke herrarna i bevillningsutskottet fundera ut något sätt att taga ut alltsammans på en gång? Det vore en förnuftig väg att gå, men det är ett mycket dåligt sätt. att man här skall plita på några procent på ena hållet, under det att systembolagen plita på sitt sätt. Systemet var kanske försvarbart på sin tid, när det infördes, därför att det då var ett sådant nödläge, att man grep till nästan vad som helst. I annat fall tror jag icke, att ett så dåligt system som detta sätt att taga ut pengar av spritförsäljningen hade kommit till. Den siste ärade talaren skall icke sätta sig på sina höga hästar och säga, att detta system är något fullkomligt och utmärkt, utan man bör försöka fundera ut något, som är bättre, för att få ut de pengar, som vi vilja ha. Det är därför, att vi icke ha fått något bättre sätt utexperimenterat, som jag vågar påstå, att det verkar icke, som det borde göra, om man lägger på dessa 5 procent till vad vi hittills haft.

För att klargöra min ställning litet bättre, skall jag emellertid be att få ändra mitt yrkande i så måtto, att jag yrkar, att den hittillsvarande författningen om denna skatt måtte fortfara att gälla.

Herr Olsson i Gävle: Herr förste vice talman! Jag vill till herr Olsson i Kullenbergstorp säga, att jag icke ett ögonblick i dessa automobilismens dagar tänker placera mig på några höga hästar, så att i det avseendet kunna vi nog lätt bli överens.

Jag skulle vilja framhålla för den siste ärade talaren, att när han här gör anmärkning mot sättet att taga ut dessa skatter, har det även gått förlorat för honom, att riksdagen för två år sedan på bevillningsutskottets hemställan skrev till Kungl. Maj:t och begärde, att när man skulle göra upp det nya kontraktet

med Vin- och spritcentralen, skulle man se till att icke riksdagens rätt att vara ensam att beskatta det svenska folket trädde för nära. Därmed syftade man på de tilläggsavgifter, som systembolagen lade på sina varor vid försäljning.

Nu sade herr Olsson i Kullenbergstorp, att vi borde finna ut något sätt att taga ut alltsammans på en gång. Ja, herr Olsson i Kullenbergstorp, riksdagen skrev i fjol och begärde en undersökning om vår rusdrycksförsäljningslagstiftning, och riksdagen begärde därvid även en undersökning av det danska systemet, där man tager ut allt på en gång genom en enda skatt. Det skall bli synnerligen intressant att se, när det ärendet en gång lägges på riksdagens bord, om herr Olsson i Kullenbergstorp fortfarande är intresserad av att taga allt på en gång.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid med många ord. Då omsättnings- och utskänkningsskatten infördes år 1920, gick den som bekant till den allmänna budgeten, och hade den fortfarande gjort detta, så föreställer jag mig att åtskilliga av kammarens ledamöter hade varit mindre benägna för att öka en skatt, som enligt deras uppfattning är ett uttryck för statens beroende av rusdryckshandlingen. Genom 1926 års bekanta omläggning går emellertid inkomstökningen av denna skatt till statsskuldens amortering, och vid sådant förhållande kunna självfallet från nykterhetsvänners sida inga invändningar resas mot den föreslagna höjningen. Jag får ytterligare erinra om att enligt de direktiv, som varit gällande för Vin- och spritcentralen, denna institution har haft att söka så sätta priserna på sina varor, att vinsten å rörelsen icke måtte bli så särdeles stor. Nu har på grund av vissa förbilligande omständigheter en pris-sänkning blivit genomförd fr. o. m. den 1 mars på åtskilliga spirituösa drycker, och skulle icke omsättningsskatten ökas utöver den nuvarande siffran av 50 procent komme detta att medföra en minskad avsättning för statsskuldens amortering på mellan 3 och 4 miljoner kronor. Det enda skälet till att denna skatt nu föreslås höjd till 55 procent är alltså att jag icke ansett mig böra på grund av en dylik tillfällig omständighet avstå från önskemålet om att få en i statsverkspropositionen beräknad avsättning till statsskuldens amortering. Genom det yttrande till statsrådsprotokollet, som bevillningsutskottet enhälligt godkänt, komma i framtiden sådana tillfälliga fluktuationer i priserna å spirituösa drycker att kunna undvikas.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Olsson i Kullenbergstorp under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av vissa astronomiska instrument;

bankoutskottets memorial, nr 23, angående anordnande av telefonväxel i riksdagshuset;

andra lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 1 §, 8 kap. 1 § och 20 kap. 6 § i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; och

Om fortsatt tillämpning av förordningen angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.
(Forts.)

bevillningsutskottets betänkande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Kina undertecknad tulltraktat.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden, memorial och utlåtande hemställt.

§ 6.

I fråga om jordfrågans lösning på grundvalen av en effektiv rättsordning.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående jordfrågans lösning i hela dess vidd på grundvalen av en effektiv rättsordning.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 177, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen — med behjärtande av den gamla lagkommitténs testamente och tidsläget — ville anhålla,

att Kungl. Maj:t måtte omsider lägga en ledande tanke och en ordnande hand på jordfrågan i hela dess vidd,

samt för ändamålet överväga skapandet av en effektiv rättsordning, tryggad av lag, ledd av samhället samt byggd på rätt till omtanke för alla behövande, i stället för de nuvarande lösliga ordningarna, grundade på välgörenhet med slumpen och mäktiges nåd som vägledare.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Linder*, som ansett motionen lämna väl ringa vägledning för praktiska åtgärders vidtagande, men tillika, med hänsyn till önskvärdheten av en revision av jordlagstiftningen, ansett motionen förtjänt av bifall;

av herrar *Thorberg*, *Magnusson* i Kalmar och *Hedvall*;

av herr *Lindhagen*, vilken hemställt om bifall till motionens yrkande; samt

av herr *Olovson* i Västerås, som förklarar att han inom utskottet förfäktat den meningen, att behovet av en revision av jordlagstiftningen borde framhållas i utskottets motivering.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman, mina damer och herrar! Det är ju icke synnerligen angenämt att efter den långa debatt, som förekommit här i dag, klockan 10.15 på aftonen gå upp för att inleda diskussionen i den föreliggande frågan.

Här föreligga nu till behandling icke mindre än 12 stycken utskottsutlåtanden i diverse jordfrågor, och dessa utskottsutlåtanden inledas med andra lagutskottets utlåtande nr 10, som behandlar en av herr *Lindhagen* väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående jordfrågans lösning i hela dess vidd på grundvalen av en effektiv rättsordning. I denna motion yrkar herr *Lindhagen* bland annat, att det skall på jordlagstiftningens område åstadkommas »en ledande tanke och en ordnande hand». Nu är det ju ett känt förhållande, att herr *Lindhagen* ibland har litet originella ordvändningar, som stöta folk för pannan en liten smula. Men bakom dessa något originella ordvändningar ligga dock i de allra flesta fall *realiteter*. Och så är fallet även här. Ty här är avsikten med denna motion, att man skall taga upp hela jordfrågan, d. v. s. de olika delarna av särskilt den sociala jordlagstiftningen, till behandling för att åstadkomma ett organiskt sammanhang mellan de olika delarna. Det är detta,

som herr Lindhagen har velat få fram genom att yrka, att det på denna lagstiftning lägges »en ledande tanke och en ordnande hand».

Nu har emellertid resultatet av alla dessa motioner blivit mycket litet från utskottets sida. På hela denna stora motionsoffensiv — här finnas ju både motioner från herr Lindhagen och från en hel del andra socialdemokrater och dessutom vissa kommunistiska motioner — på så gott som allt detta har utskottet yrkat avslag. Blott på en enda punkt, där det gäller den sociala arrendelagstiftningen, har utskottet yrkat, att de arrendatorer, som lyda under vissa slag av jordägare, skola erhålla möjlighet till kostnadsfri rättshjälp. Detta yrkande grundar sig därpå, att det under frågans behandling i utskottet kommit fram, att när riksdagen försökt skydda dessa arrendatorer och torpare genom vissa sociala skyddsbestämmelser gentemot de stora jordägarna och bolagen, har det i vissa fall visat sig en tendens hos dessa senare att komma undan den sociala arrendelagstiftningens bestämmelser genom att söka tillämpa lagarna på ett visst oriktigt sätt. Från den utgångspunkten har utskottet kommit till den uppfattningen, att eftersom dessa människor, dessa arrendatorer och torpare, i allmänhet icke ha någon organisation utan äro svaga och fattiga och alltså stå i en missgynnad maktställning i förhållande till de stora jordägarna, så är det berättigat och riktigt, att staten på något sätt går in för att hjälpa dem genom att ge dem möjlighet att erhålla kostnadsfri rättshjälp. Detta är som sagt det enda positiva yrkande, som framkommit av andra lagutskottets behandling av de föreliggande motionerna.

Nu vill jag säga, att jag har tänkt att i samband med behandlingen av denna första motion taga upp en principdebatt av hela frågan, d. v. s. om alla de föreliggande utskottsutlåtandena. Jag föreställer mig nämligen, att om man gör på det sättet, så vinner man tid och sedan kan man kanske inskränka sina anföranden på de speciella punkter, som beröras i de till behandling föreliggande motionerna.

I det nu föreliggande första utskottsutlåtandet, där den sociala jordlagstiftningen toges upp till behandling, säger utskottet för sin del, att det tycker, att det har lagstiftats så mycket på den sociala jordlagstiftningens område, att det icke i stort sett nu finnes anledning att åtminstone för närvarande fortsätta på den vägen. Med ett ord sagt, utskottet intager här den ställningen, att det säger ungefär så här: »Hitintills men icke vidare!» Detta är, såvitt man kan förstå, i stort sett utskottsmajoritetens ställning till frågan om huruvida den sociala jordlagstiftningen skall påbyggas och förbättras till fördel för småfolket bland de jordbrukande klasserna.

Vi socialdemokrater i utskottet ha icke kunnat tillägna oss en sådan negativ uppfattning. Vi ha tvärtom den meningen, att den sociala jordlagstiftningen bör fortsättas och påbyggas, och att detta bör ske icke minst med hänsyn därtill, att denna lagstiftning i många avseenden icke blivit tillfredsställande utformad för att skydda småfolket bland de jordbrukande klasserna, arrendatorer och torpare m. fl. Orsaken till detta förhållande är återigen, att när det har framlagts förslag i detta avseende, som ha gått längre — exempelvis från socialdemokratiskt håll — så ha de frisinna icke velat vara med om att gå så långt. Då har man åstadkommit kompromisser, och följderna av dessa kompromisser och detta fördärvande av jordlagstiftningen har blivit, att den sociala jordlagstiftningen, som till slut har framgått såsom ett resultat av kompromissandet, icke blivit tillfredsställande. Den har icke kunnat giva det skydd, som på många punkter påyrkats från socialdemokratiskt håll.

Icke minst från den utgångspunkten är det, som vi socialdemokrater äro böjda för att alltjämt fortsätta att föra fram kravet på en utbyggnad och en förbättring av de sociala delarna av vår jordlagstiftning. Vi ha dessutom den meningen, att den speciella del av den sociala jordlagstiftningen, som benämnes

I fråga om jordfrågans lösning på grundvalen av en effektiv rättsordning.
(Forts.)

I fråga om
jordfrågans
lösning på
grundvalen av
en effektiv
rättsordning.
(Forts.)

norrlandslagstiftningen, som också beröres i en av herr Lindhagens motioner, bör på vissa punkter utbyggas och förbättras. Vi ha vidare den meningen, att den sociala arrendelagstiftningen bör reformeras på det sättet bland annat, att det stadgas en viss minimitid för arrendenas giltighet till skydd för de små brukarna. Utöver detta vilja vi, att när arrendetiden går ut, skall det medgivas så kallad *optionsrätt*, d. v. s. rätt för arrendatorn att få arrendet förlängt. Slutligen vilja vi också — och det ha vi ju vid upprepade tillfällen deklarerat — införa rätt till *expropriation* i ett flertal fall på jordlagstiftningens område. Vi vilja naturligtvis icke, att sådan expropriation från de stora jordägarna — det är ju uteslutande dem, det gäller — skall kunna tillgripas när som helst. När det blir fråga om uppgörelse mellan å ena sidan småfolk, som vill skaffa sig ett eget hem, och å andra sidan en stor jordägare, bör detta helst — det är också vår mening — ske på *frivillighetens* väg. I vissa fall är det dock nödvändigt, att det bredvid denna frivillighetens väg finns en expropriationsväg, som kan tillgripas som ett yttersta medel. Vi vilja genomföra en sådan lagstiftning, dels när det gäller att skaffa bostäder åt folk, dels när det gäller att fullborda så kallade ofullständiga jordbruk, d. v. s. jordbruk, som icke ge sin brukare en fullständig bärning. Vi vilja vidare genomföra rätt till expropriation, när det gäller att åstadkomma nya jordbruk, och vidare vilja vi åstadkomma sådan expropriation, då det gäller att förändra arrendatorer till självägande jordbrukare.

Detta är alltså något av våra synpunkter och det är något av vad som ingår i de motioner, som här blivit väckta. Utöver vad jag här angivit gå dessa motioner ut på även en hel del andra saker, som jag emellertid icke nu skall gå in på. Av vad jag anfört framgår i alla fall, att vi ha den uppfattningen, att den sociala jordlagstiftningen — som har genomförts med hjälp även av den borgerliga vänstern — icke är i det skick, den nu har, sådan, att den kan anses såsom något fullkomligt. Det måste alltjämt åstadkommas förbättringar i denna lagstiftning samt en utveckling och en reformering på detta område. Det är endast att beklaga, att vi nu ej längre kunna påräkna något stöd från den borgerliga vänstern i detta lagstiftningsarbete.

Med hänsyn till att debatterna förut varit så långa, och att nu så många äro frånvarande, skall jag inskränka mig till att i principdebatten anföra vad jag nu har sagt.

Med avseende på det nu föreliggande utlåtandet vill jag för min del säga, att jag icke tänkt yrka bifall till motionen, utan jag har tänkt att påyrka, att motiveringen i utskottsutlåtandet strykes. Ty i detta utskottsutlåtandes motivering finnas just anförda de motsträvighetstankar, som man har på den borgerliga sidan, där man icke delar vår uppfattning och vårt krav på en fortsatt reformering av den sociala jordlagstiftningen.

Från denna utgångspunkt skall jag alltså, herr talman, inskränka mig till att med avseende å detta utskottsutlåtande yrka på att motiveringen strykes.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Tiden är långt framskriden, och det kan ju vara angeläget att söka inskränka debatten. Jag skall därför också å min sida söka fatta mig möjligast kort. Jag vill dock begagna tillfället att här påpeka några allmänna synpunkter beträffande jordbrukets läge för närvarande och söka ge en liten bakgrund till förhållandena och därigenom också belysa vad nytta man kan vänta av ett fortsatt reformerande enligt den uppfattning och på den linje, som herr Hage angav som socialdemokraternas reformlinje.

Det går ju icke längre att förneka, att vårt svenska jordbruk delvis i likhet med flera grannländers jordbruk genomgår en mycket allvarlig ekonomisk

kris, orsakad av flera omständigheter, främst av den, jag skulle vilja använda uttrycket, mördande konkurrens, det har att uthärda från länder, vilkas produktion betingas av vida gynnsammare förhållanden än vad fallet är med vårt jordbruk. När man icke kan frångå ett erkännande av att läget för vårt jordbruk är synnerligen bekymmersamt, så synes man från den sida, som herr Hage företräder, icke just ha något annat att trösta jordbrukarna med än att man kräver reformer och förändringar i formerna för innehav av jord, glömsk av att det skäligen litet betyder i en situation som den nuvarande. Det betyder mycket litet för jordbruksnäringens ställning som ekonomiskt företag och för dess framtid. Icke minst ur den synpunkt, som man från arbetarpartihåll ser saken, nämligen ur synpunkten att sysselsätta största möjliga antal arbetare, betyda dessa former för innehav av jord oerhört litet, om man icke ställer det så, att detta vårt svenska jordbruk blir en ekonomiskt hållbar näring, som på grund av sina förutsättningar verkligen förmår att ge sysselsättning åt så många arbetare som möjligt.

Nu föreligger här till kammarens avgörande ett mycket omfattande knippe av motioner, som uteslutande röra sig om formerna för innehav av jord, men som helt förbigå det centrala i problemet, nämligen att söka göra jordbruksnäringen lönande, så att icke blott innehavarna kunna stanna kvar i sina jordbruk utan också ha möjlighet att bereda sysselsättning åt så många som möjligt.

Om jag nu försöker stanna litet vid orsakerna till vår jordbruksnäringens betryckta ställning, ber jag här framföra några synpunkter, kanske för många redan bekanta, men som dock förtjäna att något litet tagas under skärskådande. Det lider intet tvivel därom, att vi för närvarande ha en överproduktion av livsmedel. Jag tänker därvid icke enbart eller huvudsakligen på vårt land utan på livsmedelsproduktionen i stort. Det är en hel del länder med helt andra och gynnsammare betingelser för produktion, vilka kasta sitt överskott in över vårt land och över de nordliga länderna och därigenom öva en mycket stark konkurrens med dessa länders jordbrukare. Jag vill erinra därom, att de klimatiskt mest gynnade länderna, de tropiska och subtropiska länderna, vilka äga så stora förutsättningar för produktion, att vi knappast hava en aning därom, förut ha lidit av att denna produktion har handhafts av en befolkning, som just genom det gynnsamma klimatet o. dyl. har blivit, jag kan använda uttrycket, slapp och försoffad och icke varit mäktig en ordnad och omfattande produktion. Kriget medförde mycket omstörtade förhållanden i Europa, och det har kastat ut en hel del människor till andra länder. Bland annat ha en hel del av de nordliga kulturländernas folk kastats ned till dessa klimatiskt mera gynnade länder, vilka personer ha börjat organisera upp produktionen på ett helt annat sätt än tidigare och därigenom också kunnat åstadkomma produktionsresultat så omfattande, att därifrån säkerligen kommer att kastas ett mycket stort överskott till de nordliga länderna med sämre produktionsmöjligheter. Jag ber också att få erinra om att man där nere börjat taga i sin tjänst moderna vetenskapliga metoder, vetenskaplig växtförädling o. dyl. och att man därigenom har möjlighet att ernå ännu mycket större resultat. Överskottsproduktionen från dessa länder — jag erinrar exempelvis om produktionen av socker, som vi ju nyligen haft anledning diskutera här i kammaren — kastas ut över andra länder och kommer naturligtvis att trycka marknaden av livsmedel i de nordligare länderna.

Bland dessa länder har speciellt vårt lands jordbrukande befolkning vissa svårigheter i konkurrensen inbördes mellan de olika nordliga länderna, och varför? Jo, förhållandet är det, att även om vi ha kanske lika gynnsamma produktionsmöjligheter beträffande jord och klimat som andra länder belägna på jämförliga breddgrader, så har vår jordbrukande befolkning nått en högre

I fråga om jordfrågans lösning på grundvalen av en effektiv rättsordning.

(Forts.)

*I fråga om
jordfrågans
lösning på
grundvalen av
en effektiv
rättsordning.
(Forts.)*

levnadsstandard och har högre anspråk på livet än en del grannländers befolkning. Med andra ord, den har och den måste ha större omkostnader för sin produktion än vad åtskilliga av våra grannländer ha.

Härtill kommer, att vårt samhälle är rikare och bättre utvecklat. Bland annat har den sociala omvårdnaden tagit mera omfattande former, vilket gör, att samhället ställer större krav på vårt lands jordbrukares skatteförmåga än vad förhållandet är i en del av våra grannländer.

Nu kan man ju icke blunda för denna sak. Jag kan ju också nämna, att jag genom samtal med åtskilliga socialdemokrater har funnit, att man icke blundar helt och hållet härför på den sidan. Man kan icke heller blunda för den omständigheten, att problemet om sysselsättning åt vårt lands befolkning, problemet om avhjälpan av arbetslösheten, sammanhänger också med möjligheterna för vårt jordbruk att sysselsätta så många arbetskrafter som möjligt. Man har gått ett steg längre. Man tänker sig möjligheten av att detta vårt jordbruk skall kunna sysselsätta ett ökat antal arbetare, d. v. s. taga emot en del av de arbetare, som icke nu kunna få sysselsättning inom industrien och liknande näringar. Jag vill emellertid fråga: Vilka möjligheter finnas härför, så länge som jordbrukarna få leva i det permanenta ekonomiska kristillstånd, varunder de för närvarande leva? Skall detta kristillstånd fortsätta, tvingas jordbrukarna med eller mot sin vilja — jag kan betyga mot sin vilja — att inskränka sina utgifter på alla möjliga sätt. Jordbrukaren tvingas att gå ifrån det intensiva, mera arbetskrävande jordbruket och övergå till det extensiva jordbruket. Följden av detta blir, att jordbruket icke blott kommer att sakna förmåga att absorbera den arbetskraft, som blir över från andra näringar, utan även nödgas släppa en del av den arbetskraft, det för närvarande har. Då blir icke jordbrukets krisfråga och jordbrukets framtidsfråga längre en fråga, som man löser eller maskerar med lagstiftning i det ena eller andra hänseendet om besittningsrätt och om formerna för anskaffande av ny jord, utan det centrala i hela frågan blir att göra vårt jordbruk konkurrenskraftigt. Man nödgas kanske ändå till sist vända på problemet, och det kommer att bli fråga om att skydda jordbruket mot den övermäktiga konkurrensen från andra länder, där man producerar livsmedel under gynnsammare betingelser och till billigare pris än vad vi kunna göra. Det kan hända, att vi en gång, oavsett partiställning, nödgas inför den allmänt omfattande krisen verkligen skrida till något sådant. Det vore gott, om man kunde anse sig oförhindrad att oberoende av politiskt ståndpunktstagande, oberoende av handelspolitiska doktriner o. dyl., taga det steget, innan krisen blir så allmän och så stor för vårt jordbruk, att det kommer att taga årtionden kanske för att bygga upp vad man har rivit ned.

Om man ser jordfrågan i samband med frågan om arbetstillgång för vårt folk, och man måste erkänna, att den ekonomiskt svaga jordbruksnäringen icke förmår ens att sysselsätta de där nu arbetande, än mindre taga nya arbetskrafter i anspråk, då kanske man å andra sidan bör undersöka spörsmålet: Förmå våra övriga näringar, förmår industrien att utveckla sig därhän, att den kan taga flera arbetskrafter i anspråk, samtidigt som den där fortgående rationaliseringen i viss mån frigör arbetskraft? Man skulle ju kunna önska och hoppas, att dessa andra näringar vore mäktiga en expansion och vore mäktiga att undan för undan öka de arbetsanställdas antal. Men hur man än ser på saken, måste man väl ändå erkänna, att en sådan expansion — jag lämnar därhän, om den är möjlig eller sannolik — kommer i varje fall att fortgå mycket långsamt och förmår icke utveckla sig med den hastighet, att den kan mottaga det överskott, som en hastigt fortgående kris i jordbruket kommer att skaffa fram i fråga om arbetslösa.

Ett visst mått av jordbruksnäring kommer att under alla förhållanden fin-

nas kvar. Även med den mest katastrofala nedgång av vår jordbruksnäring kommer alltid en så stor produktionsanpart att bibehållas, som ungefärligen svarar mot den färskproduktion av jordbruksprodukter, som industri och stadsbefolkning under alla omständigheter behöver. Det är emellertid, såvitt jag kan se, blott en ringa del eller i varje fall en mycket reducerad del av den nuvarande jordbruksnäringen. Jag skulle därför allvarligen vilja ställa den frågan till dem, som verkligen vilja tänka på problemet: Ha vi råd att ge vår jordbruksnäring till spillo därhän, att kanske hälften eller tredjedelen av de nu därmed sysselsatta icke längre kunna finna sin bärgning där, och ha vi möjlighet att på annat håll i vårt land bereda försörjning åt dem, som bliva lediga i jordbruket? Om så icke är förhållandet, är det då någon, som tror, att vi ha behov av en expropriationslagstiftning, att vi ha behov av konstlade tvångsåtgärder för att skaffa jord, när det icke längre lönar sig att bruka den jord, som nu finnes odlad och nu finnes under bruk? Är det den åtgärden — jag frågar det — som det nuvarande tidsläget kräver, när det finns mer än nog av jord utbudet i handeln till rimliga, ja, till billiga priser, priser som ligga under byggnadsvärdet på respektive jordbruk? Är det då den åtgärd, som tidsläget kräver, att man med tvångslagar och liknande åtgärder söker råda bot för vårt jordbruk? Jag tror, att man på motsidan har stannat i gamla och stela former, former som voro aktuella och krav som kunde ha något fog för sig, för tio eller tjugo år sedan, men i närvarande stund äro absolut efter sin tid och svara icke mot det verkliga tidsläget, som kräver åtgärder av praktisk art, vilka göra vår jordbruksnäring ekonomiskt lönande. Då skall denna näring också förmå att ge arbete åt nya skaror av vårt folk.

I fråga om jordfrågans lösning på grundvalen av en effektiv rättsordning.

(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med uteslutande av motiveringen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Till avgörande förelåg vidare andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en ny egnahemsorganisation.

Ang. i frågasall ny egnahemsorganisation.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 178, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen, beträffande egnahemsrörelsens organisation, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till en ny organisation, tryggad av lag och ledd av samhället utan sammanblandning med den tekniska jordbruksvärden samt byggd på rätt till effektivare individuell hjälp åt alla behövande.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Linder, Thorberg, Lindhagen, Magnusson* i Kalmar och *Hedvall*, vilka hemställt om bifall till motionens yrkande; samt

av herr *Olovson* i Västerås, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ny, från hushållningssällskapen frigjord lokal organisation för egnahemsverksamheten.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Ang.
i frågasatt ny
egnahems-
organisation.
(Forts.)

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag har en mycket stark känsla av och ser mycket väl, att kammaren icke har den ringaste lust att vara med om några långa debatter. Jag skall därför inskränka mig till att yttra det minsta möjliga.

Det fåtal av kammarens ledamöter, som finnes närvarande, torde behaga observera, att jag har en reservation vid detta betänkande. Jag vill bara säga om denna reservation, att den överensstämmer med vad de socialdemokratiska ledamöterna i det sammansatta utskott, som förra året behandlade egnahemsfrågan, hade att anföra i sin reservation i samma avseende, där vi nämligen gingo in för den uppfattningen, att egnahemsverksamhetens lokala organisation skulle helt frigöras från hushållningssällskapen. Genom herr Lindhagens motion har denna sak bragts inför riksdagen även i år. Det är ganska uppenbart, att vi stå fast vid den ståndpunkt, som vi intogo vid förra årets riksdag.

Jag skall hålla mitt löfte att icke behålla ordet länge. Följaktligen skall jag sluta med att kort och gott yrka bifall till den reservation, som jag har avgivit vid utskottets utlåtande.

Herr **Jeppsson**: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid länge i denna fråga utan endast be att i största korthet få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan göra detta så mycket mera, som senast i föl det beslöts en ny egnahemsorganisation. Då har jag för min del tyckt det vara bra tidigt att redan nu gå in för en ändring av det riksdagsbeslut, som trädde i kraft den 1 januari i år. Jag ber, bland annat av detta skäl, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Olovson i Västerås avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. förbud
i vissa fall för
enskild person
att med
äganderätt
besitta
fast egendom.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud i vissa fall för enskild person att med äganderätt besitta fast egendom.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 179, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande och förslag till lagstiftning om förbud i vissa fall för så kallade enskilda spekulanter att utan särskilt tillstånd (koncession) med äganderätt besitta fast egendom.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Lindhagen*, *Norman*, *Magnusson* i Kalmar och *Hansson* i Trollhättan, vilka instämt i motionens yrkande; samt

av herr *Olovson* i Västerås.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hage**: Herr talman! Det här är ett tröstlöst sätt att behandla motioner. Men man får naturligtvis finna sig i mycket här i riksdagen. Jag skall, liksom herr Olovson i Västerås gjorde, inskränka mig till några korta

ord och påminna om, att det en gång fanns någonting, som hette jordkommis- sionen. Där gick man från alla medlemmar, oavsett vilket parti de tillhörde, in för att åstadkomma en sådan lagstiftning som den här påyrkade, vilken skulle innehålla koncessionstvång för enskilda skogsspekulanter i fråga om att besitta fast egendom.

Nu hava tiderna förändrats sedan dess, åtminstone i avseende å åskådningarna inom vissa partier i riksdagen. Man får finna sig i, att en massa människor sprungit ifrån sina gamla åskådningar och uppfattningar. Men trots detta stå vi socialdemokrater kvar på vår uppfattning.

Från den utgångspunkten, och med denna korta motivering, ber jag för min del att få yrka bifall till den motion, som i denna fråga har avgivits av herr Lindhagen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Å föredragningslistan var härefter uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om lagändring i syfte att bolags bulvanhemman skola tillfalla staten m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Jag skall be att av formella skäl få göra ett ändringsyrkande till vår reservation, som avgivits vid detta betänkande, och följaktligen hemställa, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till lagändring i det i motionens yrkande angivna syftet. Till denna hemställan ber jag att få yrka bifall.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Magnusson i Kalmar under överläggningen framställda yrkandet blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande vissa ändringar i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall be att utan vidare motivering få yrka bifall till den reservation, som i denna fråga avgivits av herrar Linder m. fl.

Ang. förbud i vissa fall för enskild person att med äga nderätt besitta fast egendom.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt lagändring i syfte att bolags bulvanhemman skola tillfalla staten m. m.

Ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Ang. förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. (Forts.) Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Ang. en effektiv rättsordning för bildande av nya jordbruk m. m. Till avgörande företogs andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels en effektiv rättsordning för bildande av nya jordbruk, tryggad genom lag, ledd av samhället och stödd av expropriationsrätt, dels ock lagstiftning om expropriation av jord för bildande av nya jordbruk.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande till lagutskott hänvisade motioner, nämligen:

nr 183 inom första kammaren av herr *Lindhagen*, vilken hemställt, att riksdagen beträffande bildande av nya jordbruk (rikets kolonisation) ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till ändamålets vinnande genom en effektiv rättsordning, tryggad genom lag, ledd av samhället och stödd av expropriationsrätt;

nr 198 inom andra kammaren av herr *Herou m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen ville hos regeringen anhålla, att det av norrlandskommittén framlagda kravet på en expropriationslagstiftning såsom stöd för angelägenheten att i Norrland och Dalarne på bolags och enskilda spekulanter mark bilda nya jordbruk måtte snarast upptagas till behandling och föranleda en proposition till riksdagen; och

nr 199 inom andra kammaren likaledes av herr *Herou m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen ville hos regeringen anhålla, att jordundersökningens och jordkommissionens framställningar om en expropriationslag även för mellersta och södra delarna av riket, såsom stöd för strävandet att därstädes å bolags, enskilda spekulanter och större enskilda jordägares mark bilda nya jordbruk, måtte upptagas till behandling och föranleda en proposition till riksdagen.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Thorberg*, *Lindhagen*, *Norman*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt om bifall till yrkandet i motionen I: 183.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter anförde:

Herr **Herou**: Herr talman! Jag förstår ju, att kammaren icke önskar någon långvarig debatt om dessa motioner just nu. Men den grupp, som är intresserad av att dessa motioner väckts, nämligen arrendatorer och jordsökande, den gruppen vill icke, att jordfrågorna skola behandlas på det sätt, varpå de nu under en stund behandlats här i kammaren. Det är med hänsyn till denna grupps intressen, som jag anser mig böra säga några ord.

Jag har icke ansett mig kunna förlägga principdebatten till utskottets utlåtande nr 9, men jag vill säga i anledning av det principanförande, som då hölls av herr *Magnusson* i Skövde, att vi kommunister — jag tror, att vi uttrycka det ganska bra i motionen — mycket väl observerat jordbrukets betryckta läge, och att vi kommunister gärna vilja vara med om en sådan ord-

ning, att jordbrukets läge förbättras. Det är alldeles riktigt, att det är tämligen meningslöst att i större omfattning tänka sig en utplantering på odlingslägenheter av människor, som där skulle få sin utkomst, därest det råder sådana ekonomiska förhållanden inom jordbruket, att de, som nu söka sin utkomst inom detsamma, hava de yttersta svårigheter att kunna existera. Men kanske borde vi också ställa det villkoret, att de, som nu tala om nödvändigheten av att fortast möjligt vidtaga åtgärder för att rycka upp jordbruket ur dess ekonomiska nödläge, att, säger jag, de grupper, som gå in för detta, också gå in för en sådan social ordning, när det gäller jordbruksfrågorna, att icke ett förbättrat läge inom jordbrukets område kommer att medföra ännu större svårigheter för vissa grupper av jordbrukare och kommer att få bolagen att trakassera sina arrendatorer i ännu större utsträckning. Alltså, jämsides med uppräckningen av jordbrukets allmänna läge böra vi slå vakt om den sociala ordning, som skall trygga jordbrukarens rätt till utkomst. Det får icke vara som nu, att det är *jordägarna* som i allt skola bestämma. Vi måste därför i nuvarande jordbruksekonomiska läge kämpa för en social ordning, som tryggar *jordbrukarens* intressen.

Vi hava väckt en motion om expropriationsförfarande för bildandet av nya jordbruk. Det är ju en sak, som är genomförd i flera länder. Men denna sak möter i den svenska riksdagen ett alltmera hårdnackat motstånd. Det är ett fjärdedelens århundrade, sedan denna sak togs upp av norrlandskommittén, när denna lade fram förslag om expropriationsförfarande för beredande av lämpliga odlingslägenheter åt jordbrukare. I den kommittén fanns ingen socialdemokrat och ingen kommunist, utan det var sju borgerliga ledamöter, som då begärde expropriationsförfarande. Endast tre mera utpräglade bolagsrepresentanter voro den gången motståndare till ett dylikt ingrepp i vad *de* kallade »äganderättens helgd».

Då utskottet i dag i mera samlad grupp går emot detta krav, sådant det framställdes av t. ex. jordkommissionen 1922, gör man det i utskottet i dag icke därför, att man anser detta krav obetydligt och i och för sig alltför blygsamt för sitt avsedda syfte, med andra ord ineffektivt för sitt syfte, utan man uttrycker sig i utskottets utlåtande, som om det skulle vara tämligen obehövt, och som om det skulle ligga så till, att det ändå skulle vara möjligt att till rimliga priser förvärva odlingslägenheter. Man kan utan vidare taga för givet, att bakom dessa undanskyllande fraser, som utskottet där kostat på sig, ligga hos flera av utskottets ledamöter i alla fall de obotfärdigas förhinder, baserade på samma bolagsintressen, som uttrycktes 1904 av bolagsrepresentanterna i norrlandskommittén och som också fanns hos vissa reservanter inom jordkommissionen, där de säga, att man måste hava stora betänkligheter mot ett ingrepp i den enskilda äganderätten för tillgodosende av jordlösa personers krav på jord. D. v. s. man faller här på knä för formler, som bourgeoisiein format till för den härskande ordningens bibehållande.

Man har i andra lagutskottets förevarande utlåtande erinrat om vissa myndigheters utlåtanden om jordkommissionens förslag, t. ex. å sidan 30, där man refererar en framställning, som är ungefär lik den, som utskottet i dag står på. Man säger, att det går an att till *skäliga priser* förvärva jordbruk. Utskottets utlåtande är, som sagt, i dag präglad av samma tankegång, fastän nu använder man uttrycket »rimliga priser», i stället för att man 1924 sade »skäliga priser». Jag vet icke, om man skall tolka det, som om det är den utvecklingskurva, som de borgerliga ledamöterna här i riksdagen haft möjlighet att genomgå under en femårsperiod, att man sålunda i stället för att som förut säga »skäliga priser» nu säger »rimliga priser». Det är måhända någon liten nyans häri. Jag vill emellertid säga, att erfarenheterna sedan 1924 göra, att man måste stämpla en sådan ståndpunkt som baserad på den

Ang. en effektiv rättsordning för bildande av nya jordbruk m. m.
(Forts.)

Ang. en
effektiv rätts-
ordning för
bildande av
nya jordbruk
m. m.
(Forts.)

anda, som kännetecknade »Motvalls käring», och alls icke som uttryck för ett verkligt förhållande.

Så sent som den 31 maj i fjol bragtes genom en kommunistisk interpellation angående vissa bolags trakasserier mot arrendatorerna fram material och gåvos exempel, som visade, att visserligen står jord i dag till buds men till oskäligen och orimligen pris. Jag erinrar också om, att från de olika partiernas talesmän i kammaren, från bondeförbundet, från de frisinnade, från socialdemokraterna samt från kommunistiskt håll — högern stod ju på en annan ståndpunkt — från alla dessa partier gav man uttryck åt den åskådningen, att den lagstiftning, som hittills fanns på området, icke var till fyllest för att skydda arrendatorerna mot bolagens övervalde.

Mot utskottets påstående, att möjligheter föreligga att till rimliga priser förvärva odlingslägenheter, bör erinras om vad som i den nämnda interpellationsdebatten tämligen klart kom till uttryck från flera håll, nämligen att vid de jordförsäljningar, som bolagen nu genomföra, i många fall mot arrendatorernas önskan, tilldelas icke tillräcklig skogsmark och ofta ingen skogsmark alls. Det har också betonats i reservationen till det förevarande utskottsutlåtandet från, bland andra, herr Lindhagen, att i regel är det i alla fall synnerligen svårt att få jordägarna att avstå tillräcklig skogsmark. Jag kan också hänvisa till sidorna 13 och 14 i utskottets utlåtande, där det refereras till att domänstyrelsen har såsom sin mening uttryckt, att jordbruken i Värmland, Dalarna och många andra trakter icke hava möjlighet att giva utkomst åt jordbrukarna, därest det icke finnes tillräcklig skog anslagen. Domänstyrelsen anser t. ex. för Värmlands vidkommande, att det bör tilldelas till jordbrukslägenheterna 5—20 hektar skogsmark plus ett mot 3 å 4 gånger lägenhetens åkerareal svarande område dylik mark. För Kopparbergs län skulle enligt domänstyrelsens mening behövas ännu något större skogsanslag, för att det skulle finnas några som helst förutsättningar för dessa nya jordbrukare att kunna existera på jordbruken.

Det framhölls, som sagt, också i interpellationsdebatten i fjol, att vid de jordförsäljningar, som nu äga rum från bolagens sida och där man på alla sätt trakasserar arrendatorerna, ske icke dylika skogstilldelningar. Alltså hava vi från officiella myndigheters sida yttranden och påståenden om att det är absolut nödvändigt för dessa jordbrukare att få skogstilldelning. Men vid de jordförsäljningar, där det nu sker utbud, äger ingen skogstilldelning rum. Det borde väl vara anledning för dem, som här stå upp och tala om, att man bör se till, att det finnes förutsättningar för de jordbrukare, som finnas, att kunna få ekonomiskt utbyte av sitt arbete, att åtminstone på den punkten se till, att vi få en sådan social ordning, att rättelse kan ske.

De svåra missförhållanden som nu råda vid jordförsäljningar o. s. v. borde, som vi vid interpellationsdebatten 1928 framhöllo, hjälpas upp genom expropriationsförfarande och genom en förbättrad arrendelagstiftning.

De krav, som i dessa motioner hava uppställts, äro ju synnerligen blygsamma. Det vore i det fallet rätt så lärorikt att i det sammanhanget referera till utskottsbetänkandet, som ju visar oss, hur pass mycket jordkommissionens förslag i den punkten egentligen avsåg. Vi kunna ju taga upp det vid ett annat tillfälle. Jag vill framhålla, att vi för vår del gå betydligt längre, än vad jordkommissionen där har siktat till. Vårt mål är icke bara detta, utan det är att expropriera alla naturrikedomar och alla produktionsmedel, som göra det möjligt för vissa grupper att exploatera människorna. Utgående från den synpunkt, som vi hava på dessa problem, att allt ekonomiskt och socialt förtryck har sin rot i det ekonomiska beroendet av förtryckarna, hava vi, när det gäller expropriation av jord för odlingslägenheter, uppställt det programmet att lägga beslag — naturligtvis utan all ersättning — på bolagens och de större godsens jord samt överlämna denna jord till dess brukare. I det fallet kunde man också tillgodo-

se den jordtilldelning, som är nödvändig för de många jordbruk i detta land, som för närvarande icke äro besuttna, d. v. s. som äro för små för att giva uppehälle åt brukaren och hans familj.

Jag ber med denna korta principmotivering, herr talman, att få yrka bifall till våra motioner 198 och 199.

*Ang. en effektiv rättsordning för bildande av nya jordbruk m. m.
(Forts.)*

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Mot herr Herou har jag intet annat att säga, än att när han hade den älskvardheten att påstå, att utskottets ståndpunkt erinrade om en viss käring, så vill jag påpeka, att herr Herou använde första delen av sitt anförande till att bevisa, att en ståndpunktsändring ägt rum på borgerligt håll. Sålunda vederlade han sig själv. Dessutom lär man icke från något håll med sådan envishet säga, att det är »klippt», som just från kommunistiskt håll.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna fråga, ty det är ju så sent på dagen, att samtliga önska, att det måtte bli slut på detta långa plenum, men det är dels motiveringen i utskottsutlåtandet, dels det som sagts tidigare i dag, av herr Magnusson i Skövde under behandlingen av jordarrenden, som givit mig anledning att begära ordet i kväll. Jag skall lova att inte hålla på länge.

Först skall jag be att få erinra om, då vi nu äro inne på dessa motioner, att det uti utskottets motivering, bland annat, heter: »Av de senare årens utredningar beträffande tillgången på jord för kolonisationsändamål framgår, att icke oväsentliga jordarealer, tjänliga för hithörande ändamål, finnas inom landets olika delar.»

Detta är i viss mån riktigt. Det är riktigt, att det finns jord, men det är en annan fråga, om jorden är av den storlek, av den beskaffenhet och så belägen, att den lämpar sig till självständiga jordbruk. Vi ha på de senaste åren fått en helt ny försäljning av jord från bolagen, nämligen Svensk jordförmedling, men den jord, som utbjudes genom Svensk jordförmedling, består uteslutande av inägojord utan tillräcklig husbehovsskog och i regel med för små arealer för ett självständigt jordbruk. Det är egentligen bolagens inägojord, som styckas ut och säljas. Och det torde vara denna jord, herr talman, som man till huvudsaklig del hänsyftar på i utskottets motivering. På dessa för små, av mig åsyftade jordbruken, bliver kampen för tillvaron hård. Detta i särskild grad om de äro belägna i skogrika delar av landet, men ändock icke tilldelats skog till husbehovsvirke. Vad som herr Magnusson i Skövde nämnde vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 10, nämligen att jordbrukarna föra en fruktansvärd kamp för tillvaron, är helt tillämpligt på dessa för små jordbruk. Det är därför ett statsintresse att tillse, att jordbruken utstyckas så stora, att jordbrukarna kunna ha sin utkomst och bärning av dem.

Nu kommer naturligtvis nästa talare, som talar för utskottet, att säga på det sättet: Men vi ha ju en jorddelningslag, som förhindrar utstyckning av olämpliga jordbruk. Ja, det gäller de jordbruk, som utstyckats efter jorddelningslagens tillkomst, men de massor av jordbruk, som utstyckats dessförinnan och i massa de senare åren utbjudits i öppna marknaden, äro sannerligen ur jordbrukssynpunkt — jag vågar påstå det — så olämpliga, att vi komma att i framtiden få mycket stora svårigheter att rätta till de tråkiga förhållanden, som inträffat, innan vi fingo denna lagstiftning.

Kravet på en lagstiftning för anskaffande av jord för ofullständiga jordbruk kommer att bli så mycket kraftigare, därför att som försäljningen nu sker, kommer det naturligtvis att bli en massa jordbrukare, som inte kunna försörja

Ang. en
effektiv rätts-
ordning för
bildande av
nya jordbruk
m. m.
(Forts.)

sig på sina små egendomar. Det är detta, herr talman, jag velat reagera mot just vid behandlingen av detta utskottsutlåtande.

Sedan vill jag framhålla en annan sak. Då herr Magnusson i Skövde var inne på att det inte fanns något behov av en expropriationslagstiftning på detta område och att det inte fanns någon efterfrågan på jord, därför att jordbrukarnas existensförhållanden voro så synnerligen svåra, skall jag endast peka på några officiella siffror, som vi ha och som vem som helst av kammarens ledamöter kan taga del av. Vid fjolårets riksdag fattades beslut om att ge större bidrag till egnahemsändamål. Vad har resultatet härav blivit? Jo, de 20 miljoner kronor, som riksdagen anslag, räkka inte alls till, ty ansökningar ligga inne på 27 miljoner kronor. Alltså föreligger dock behov och efterfrågan på jord för bildande av nya jordbruk. Det är inte på det sättet, som man säger, att den svenske bonden är på flykt från den jord han brukar. Detta är endast slagord.

Jag skulle vilja påminna om ytterligare en sak. Om kammarens ledamöter studera Kungl. Maj:ts proposition nr 138 vid årets riksdag, skall man därav finna, att Kungl. Maj:t för att tillgodose efterfrågan å jordbruksjord ifrågasatt styckning av kronoegendomar, vilket jag hälsar med tillfredsställelse. Det föreligger behov av jord, och man anser, att det är en mycket lämplig anordning att försöka få ut jorden till befolkningen i stor utsträckning.

Sedan skall jag gå in på ett spörsmål, som missbrukats inte endast här i riksdagen utan även, och inte minst agitatoriskt ute i landet. Det är den uppfattning, som kommit till uttryck, där man säger: Se ni, socialisterna komma med expropriationslagstiftning och vilja naturligtvis expropriera likt och olik. Ingenting kan emellertid vara mera felaktigt än detta. När vi gå in för en expropriationslagstiftning i jordlagstiftningshänseende, då gå vi in för den endast i sådana fall, där det i trakter med överloppsjord inte är möjligt att på annat sätt få över jord till den jordbrukande befolkningen ifrån sådana jordägare, som icke själva bruka sin jord och som kanske till och med låta den ligga i vanhävd.

Herr Olsson i Kullenbergstorp ser jag nickar bifall. Då jordkommissionen diskuterade dessa saker, voro herr Olsson i Kullenbergstorp och finansminister Wohlin på i huvudsak samma linje i viktiga jordfrågor som socialdemokraterna alltjämt förfäktat. Vi voro alla överens om, att här måste någonting göras. Jag vill nämna, att när man går in för ett förslag, där man säger, att man skall skapa nya jordbruk, så är detta förslag ett försök att med statsmakternas hjälp söka få till stånd dessa nya jordbruk. Man får inte resonera, som en hel del herrar göra, att det är inte alls behövt, man behöver inte alls tänka på dessa saker, ty de komma säkert att ordnas ändå. Detta är talesätt, som osökt kommer en att tänka på de obotfärdigas förhinder.

Jag vill, herr talman, med det jag nu sagt be att få yrka bifall till den motion, som väckts i detta ärende av herr Lindhagen.

Herr Jeppsson: Herr talman! Jag kommer inte alls att yttra mig såsom en föregående talare trodde, att jag skulle göra. Jag vill endast, när vi här behandla motioner, vari det anhålles om framläggande av en expropriationslagstiftning i och för bildande av nya jordbruk, säga det, att jag tror, att det för närvarande inte finns något trängande behov av en sådan expropriationslagstiftning. Om man går till en av de motioner, som väcktes av herr Herou m. fl., finner man där en passus, som lyder på följande sätt: »Jordbrukets dåliga räntabilitet bestyrkes för övrigt av den alldagliga, allmänna erfarenhet, som säger oss, att man nu oftast köper lantbruksegendomar till det pris, som ett byggande av därå befintliga byggnader skulle åsamka.»

Är det så, som motionärerna här säga, att man köper jordbruksegendomar

fullt bebyggda till ett pris, som motsvarar ungefär byggnadskostnaderna, då har man ju således beträffande dessa egendomar jorden gratis. Då kan det inte föreligga någon som helst mening i att kräva en expropriationslag för att expropriera obebyggd och i vissa fall ouppodlad jord för att därpå uppföra byggnader, när man, såsom motionärerna själva säga, kan köpa bebyggda lantbruksegendomar till pris, som inte ens täcka byggnadskostnaderna. Inte tror man väl, när man talar om att detta skulle hjälpa till att lindra jordbrukets betryckta läge, att brukarna av sådana egendomar, förvärvade genom expropriation, skulle få en bättre ställning i ekonomiskt hänseende än de, vilka bruka bondejord. Inte är det väl så, att grödan växer bättre, därför att den odlas på exproprierad jord. Inte heller betalar man väl produkterna bättre, därför att de frambringas på jord, förvärvad genom expropriation.

Jag tror därför, att om det är riktigt, som motionärerna här säga — och jag har ingen anledning att betvivla det — att man kan köpa jordbruk till pris, som ej ens motsvara byggnadskostnaderna, föreligger för närvarande icke något behov av en expropriationslagstiftning; och därför, herr talman, ansluter jag mig till utskottets avslagsyrkande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord! Herr Pettersson i Hällbacken påstod, att jag skulle yttrat, att det inte var någon efterfrågan på jord. Ett sådant yttrande har jag inte fällt, men väl har jag sagt, att tillgången på jord är stor, och jag kan tillägga, så stor, att den mer än väl motsvarar efterfrågan och att därför för närvarande någon expropriationslagstiftning inte behövs för att tillfredsställa efterfrågan på jord. Den saken är så känd, att den kan anses så gott som vittnad.

Sedan säger herr Pettersson i Hällbacken — det var ju ett sådant där allmänt uttryck, där han vågar röra sig litet mera fritt — att man påstår, från borgerligt håll, att socialisterna vilja expropriera likt och olik. Jag vet verkligen inte var ett sådant uttryck har fällt. Om det var något förflutet ord under valrörelsen, är det inte alltför auktoritativt för meningen inom den riktning, jag företräder. Men även om socialisterna inte avse att expropriera likt och olik, så är det väl ändå ganska onödigt att för närvarande, när det faktiskt finns så rikligt med jord i handeln, komma med expropriationslagstiftning, ty denna kan inte på något sätt gagna jordbruket i dess nuvarande nödläge.

Sedan körde herr Pettersson i Hällbacken med det förhållande, att jorden utstyckats olämpligt. Ja, det har ju skett många gånger, mera tidigare än nu. Men i slutet av sitt anförande kom herr Pettersson i Hällbacken tillbaka till detta och sade, att det utstyckas jord utan att lämna nödig skog till den. Det är ju absolut omöjligt med den nuvarande skifteslagstiftningen att så göra, och jag kan ju säga herr Pettersson i Hällbacken, att det just i hans hemtrakt — jag har här i min hand en upplysning rörande detta — vid utstyckning av jordbruk tilldelats skog och annan mark till dubbel areal emot inägojorden, såvitt jag förstår en ganska tillfredsställande tilldelning av annan mark.

Sedan säger herr Pettersson i Hällbacken, att jordbrukets nödläge skulle bero därpå, att man skapat jordbruk, som icke ha någon skog, liksom om detta skulle vara den enda orsaken till jordbrukets betryckta läge. Men, herr Pettersson i Hällbacken, det finns ju så ofantligt många jordbruk i vårt land, som inte ha och inte kunna få någon skog, och där det nödläge, vari de befinna sig, sålunda är alldeles oberoende av skogstilldelningen likaväl som nödläge existerar även för jordbruk som ha skog. Det kan vara en trygghet och en styrka, och det är det i många fall, att det finns tillräckligt med skog till ett jordbruk, men det är många andra jordbruk, som på grund av de lokala för-

*Ang. en
effektiv rätts-
ordning för
bildande av
nya jordbruk
m. m.
(Forts.)*

Ang. en
effektiv rätts-
ordning för
bildande av
nya jordbruk
m. m.
(Forts.)

hållandena måste reda sig utan skog, och då kan det väl inte vara enbart frånvaron av skog, som förorsakat jordbrukets nödläge.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Vad jag hänsyftade på, när jag talade om avstyckning av små jordbruk var sådana jordbruk, som tillkommit före den nya skifteslagstiftningen. Men jag vill säga herr Magnusson i Skövde, att om man är någorlunda kännare på jordbrukets område, måste man säga, att nu rådande förhållanden mången gång utgöra en fullkomlig parodi på, huru ett jordbruk skall vara beskaffat och huru det skall se ut. Jag har inte hört någon, oavsett vilket parti han tillhör, som inte beklagat, att ofullständig jordbruk dagligen skapas. För människorna själva, för samhället är det angeläget att därest nya jordbruk skola bildas de också bliva av den omfattning att de kunna försörja sina brukare.

Beträffande de utstyckningar, som skett på senare åren i min hemtrakt, vet jag inte vad herr Magnusson i Skövde hänsyftade på, men det bolag, som ligger närmast mitt hem och där avsöndring av jord till nya jordbruk ägt rum, där har faktiskt utstyckningen varit sådan, att jag inte hört några jordbrukare, som säger annat, än att därigenom skapas de mest olämpliga jordbruk, man kan tänka sig, ty de ha inte skog ens till husbehov i denna skogrika trakt. De få litet kärr eller mossmark till åkerlapparna, men skogen behåller bolaget.

Slutligen vill jag tillägga, herr Magnusson i Skövde, att när jag talade om att någon skogstilldelning till jordbruken icke ägde rum, avsåg jag de trakter i vårt land, där skogsmarken utgör den övervägande delen av arealen och där sålunda endast en ringa procent utgöres av annan mark. Där det inte finns någon skog, kan man naturligtvis inte ifrågasätta någon skogstilldelning.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner på de därunder förekomna yrkandena blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

I fråga om
frilösning av
sociala
arrendejord-
bruk m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en effektiv rättsordning för frilösning av sociala arrendejordbruk, tryggad genom lag, ledd av samhället och stödd av expropriationsrätt.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 184, i första kammaren av herr *Lindhagen* och nr 315 i andra kammaren av herr *Wiklund* i Byske m. fl.

I motionerna hade föreslagits, att riksdagen beträffande frilösning av sociala arrendejordbruk ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till ändamålets vinnande genom en effektiv rättsordning, tryggad genom lag, ledd av samhället och stödd av expropriationsrätt.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Thorberg*, *Lindhagen*, *Norman*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Pettersson* i Hällbacken hemställt om bifall till motionernas yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Det yrkande, som här göres, går ut på att åstadkomma rätt till expropriation, tryggad genom lag, för s. k. sociala arren-

dejordbruk. Bakom detta ligger en uppfattning och ett konstaterande av faktum, nämligen att i många fall, när en arrendator har suttit en lång tid på en liten jordbrukslägenhet, försäljes denna, och arrendatorn blir inte den, som får köpa den jord han brukat. Så har det gått till i ett flertal fall, och här pålystes denna sak för övrigt i en debatt, då det gällde Uddeholmsbolagets behandling av sina gamla arrendatorer under föregående års riksdag.

Nu tycker man, att det är förvånansvärt, att man på den borgerliga sidan enhälligt går emot en sådan tanke som denna, att man skall söka åstadkomma, att en gammal arrendator, som suttit lång tid på ett arrendejordbruk, skall tryggas, så att han, om jorden försäljes, i första hand skall få köpa den. Det betraktas väl, såvitt jag förstår, nu för tiden nästan som ett socialistiskt påfund. Men jag tycker för min del, att ett sådant enkelt krav som kravet på en sådan expropriationslagstiftning, mycket väl skulle kunna stå i överensstämmelse med allmän uppfattning — allmän borgerlig samhällsbevarande uppfattning rent av. Jag styrkes ytterligare i denna uppfattning av det förhållandet, att när jordkommissionen en gång behandlade denna lagstiftningsfråga, var det så, att exempelvis herrarna Ehrenborg och Jansson i Edsbacken — namnen äro ju kända här i kammaren — gingo in för att åstadkomma en sådan lagstiftning. Av förevarande utskottsutlåtande nr 16, sidan 45, framgår också, som herrarna se, att de frisinade tidigare voro inriktade på att åstadkomma en sådan lagstiftning. Men nu finns det icke en enda frisinnad i utskottet, som går med oss för att genomföra ett sådant gammalt samhällsbevarande krav, varigenom man skulle kunna skydda dessa människor, som under lång tid suttit som arrendatorer, när jorden sedan säljes av jordägaren. Vi socialdemokrater stå emellertid fortfarande på den gamla ståndpunkten. Vi anse, att det är ett synnerligen rimligt krav, att i sådana fall, där en arrendator suttit lång tid på ett jordbruk och detta försäljes, arrendatorn skall hava företrädesrätt till jorden, och att detta skall slås fast i lagstiftningen.

Som jag har denna uppfattning, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till motionerna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Till behandling upptogs vidare andra lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i de sociala arrendelagsbestämmelserna. ¶ Ang. vissa ändringar i de sociala arrendelagsbestämmelserna.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 185 i första kammaren av herr *Lindhagen* och nr 275 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Hällbacken *m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen ville besluta sådana ändringar och tillägg till gällande sociala arrendebestämmelser att:

1) minimiarealen för arrenden, som skulle falla under lagen, sänktes effektivt;

2) arrendetiden för arrenden under fideikommiss och för arrenden under sådana gods, för vilka tidsbestämmelse sänkades, bestämdes till 15 år;

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.

(Forts.)

3) rätt till förnyelse av arrende (optionsrätt) medgåves arrendator vid utgången av den stadgade minimitiden; och

4) kontroll vunnes på lagens tillämpning; samt eventuellt att framställning måtte av riksdagen göras till Kungl. Maj:t i ett eller flera av ovannämnda syften.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till åtgärder från det allmännas sida för att åt sådana arrendatorer under bolag och med dem likställda, för vilka särskilda sociala lagbestämmelser gällde, bereda möjlighet att kostnadsfritt erhålla rättshjälp med avseende å frågor rörande arrendeförhållanden;

2) att yrkandet under punkt 1) i motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att yrkandet under punkt 2) i motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att yrkandet under punkt 3) i motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

5) att yrkandet under punkt 4) i motionerna, i den mån det icke blivit besvarat genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Lindhagen, Berglund, Norman, Magnusson* i Kalmar, *Johansson* i Sollefteå och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt om bifall till motionernas yrkanden; samt

av herrar *Magnusson* i Skövde och *Sandström* i fråga om utskottets hemställan under 1).

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! I detta utlåtande har utskottet intagit en, om jag så får säga, mera positiv ståndpunkt i förhållande till motionerna, än det gjort i de föregående, så till vida att i en punkt, den som gäller kontrollen, har utskottet gått med på att någonting bör göras.

Jag vill, herr talman, förutskicka en sak, som torde vara bekant för alla ledamöter av denna kammare, nämligen att när vi tala om jordens brukare, är det knappast några, som socialt och ekonomiskt hava det sämre ställt än arrendatorerna. Visserligen kan man anföra undantag och peka på att det kan finnas en arrendator, som kanske så småningom blivit landshövding, och en annan, som blivit mycket förmögen etc. Man kan också framhålla andra fall, där arrendatorer blivit ekonomiskt välsituerade och rett sig på sitt jordbruk. Sådana fall äro i själva verket mera undantagsfall. Arrendatorerna, särskilt de mindre, hava trots arbete och sparsamhet en synnerligen låg levnadsstandard.

Från olika motionärers sida har upprepade gånger gjorts framställning om att något mera än vad som gjorts skulle göras för att på lagstiftningens väg trygga arrendatorerna mot deras osäkra förhållanden. Och vi ha ju denna arrendelag av 1927, som tillkom, såsom så många andra lagar i svenska riksdagen, i kompromissens tecken. Vi fingo där en lagstiftning, som stipulerar, att jord, som utgör tre hektar och däröver, skall falla under lagen, enligt vilken man är skyldig tillämpa minst femton års arrendetid. Vi fingo vidare en lagstiftning, som säger, att när det gäller fideikommiss, är den lagstadgade tiden 10 år vid utarrendering. Men i den arrendelagstiftning, som då genomfördes,

ville man icke gå in för detsamma, som gjorts i andra länder, nämligen optionsrätten.

När det gäller bestämmelser om arealens storlek, skulle jag vilja säga, att ingenting är mera godtyckligt än att dra sådana schematiska gränser och säga, att de jordbruk, som äro över den eller den arealen, falla under lagen, men de jordbruk, som äro bolagsjord och till storleken mindre än denna areal, skola icke falla under lagen. Jag vill t. o. m. göra det påståendet, att detta rent av inbjuder till brytande av lagen. En lagstiftning bör naturligtvis vara sådan, att den i minsta mån ger möjligheter till kringgående av lagen och i all synnerhet icke skapar lagbrytare. När detta på sin tid var före i utskottet och en skogschef från ett av de större skogsbolagen yttrade sig om norrlandslagens tillämpning, medgav han öppet vid detta tillfälle, att bolaget utarrenderade den jord som icke föll under den dåvarande norrlandslagen på det sättet, att man upplät mindre areal, än arrendatorerna i själva verket fingo att bruka. Sedan lagen tillkommit, har den bestämmelsen införts, att man kan söka dispens hos länsstyrelsen och på så sätt få tillstånd till kortare arrendetid än femton år. Jag förutsätter, att samtliga kammarens ledamöter äro så pass förtrogna med jordbruksskötsel, att ni veta, att det för ett jordbruk är av betydelse, att arrendetiden blir lång, för att man skall kunna draga nytta av de förbättringar, som göras på jordbruket. Om jag också icke vill säga, att denna bestämmelse om dispens blir missbrukad, så vågar jag dock påstå, att tillämpningen blivit sådan, att man kan säga, att den starkare parten har blivit jordägaren och den svagare parten arrendatorn. Jordägaren har i de flesta fall gjort gällande, att han av en eller annan anledning icke velat ha jorden utarrenderad på längre tid än 7, 5 eller 2 år. Och så har han föreslagit arrendatorn att gå in till länsstyrelsen med anhållan om dispens. Jag vill se den arrendator, som i ett sådant fall vägrar att skriva på. Arrendatorer hava kommit till mig och sagt, att det är synnerligen beklagligt, att det finns en bestämmelse, som gör det möjligt att pressa arrendatorerna till att gå med på sådant. Nu kan man säga, att det icke är så många dispensansökningar, som hittills inkommit. Men å andra sidan är det många avtal, som icke slutits än, så att det kan ännu komma dispensansökningar.

Jag vill här tillägga en sak, herr talman, som icke någon förutsett, när man skrev denna lag, och det är, att trots det att lagen säger, att egendomen skall vara bortarrenderad på minst femton år finns det bolag, som till sina arrendatorer utarrendera — jag skall taga ett faktiskt exempel — fyra hektar åker på tre år utan att söka dispens. Vad säga ni om det? Ja, det sades mig i utskottet, att det icke kan vara möjligt, och att det måste vara ett sanningslöst påstående, jag där gjorde. Bl. a. fällde herr Magnusson i Skövde mycket kraftiga ord om att jag gjorde påståenden, som icke ägde sin riktighet. Jag kunde icke i utskottet taga fram papper för att bevisa detta, då arrendatorerna däri genom skulle fått obehag, men det ordnades så, att jag för utskottets presidium skulle få prestera dessa bevis, och jag har sedan för ordföranden och sekreteraren i utskottet visat de dokument, vars existens man betvivlat. Nu vill jag nämna det, att innan jag kom med originalhandlingarna, tillfrågade jag bolaget, huru det förhöll sig. Och då sade man, att det fanns bolagsstämmobeslut på att jordegendomarna skulle vara bortarrenderade på femton år. Man hade icke sökt dispens och ämnade icke göra det. Och man skickade kontraktsformulär till utskottets ordförande och visade, att kontrakten voro ställda på femton år. Vid högtidliga tillfällen kommer man fram med tryckta kontrakt, men med sina arrendatorer träffar man avtal på tre år och träffar sådana avtal, att arrendena skola fullgöras i form av arbetsprestationer, som i sin skärpa äro upprörande. Vad sägs om att ett kördagsverke skall motsvara tillrednin-

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.

(Forts.)

*Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melseerna.*
(Forts.)

gen av en stig kol? Vi ha talat om låg levnadsstandard i detta sammanhang. Men jag vill se den, som presterar en stig kol av ved man får för lönen av ett kördagsverke. Jag sökte upp arrendatorerna och sade till dem: »Hur kan ni skriva under ett sådant kontrakt?» Svaret var lika överallt, »vi äro tvungna för att få behålla arrendena. Kommunisterna hava i sin motion använt ett mycket kraftigt ord i detta sammanhang; de hava talat om slavkontrakt. Jag skall icke nämna, vilket intryck jag fick, när jag läste detta kontrakt, men detta ord tillämpat på en hel del fall, som jag känner, är icke för hårt utan snarare mildt. Jag frågade arrendatorerna: »Varför skriva ni på det här?» De svarade: »Vad vilja vi göra? Vi ha några kor i ladugården, vi ha en häst och litet lös-egendom och körredskap. Skola vi realisera detta, blir det rena ruinen för oss.» När jag talade vid dem, sade jag: »Skriv icke under treåriga kontrakt, utan försök att få arrendekontrakt på längre tid hos angränsande bolag.» Men det fanns inga arrenden att få där.

Nu kan man säga: »Vad tjänar det till att tvista om detta? Lagen stipulerar, att ett avtal skall träffas på femton år, och det spelar ingen roll, vad bolagen skriva, ty arrendet gäller likväl på femton år.» Men så bör icke en svensk man och en svensk kvinna resonera, i all synnerhet icke en lagstiftare. Arrendatorn resonerar på det sättet, att ett skriftligt avtal på tre år, som han har skrivit under, det gäller också i tre år, och efter den tiden måste han träffa nytt avtal. »Gör jag det icke», sade arrendatorn till mig, »så kan bolaget, hur ni än stifta lagar, tvinga mig att skriva på det sätt, som det anser lämpligt.» Detta är ett exempel på tillämpningen av den ekonomiska lagstiftning, som vi här ibland tala om.

Sedan är det en annan sak, som är mycket egendomlig. Lagen säger, att vid utarrenderandet av egendom från bolag skall utarrenderingen ske på minst femton år. Men hur kommer det att bli, när femtonårsperioden är ute? Är bolaget skyldigt att med sin arrendator förnya arrendet på ytterligare femton år? När man talar med arrendatorerna, säga de, att det måste väl vara på det sättet, ty det står här, att bolaget är skyldigt att för jordbruk av en viss areal träffa avtal på femton år. Nej, det är icke så, utan lagen säger, att när jorden varit utarrenderad i femton år och nytt avtal skall träffas, kan med samma arrendator träffas avtal på ett, två, tre år etc. Det är fullständigt lagligt. Nu kan man som förmildrande omständighet anföra, att detta är också ett skäl för jordägaren att bibehålla den gamla arrendatorn, ty då kan han träffa avtal på kortare tid. Det påståendet gör man alltid, när man kommer med denna anmärkning. Men nog är detta en mycket egendomlig lagstiftning. Därför skulle jag vilja säga, att det är fullt befogat att ställa yrkande om optionsrätt, när arrendetiden är utgången.

En annan sak som är mycket egendomlig är, att man har olika tider för exempelvis fideikommissarrenden och bolagsarrenden. Varför skall man icke ha femton års arrendetid även för de förra? Man kan visserligen säga, att det är litet andra förhållanden därvidlag, och därför hava vi gått in för en differentiering av tiden. Men jag kan icke finna annat, än att, även om den lagstiftning, som genomfördes 1927, är av rätt sent datum, så är det, som på detta område förekommit sedan den tiden av den natur, att det är fullt befogat att här kräva, att det blir en lagändring i det syfte, motionärerna yrkat.

Nu har utskottet i den punkt, som gäller kontrollen, i viss mån tillmötesgått arrendatorernas krav. Jag skall därför, herr talman, sluta med att, när det gäller punkt 1) i utskottets utlåtande, yrka bifall till detsamma men ifråga om punkterna 2)—5) yrka bifall till de i motionerna framställda yrkandena.

Herr Magnusson i Skövde: Det är gentemot herr Pettersson i Hällbacken, som meddelade vissa interiörer från utskottsarbetet, lämpligt påpeka, att han

borde hava givit en mera objektiv redogörelse för vad som förefallit i utskottet. Jag lämnar därhän, om man överhuvud bör i debatterna i kamrarna allt för mycket omnämna vad som förekommit i utskotten. Men då han apostroferade mig och sade, att jag i utskottet fällt skarpa ord, ber jag få säga, att herr Pettersson i Hällbacken i utskottet meddelade, att han satt inne med mycket omfattande material i fråga om de överträdelser av arrendelagen, vartill vissa bolag gjort sig skyldiga. Vi bådo då herr Pettersson lägga fram detta material till påseende, därför att vi icke kunde nöja oss med lösa påståenden. Han försökte undgå detta, och det var icke på hans förslag, utan det var först efter enträgen begäran från presidiet, som herr Pettersson slutligen gick med på att taga fram och förelägga presidiet det material, som han sade sig sitta inne med. Det var sålunda ett helt motsatt händelseförlopp mot vad herr Pettersson här gjort gällande.

Men det är ju klart, att varje lag, särskilt av den omfattande och ingripande art som arrendelagstiftningen, kan bli föremål för överträdelser. Och ingen ämnar försvara dessa. Men kan man egentligen längre komma, än när man stadgar detta: »Sker annorlunda, vare det ogillt», som det står i arrendelagen. Och faktum är, att om bolag överskrida lagens bestämmelser och arrendera ut på kortare tid än femton år, så behöver arrendatorn icke göra någonting annat än sitta kvar på arrendet. Han sitter kvar på jordbruket, och ingen kan avlägsna honom. Herr Pettersson säger, att det är den svagare parten, som får lida. Men det är icke alltid arrendatorn, som är den svagare. Han har den obestridda lagliga rätten att sitta kvar. Lagstiftarna hava förutsatt detta och, såvitt jag förstår, tryggt hans rätt i detta hänseende. Samma är förhållandet, då man söker kringgå bestämmelsen ifråga om minimiarealen. Om arrendatorn visar sig bruka en viss areal utanför arrendet, kommer han att falla under lagen, även om han gått in på en bestämmelse som direkt givet honom utarrendering av en mindre areal. Det framgår ju både av kommentarer till lagen och av praxis.

Sedan säger herr Pettersson i Hällbacken, att när det gått femton år, är ju i alla fall arrendatorn skyldig avflytta, om bolaget så påfordrar, och han anser, att då borde arrendatorn ha optionsrätt. Ja, men herr Pettersson, kan man ändå icke ifrågasätta, att jordägaren, vare sig det är ett bolag eller någon annan, någon gång bör ha rätt till sin jord? Ty är det så, att man först stadgar femton års arrendetid och sedan ytterligare förlänger med optionsrätt, då kan man verkligen fråga sig, om det egentligen är någonting vidare kvar av ägarens dispositionsrätt till jorden, om den icke i alldeles för hög grad övergått till arrendatorn, ifall han efter denna långa arrendetid även skulle ha optionsrätt till fortsättande av arrendet.

Så säger herr Pettersson, att det dragits schematiska gränser beträffande bolagsarrenden. Jag reserverar mig för minnesfel, men man har föreskrivit 4 och 25 hektar såsom lägsta och högsta gräns. Det är riktigt, att alla sådana bestämmelser inbjuda till överträdelse; det kan jag hålla med om. Men herr Pettersson glömmer tydligen, att även han och hans medmotionärer hava föreslagit dragandet av en gräns, fastän de vilja flytta på den. Men så snart gränsen är kvar, inbjuder den till överträdelse. Nu förhåller det sig emellertid så — det har varit på tal vid föregående tillfällen — att i många fall, när det gäller dessa arrendekontrakt, är det även i arrendatorns intresse, att icke arrendetiden göres allt för lång. Det är svårare att för en tid av exempelvis 15 år i kontrakten införa bestämmelser, som sammanhånga med sådana saker, som t. ex. kolning och vissa andra arbetsavtal, som skola fullgöras av arrendatorerna. Detta gör, att det icke enbart ligger i *jordägarens* intresse att få en kortare arrendetid, utan det kan också ligga i *arrendatorns* intresse. Man kan alltså gå litet för långt, även när man vill tillgodose arrendatorerna.

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.

(Forts.)

Ang. rissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.

(Forts.)

För övrigt vill jag, herr talman, också framhålla, att en lagstiftning på det ekonomiska området bör man icke i onödan ge sig på att ändra. Att nu — blott ett par år efter det den nya arrendelagen trätt i kraft — föreslå nya bestämmelser och ändringar i lagen kan icke vara förenligt med sund ekonomisk lagstiftningspolitik. Detta utgör, så vitt jag förstår, ett mycket starkt skäl för att icke nu begära någon ändring i den ifrågavarande lagen.

Jag har, herr talman, vid utskottsutlåtandet fogat en reservation på den punkt, där utskottet går in för beredande av fri rättshjälp. Jag har gjort detta därför, att enligt min uppfattning åtgärder i detta hänseende endast skulle föranleda en del onödiga rättsgångar. Men, herr talman, jag skall visa självövertunnelse och icke framställa något yrkande i den rikningen, trots att jag, som sagt, reserverat mig i utskottet i detta fall. Jag ger intet avkall på min uppfattning härvidlag, men för vinnande av resultat — och för att icke i onödan upptaga tiden — skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norling: Herr talman! Då utskottet, såsom framgår av utlåtandet, i stort sett icke tillmötesgått de synpunkter, som framförts i motionerna, skall jag be att få andraga några exempel från min egen hembygd till stöd för reservanternas yrkande.

Utskottet skriver, att det varken i herr Lindhagens motion eller vid de undersökningar, som utskottet varit i tillfälle att verkställa, framkommit något som styrkt, att de påtalade missförhållandena förefunnes i den omfattning, att utskottet ägde anledning förorda den ifrågasatta kontrollen. Nu vet jag icke, vilka möjligheter utskottet haft att verkställa undersökningar. Men jag tror icke, att undersökningarna gjorts hos den part, som bäst hade kunnat lämna upplysning om läget, nämligen arrendatorerna. Därför bli också utskottets informationer missvisande.

Det är ju givet, att utskottets majoritet ser annorlunda på lagens syften och tillämpning, än vad exempelvis reservanternas göra. Men i de utlåtanden, som lågo till grund för 1927 års lagstiftning rörande utsträckningen av den norrländska arrendelagen, framhölls det, att de grundläggande bestämmelser, som reglera rättsförhållandet mellan jordägare och arrendatorer, skulle finnas just i ifrågavarande lagstiftning, och att densammans sociala syfte vore att tillvarata den svagare partens intresse och bereda skydd mot godtycke från den sida, där den ekonomiska övervikten ligger. Det rådde alltså full enighet om syftet med lagstiftningen, och detta bestreds ju icke i vare sig de motioner eller de diskussioner, som förekommo vid utsträckningen av lagstiftningen 1927, och för övrigt icke heller vid det tillfälle, då densamma genomfördes. Jag skall icke nu citera utskottets motivering i dess utlåtande till 1927 års riksdag -- var och en kan ju taga del därav. Såväl utskottet som arrendatorerna räknade med, att lagstiftningen skulle medverka till arrendatorsklassens sociala höjande, och arrendatorerna själva hälsade lagen välkommen och voro mycket tacksamma för att riksdagen verkligen velat gå in för att behärta deras ekonomiska och rättsliga nödläge.

Men vad har nu denna lagstiftning åstadkommit i det praktiska livet? Vi få komma ihåg, att de stora bolagen praktiskt taget äga all mark i många kommuner — i min hemkommun ägas exempelvis 97 % av jorden av bolag, i en grannkommun äro 100 % bolagsegendom — och därför behärskas bolagen även alla arbetstillfällen. Det är givet, att där de ekonomiska förhållandena äro sådana, ligger det nära till hands för bolagen, att förklara att efter lagens tillkomst och dess utsträckning till Värmland ha de mindre nytta av att behålla jorden, varför de forcera försäljningen. Och emot ett friköpande är ju givetvis intet att invända i princip, men det bringar arrendatorerna i ett faktiskt

ekonomiskt nödläge. Ty genom förräntning av det upplånade kapitalet och underhåll av byggnader och dylikt komma de i regel att få — så är åtminstone förhållandet i de fall av friköp, som jag känner till — 300 à 400 kronor mera i utgifter per år. När de då fortfarande äro uteslutande beroende av arbete på bolagsskogarna och arbetstillfällena där bli mindre och mindre, beroende på den allt större tillgången på arbetskraft, kommer det för dessa människor att te sig omöjligt att bibehålla sina friköpta torp. Jag kan fullkomligt instämma med herr Pettersson i Hällbacken i hans uttalande angående de avstyckningar, som skett. Ty vi skola komma ihåg, att de stora bolagen ha gått lagarna i förväg: de ha gått jorddelningslagen i förväg och avstyckat en mängd områden, som senare gått till försäljning till arrendatorerna. Det föreligger alltså — om jag så får uttrycka mig och såsom jag tror det yttrades i fjolårets debatt om denna sak — ett ont uppsåt från bolagens sida i detta hänseende. Och arrendatorerna och de som nu friköpa sig äro givetvis de som bli lidande därav.

Bolagen ha vidare tagit ifrågavarande lagstiftning till intäkt för att driva igenom långt gående arrendeförhöjningar. I en hel del fall har det skett en höjning av ända upp till 100 % av de förutvarande arrendeavgifterna. Detta är ett faktum — jag har tagit del av de senare årens underhandlingar mellan arrendatorer och bolag. Det är klart, att bolagen anse, att norrlandslagens utsträckning till Värmland tvingar dem till större utgifter för byggnadernas underhåll och dylikt, och därför slå de ut dessa större utgifter på arrendatorerna i form av högre arrenden. Detta är resultatet till dags dato av den lagstiftning, vars syfte var att höja arrendatorsklassen. Här måste ovillkorligen statsmakterna följa utvecklingen med ett vaket socialt intresse, ty i annat fall komma dessa människor att råka i verklig ekonomisk misär.

Vidare har det här påståtts, att de dispensansökningar, som ligga inne hos länsstyrelserna eller redan blivit beviljade, äro ett ringa antal. Så är i varje fall icke förhållandet i Värmland. Enligt uppgifter, som jag fått från länsstyrelsen den 18 februari i år, voro då redan 18 dispensansökningar beviljade och 28 lågo ute på remiss hos landsfiskalerna. Tills dato har heller ingen dispensansökan blivit avslagen. Det är givet — och det är beklagligt — att i utskottets motivering och även i den kungl. propositionen år 1927 finnes en mycket bred marginal för dispensförfarandet, och detta blir även utnyttjat i avsevärd grad. Men vore det då icke skäl i att vid de undersökningar, som ske, det verkliga utröntes, om arrendatorerna av egen fri vilja underskrivit dispensansökningarna till länsstyrelsen.

Jag har mig bekant en del fall, som peka i en annan riktning. Jag skulle kunna omtala precis, huru bolagen i dessa fall gå till väga, och även påvisa, att det förekommer sådana exempel, som herr Pettersson i Hällbacken här förut andragit, där bolagen arrenderat ut på kort tid utan att ens bry sig om att söka dispens — och detta vid sådana jordbruk, som helt naturligt, beroende på omfånget, falla under norrlandslagen. I ett fall — jag har avskrift av handlingarna i ärendet — skriver bolaget till en arrendator, att om han icke är villig att underskriva dispensansökan, kommer han icke att anlitas i fortsättningen för timmerkörning och dylikt. Denne arrendator är uteslutande beroende av bolaget för sin arbetsinkomst, och denna fräntages honom, om han icke är villig att tillsammans med bolaget ingå till länsstyrelsen med begäran om dispens från den 15-åriga arrendetiden. Den man, det här var fråga om, skrev också under ansökan och begärde 5-årigt arrende. Men har detta skett av fri vilja? Är icke detta ett kringgående av lagens anda och mening?

Så var även händelsen i ett annat fall. Det gällde där en person, som jag mycket väl känner och som är en av dem som ivrigast intresserat sig för till-

*Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.*

(Forts.)

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melseerna.

(Forts.)

lämpningen av den längre arrendetiden, emedan han trodde, att därigenom arrendatorerna med större intresse kunde få ägna sig åt jordbrukets skötsel. Han erhöll en skrivelse från bolaget i höstas av följande lydelse: »Edert arrendekontrakt utgår den 14 mars 1929. På grund av den ändrade lagstiftning, som på de senare åren ägt rum, har för oss värdet av att behålla egendomarna betydligt minskats. Vi planera därför att sälja en del av de egendomar, vilkas arrendekontrakt nu utgår. Jag har emellertid fått den uppfattningen, att ni ej vore ovillig teckna kolningskontrakt. Om så är fallet och ni är villig teckna kolningskontrakt på förslagsvis 4 år samt underteckna den dispensansökan till länsstyrelsen på arrendetiden, som i sådant fall erfordras, kommer försäljning av egendomen ej att ifrågasättas.» Detta dokument har ju sitt särskilda intresse, då bolaget däri oförbehållsamt tillskriver lagstiftningen orsaken till sina åtgärder. Huruvida arrendatorn undertecknat detta kontrakt, är mig för dagen obekant, men jag vet, att om han gjort detta, så är det helt och hållet beroende på det nödläge, som bolaget försatt honom uti.

Innan jag slutar mitt anförande, skall jag be att få påpeka en annan konsekvens av arrendelagen, som är av ganska bekymmersam natur — en konsekvens, som jag även kan för dem, som så önska, dokumentariskt bestyrka. Det är nämligen på det sättet, att bolagen äro inställda på att de arrendatorer, som vid arrendetidens utgång äro mer än 65 år gamla, icke skola komma i fråga som arrendatorer. Den brukare, som vid arrendeavtalets träffande är mer än 50 år, skulle sålunda icke kunna förvänta långtidsarrende, med mindre han i samband med avtalets undertecknande medverkade till en ansökan till vederbörande länsstyrelse om dispens för arrendetidens skäligen förkortning. Är det verkligen meningen, att en av statsmakterna stiftad lag icke skall gälla för samtliga medborgare av den kategori den är avsedd att hjälpa?

Det kan måhända sägas, att vad som här anförts angående åsidosättandet av arrendelagens anda och mening icke är av så stor betydelse. Men dels betyder det i många fall ett fullkomligt ekonomiskt sammanbrott för dessa människor, dels undergräves därigenom respekten för lagen, då de personer lagen avser att skydda måste få den uppfattningen, att riksdagen ingenting förmår gentemot de stora ekonomiska sammanslutningarna. Därför hade det varit önskvärt att rikta en hemställan till regeringen att verkligen undersöka förhållandena och bringa tillämpningen av lagen i överensstämmelse med dess anda och syften.

Med denna motivering skall jag, herr talman, be att få förena mig i det yrkande, som redan är framställt av herr Pettersson i Hällbacken.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! De lagbestämmelser, varom diskussionen nu rör sig, äro av så relativt sent datum som av år 1927. De beslut riksdagen då fattade beträffande ifrågavarande lag — såväl den allmänna arrendelagen som de särskilda sociala arrendelagarna — voro, som så mycket annat här i riksdagen, frukten av en kompromiss. I denna kompromiss fingo jag och mina meningsfränder släppa efter åtskilligt på de önskemål, som vi tidigare närt, och så var väl också förhållandet, föreställer jag mig, med dem, som å andra sidan deltog i avgörandet. Jag har därför ingen anledning att förneka, att i vissa av de hänseenden, varom diskussionen nu närmast rört sig, jag under frågans tidigare behandling har intagit en annan ståndpunkt än den som sedermera blev riksdagens beslut.

Det nyss antydda förhållandet, nämligen att lagen är av så sent datum — den har ju icke varit i tillämpning mer än ungefär ett år — föranleder mig dock att nu ställa mig på utskottsmajoritetens sida. Det kan icke vara lämpligt att vid lagstiftning överhuvud taget — och framför allt icke vid lagstift-

ning av den natur, varom det här är fråga — tid efter annan ingripa med förändringar. Man måste beakta, att det behövs en viss stadga i förhållandet mellan parterna i ett arrendeavtal, om man skall kunna räkna med att de träffade lagbestämmelserna skola ha åsyftad effekt. Jag måste därför säga, att det förefaller väl tidigt att komma och begära ändringar, redan innan man ännu provat lagen. De exempel, som andragits av min bänkkamrat och av herr Norling, giva oförtydligt vid handen, att man icke har vetskap om, huruvida de försök, som från bolagens sida gjorts att i vissa hänseenden kringgå lagen, lyckats eller ej. Därest ett arrendekontrakt mellan ett bolag och en arrendator angivits att gälla en kortare tid än den lagen stipulerat, kan man icke, förrän den kontrakterade arrendetiden utlupit, säga huru försöket utfallit. Ty om vederbörande arrendator med stöd av den rätt lagen tillerkänner honom säger, att han önskar stanna kvar i femton år, har bolaget ingen som helst möjlighet att få honom därifrån. Innan man kommit till det stadium, att man verkligen fått belägg på, att lagen i det omdiskuterade hänseendet är ofullständig, kan man ej rimligtvis begära ändring i densamma.

Vad beträffar det yrkande, som framställt vid punkt 1) i herr Lindhagens motion angående minimiarealen för arrenden, som skulle falla under lagen, har herr Magnusson i Skövde här förut framhållit, att vilken arealgräns man än sätter, vilken bestämmelse härom man än träffar, man dock löper den risken, att jordägare, som icke draga sig för att kringgå lagen, kunna förfara på det sätt, som herr Pettersson i Hällbacken antydde: man arrenderar ut ett visst område men tillåter, att arrendatorn brukar återstående del av hemmanet utanför arrendet. Genom ett bifall till det yrkande, som är framställt i herrar Lindhagens och Petterssons i Hällbacken motioner angående en effektiv sänkning av arealgränsen för arrenden, som falla under de särskilda sociala lagbestämmelserna, skulle sålunda icke täckas det behov, som jag föreställer mig att man velat tillgodose. Konsekvensen av herr Petterssons i Hällbacken ståndpunkt bleve, att varje upplåtelse av lägenhet hur liten den än vore skulle komma under lagen. Först då kan man sägas vara helt skyddad för försök att kringgå lagbestämmelserna.

Beträffande optionsrätten var jag vid arrendelagens genomförande emot densamma, och detta huvudsakligen av det skälet, att denna rätt, så vitt jag förstår, lägger hinder i vägen för ett önskvärt överförande av arrendehemman i självständiga ägares händer. Med en optionsrätt, utsträckt till dess yttersta konsekvenser, skulle det bli så, som herr Magnusson i Skövde nyss antydde: ägaren skulle aldrig komma att disponera sin egendom, och följaktligen skulle han aldrig kunna sälja den till någon annan än arrendatorn. Men i ett sådant läge skulle arrendatorn säkerligen förlora all lust att förvärva egendomen med äganderätt, ty, såsom herr Norling antydde, är det icke alldeles säkert, att arrendatorn efter frilösen av hemmanet komme i ekonomiskt förmånligare ställning; jag tror, att snarare motsatsen bleve fallet. Man kan därför icke komma ifrån, att en optionsrätt, som utsträcktes period efter period, komme att försvåra — för att icke säga förhindra — överförandet av arrendejordbruket till jordbruk med full äganderätt. Av denna anledning vill jag icke vara med om att införa optionsrätt, då jag anser, att den önskvärda utvecklingen på ifrågavarande område är den, att så många arrendegårdar som möjligt övergå att bli självständiga brukningsdelar, innehavda med full äganderätt.

Herr Norlings anförande var synnerligen intressant och även i vissa delar upplysande — fastän kanske icke i de hänseenden han själv tänkte sig. Det visar, huru ofantligt vansklig en lagstiftning på ifrågavarande område är och huru nödvändigt det är, att man därvidlag går fram med den allra största varsamhet. Vi voro väl alla besjälade av den tanken, när vi genomförde 1927 års sociala arrendelag, att den skulle lända arrendatorerna till gagn, men här

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.

(Forts.)

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.
(Forts.)

höra vi nu från herr Norling, att lagen i vissa fall verkar tvärtom. Det är beklagligt, att så är fallet, men jag vill icke draga den slutsatsen, att det är lagstiftningens fel och det gjorde icke heller herr Norling, ty såvitt jag hörde pekade han icke på någon bestämd punkt, däri han krävde ändring. Orsaken till att lagen till synes verkat oförmånligt är tydligen, att vi här befinna oss på ett område, där vi icke förmå allting med lagstiftning, utan där framför allt de ekonomiska lagarna gälla och över dessa råder som bekant intet parlament i världen. Emellertid skulle jag vilja råda såväl herr Norling som herr Pettersson i Hällbacken att komma med positiva, klart utformade förslag till förändringar i arrendelagstiftningen, som kunde tänkas verka i riktning att förebygga de olägenheter, som här från skilda håll dragits fram.

Jag har för min del icke kunnat finna, att något sådant förslag framlagts, som skulle täcka de behov, som diskussionen rör sig om. Jag kan emellertid försäkra, att från min sida och från den meningsriktning, som jag företräder, skola vi ingalunda ställa oss ovilliga till ytterligare reformer av arrendelagen, i den mån sådana kunna genomföras, utan att åstadkomma mera skada än gagn. Men så länge någon väg i denna riktning icke anvisats, anser jag det vara klokast att avvakta den ytterligare utvecklingen på området och framför allt torde det vara bäst förenligt med den ståndpunkt, som riksdagen brukar intaga, då det gäller nya lagar, att icke oupphörligt ändra, utan åtminstone låta en lag komma i full effekt, innan man börjar vidtaga förändringar i densamma.

Herr Magnusson i Skövde var nog vänlig att avstå från yrkande om bifall till sin reservation beträffande utskottets hemställan i första punkten, och herr Pettersson i Hällbacken var å sin sida lika vänlig. Även han avstod från att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i den delen. Jag är tacksam för den uppmärksamhet, som utskottsmajoriteten har fått röna ifrån opponenterna å ömse sidor. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att här har det på en punkt verkligen framvisats ett behov, och då har utskottsmajoriteten också visat sig vara villig att gå in för en positiv åtgärd. Det gäller här att tillskapa en särskild form för rättshjälp åt arrendatorerna, och i den mån en dylik rättshjälp kommer att arrangeras, håller jag för sannolikt, att åtskilliga av de missförhållanden mellan jordägare och arrendatorer av den art herr Norling antydde, komma att försvinna. I många fall torde det bero på okunnighet hos arrendatorerna, att de tvingas in i ett läge, där de icke ha något val. Om vederbörande vore fullt underkunniga om lagens bestämmelser, och vilket skydd de ha att hämta i de speciella sociala arrendeföreskrifterna, är det möjligt, att bolagsrepresentanterna icke kunde bemöta arrendatorerna på det sätt, som tyvärr åtskilliga gånger lär ha skett.

I närvarande läge har jag som sagt, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag, och jag ber att ännu en gång få framhålla, att punkt 1) i utskottsforlaget innebär en positiv åtgärd, som vi ha rätt att vänta skall bliva till gagn för arrendatorerna.

Herr Pettersson i Hällbacken: Jag skall börja, där den siste talaren slutade, när han talade om att arrendatorerna skulle få hjälp genom den lilla ändringen här, så att samma förfarande skulle gälla för arrendatorer som för ensittare. Han säger, att arrendatorerna sakna vetskap om lagens bestämmelser och skriva på kontrakt, som äro träffade på kortare tid än 15 år. När jag var hemma för att skaffa de originalkontrakt, som det talats om här i dag, så talade jag just vid de här arrendatorerna, de tre av arrendatorerna hos bolaget, som vägrat att skriva på treårskontrakt, därför att det först måste

vara dispens. Jag talade även vid bolagets ställföreträdare, som utan vidare förklarade: »När vi äro överens med arrendatorerna, då är intet att anmärka. De arrendatorer, som inte vilja träffa avtal på tid vi föreslagit, ha sin frihet att flytta.» Jag vill säga till herr Magnusson i Skövde, att jag har nämnt dessa saker här i kammaren, därför att jag icke skulle få samma anmärkning mot mig, som jag fick i utskottet, då jag icke hade hämtat papperen och kunde lägga fram dem på bordet. Herr Magnusson i Skövde påstod då, att jag kom farande med saker, som saknade grund. Jag framlägger detta för att jag lovat arrendatorerna vid hedersord, att de icke skola behöva sitta emellan. Det var för övrigt icke på herr Magnussons utan på herr Lindhagens förslag, som arrangemanget träffades, att jag för utskottets presidium framlade fakta.

Jag sade vid ett tillfälle till en arrendator: »Ni skola icke skriva på kontraktet, det är olagligt.» Men då kom hans hustru och sade, att om ni fortsätter att ha min man att vägra skriva på det här kontraktet, så kommer vi endera på fattigvården eller också kommer han på Svartsjö eller ännu värre. Han har ju icke fått deltaga i körsloorna i vinter, därför att han icke skrivit på kontraktet. Då sade jag till mannen: »Skriv på kontraktet på tre år, det gäller i alla fall på 15 år.» — »Skriver jag på ett kontrakt på tre år, gäller det naturligtvis för tre år, vad lagen än säger», svarade han. »ty jag är ju karl att stå för mitt ord.» Det håller jag honom räkning för. Man skall icke försöka resonera på det sättet, att vi ha 15-årskontrakt enligt lagen, och sedan kunna vi låta vederbörande skriva på kontrakt på tre eller fem år, bäst de gitta, lagen säger i alla fall 15 år. I vissa fall har man ingen makt över de ekonomiska lagarna. Arrendatorn kommer att förnya sitt kontrakt efter tre år, och den som påstår, att de här arrendatorerna, som sitta i skogsbygden, skulle proponera på att kontrakten skulle gälla i 15 år, han känner icke förhållandena. De äro hänvisade till att betala arrendet till bolaget »med tillredningen av en stig kol för ett kördagsverke», som det heter i kontraktet. Det står i syneinstrumentet, att arrendatorn skall underhålla husen. Det är icke bolaget, som skall göra det, fast det står så i lagen. Då förstår ni, att det är omöjligt att komma och kräva av arrendatorn att han skall hålla på sin rätt, även om man säger, att det enligt 1927 års lag gjorts något från statsmakternas sida.

Här säga herrarna: »Vi ha ingen makt över de ekonomiska lagarna.» Det må vara sant, men vi skola också tänka på det sättet, att vi skola gå in för att förbättra en lagstiftning, som blivit en olycklig kompromiss.

När man kommer till en annan punkt, nämligen optionsrätten, kan man göra gällande, att när den är gällt i 15 år, är den praktiskt taget endast en lag på papperet, därför att efter 15 år behöver jag bara träffa avtal på 1 år. Det är fullständigt nonsens.

Nu har man ju i punkt 1 kommit arrendatorerna till hjälp och försöker få en annan ordning, som skulle ge dem deras rätt. Men blir det känt, att arrendatorn går till rättshjälpen och försöker få rättelse, så blir det antagligen illa för honom. Jag kan ge herr Andersson i Rasjön rätt i att de som ha den ekonomiska makten här, de bestämma, huru det skall vara, och arrendatorerna äro den svagare parten. Nu skulle man kunna säga, att de ekonomiska lagarna här gälla i högre grad än på andra områden, så att en lagstiftning i denna riktning är fullständigt obefogad. Men när man ser en uppenbar orättvisa smyga sig in, även efter kort tid, sedan lagen antagits, tycker jag det är vars och ens skyldighet att försöka påkalla en ändring. Jag har därför gjort ett yrkande om att det måtte bliva behöfliga tillägg i arrendelagen, och det är därför jag vidhåller de yrkanden, som jag gjorde i motionerna.

*Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.*

(Forts.)

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.
(Forts.)

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Vi ha här beskyllts för att icke ha tagit reda på dispensansökningarna från den nuvarande arrendelagen, och lagen medger, att dispens verkligen kan sökas. Enligt uppgift har det från Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län icke inkommit någon ansökan om dispens. Ifrån Kopparbergs län har det inlämnats åtta, ifrån Värmlands län också åtta. Vad beträffar Värmlands län har jag en skrivelse här från landssekreteraren av den 16 februari i år, och han medger däri, att det är åtta ansökningar beviljade. Orsaken, varför de ha beviljats, finnes också angiven. Vidare är det för närvarande 28, som äro föremål för prövning. Orsaken till att man har sökt dispens är, att järnhanteringen går nedåt, så att man icke kan få kola. Arrendatorerna kunna icke få arbete, så att båda parterna ha varit med om att begära dispens för kortare tid eller att få kontraktet helt och hållet uppsagt.

Vidare sades det här ifrån, att man hade höjt arrendesumman. Det är givet att, då enligt den nya arrendelagen jordägaren skall underhålla samtliga byggnader, och arrendatorn är befriad från underhåll av desamma, det blir för dyrt för jordägaren, om de gamla arrendekontrakten skola stå kvar. Inom utskottet upplystes det också, att vissa arrendekontrakt bliva förlängda endast på ett eller två år. I vissa fall var detta beroende på att de skulle rätta sig efter den nya arrendelagen. Utskottet hade infordrat upplysningar från vissa bolag om arrendekontrakten upprättades i enlighet med arrendelagens bestämmelser. Det visade sig då som herr Pettersson i Hällbacken sade att kontrakten som voro tryckta blanketter det stod 15 år men på originalkontrakten var 15 år struket och det stod endast 3 år. Nu hade utskottet icke tillfälle att taga reda på, varför dessa 3 år voro ditskrivna, och därför gick utskottet med på det här, som står under punkt 1, nämligen att arrendatorerna, i likhet med egnahemstagarna, skulle få ett rättsligt biträde vid kontraktens uppgörande o. s. v. Det skulle ej heller förorsaka några större kostnader, om länsstyrelsen förordnade en viss tjänsteman, så att arrendatorn kunde gå till honom och be om hjälp och få veta, huruvida han hade några olagligheter från bolagets sida att vänta.

Jag skall icke förlänga debatten längre, herr talman, jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag har föranletts begära ordet av herr Anderssons i Rasjön yttrande. Herr Andersson i Rasjön yttrade, såsom riktigt är, att man vid lagstiftning på detta område bör fara försiktigt fram. Han ville emellertid låta påskina, att från socialdemokratiskt håll lagstiftning på detta område liksom forcerats och pressats fram. Det förvånar mig, att herr Andersson i Rasjön glömt en sak, nämligen den strid, som här i kammaren under flera år stått omkring vad vi kalla »arrendeförlängningslagen», den lag, vars syfte var att säkerställa arrendatorerna, så att de icke skulle löpa risken att vandra samma väg, som den arrendator, som herr Norling nämnde, vilken ställdes i valet mellan att gå in på att mot sin vilja begära dispens eller att lämna gården. Hade herr Andersson i Rasjön och hans partivänner gått med på en lag, som automatiskt förlängt arrendekontrakten, då hade man till denna sedan kunnat koppla en social arrendelag, som hade utslutit möjligheten för bolagen att ställa sina arrendatorer inför ett sådant val, som Uddeholmsbolaget för närvarande ställt sina. Syftet med lagförslaget var att förhindra bolagen att jaga bort sina arrendatorer under den tid, som man behövde ha på sig för att framskapa den sociala arrendelagen.

Varför det är riskabelt att lagstifta på det här området, det är bara därför, att herrarna på den där kanten aldrig vilja göra något ordentligt.

Herr **Andersson** i Rasjön: Jag ber om ursäkt, men jag förstår icke den föregående talarens resonemang i detta sammanhang. Han bringade på tal de strider, som för några år sedan fördes här i riksdagen om tvångsförlängning av arrendeavtal. Såvitt jag kan erinra mig, var förslaget lagt på det sättet, att man ville förhindra jordägarna att i väntan på en blivande social arrendelag träffa långa kontraktssuppgörelser, som skulle sträcka sina verkningar in över den tid, då de sociala arrendelagbestämmelserna trätt i kraft. Sålunda, ett helt annat syfte än herr Olovson i Västerås antyde! Jag kan aldrig erinra mig, att det var meningen att införa en tvångsförlängning av äldre arrendeavtal, till vilka sedan nya arrendeavtal automatiskt skulle ha anslutits genom optionsrätt. Jag kallar dem av kammarens medlemmar, som voro med på den tiden, till vittne på att min uppfattning är riktig. Meningen var, att man skulle förhindra jordägarna att i väntan på den sociala arrendelagstiftningen träffa långfristiga avtal för att undgå de väntade strängare bestämmelserna. Men meningen har aldrig varit att förhindra jordägarna att, sedan de nya lagbestämmelserna trätt i kraft, träffa avtal med arrendatorerna på basis av de nya bestämmelserna. Om denna min uppfattning är riktig — vilket jag är förvissad om — så kan jag icke förstå, att tvångsförlängningen skulle hjälpt i det fall, varom herr Norling talade.

Medan jag har ordet, vill jag begagna tillfället att framhålla ännu en sak. Herr Norling nämnde, att det var 18 dispensansökningar, som blivit bifallna av länsstyrelsen i Värmlands län, och han ansåg det vara en anmärkningsvärt *hög* siffra. Jag anser, att det var en anmärkningsvärt *låg* siffra, med hänsyn till att det i Värmland finnes tusentals arrendegårdar, av vilka en mycket stor procent varit föremål för nya upplåtelse, sedan den nya arrendelagen trätt i kraft.

Dessutom vill jag säga, att det aldrig varit lagstiftarens mening, att det skulle i lagtillämpningen förekomma sådana otypligheter, som att ett bolag får dispens från de sociala arrendebestämmelserna därför att arrendatorn är gammal. Det finns intet som helst stöd i lagtexten eller motiveringen för en sådan tolkning, och jag tror icke, att herr Norling skulle kunna uppvisa något fall, där länsstyrelsen i Värmlands län eller någon annan länsstyrelse beviljat dispens av en sådan anledning.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr Andersson i Rasjön kunde icke förstå mig! Det är i varje fall icke mitt utan herr Anderssons i Rasjön fel, och jag vill påminna herr Andersson i Rasjön om — han kan för resten själv taga fram handlingarna från det året — att ett av de motiv som framfördes för arrendeförlängningslagen var, att godsägare och bolag gjort sig utav med arrendatorerna, medan de ännu kunde göra det, innan den fruktade sociala arrendelagen trädde i kraft. Som herr Andersson i Rasjön torde erinra sig, så lyckades vi verkligen ett år att få majoritet här i andra kammaren för den lagen, och då var det kanske starkaste skälet, som vi kunde återropa, vad jag i kammaren då tillät mig kalla torparjakten vid Skultuna, där bolaget lade ner 12 arrendegårdar och lade 300 tunnland odlad jord för föfot. Det var kanske det skäl, som mest bidrog till att andra kammaren den gången gick in för lagen. Det skedde för att förhindra nedläggandet av arrendegårdar. Om vi nu tänka oss, att herrarna hade gått med på en arrendeförlängningslag och därefter gått med på det krav, som finns bland herr Petterssons i Hällbacken yrkanden, nämligen optionsrätten, kan icke herr Andersson i Rasjön tänka sig en linje där: arrendeförlängningslagen, optionsrätten och den nya sociala arrendelagen?

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag hoppades, att herr Olovson icke ännu en gång skulle draga fram den där historien om torparjakten på

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.

(Forts.)

Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melseerna.
(Forts.)

Skultuna, som ju tidigare fullständigt vederlagts. Jag trodde, att han skulle undvika så förlegat material. För övrigt vill jag säga, att däri har herr Olovson rätt, att som den starkaste motiveringen för »arrendeförlängningslagen» utmålades det, att om vi icke täppte till genom att antaga den lagen så komme arrendatorerna att massvis avlägsnas från sina arrenden. Lagen antogs icke, men arrendatorerna sutto i alla fall kvar, så att det spöke, som man då sökte frammana, visade sig aldrig i verkligheten!

Herr **Andersson** i Rasjön: Jag får fortfarande bekänna, att jag icke kan fatta, att det skulle finnas en sådan orsakskedja mellan tvångsförlängning av arrenden och den av herr Lindhagen m. fl. åstundade optionsrätten, ty om man läser klämman i herr Lindhagens motion, står det där: »rätt till förnyelse av arrende (optionsrätt) medgives arrendator vid utgången av den stadgade minimitiden». Det har således icke ens varit herr Lindhagens mening, att optionsrätten skulle bygga på de gamla arrendeavtalen utan optionsrätten skulle naturligtvis bygga på de nya avtal, som slutas enligt de sociala arrendebestämmelserna.

Herr **Norling**: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Gardells i Gans diskussionsinlägg. Jag kan överlämna en kopia av de dispensansökningar, som jag åberopat för Värmlands läns vidkommande med namn och adresser utsatta i varje särskilt fall, så där kan herr Gardell få kontrollera mina uppgifter!

Vidkommande den påstådda bristen på arbete med kolning m. m. har den värmländska järnproduktionen icke sjunkit på senare tid. Glädjande nog är det tvärtom.

Herr Andersson i Rasjön yttrade, att 18 dispensansökningar var en låg siffra. Sammanlagt med dem som ligga och vänta på att bliva bifallna är det 46. Jag har icke sagt, att länsstyrelsen i det här fallet gått olagligt tillväga. Vad jag sade var, att i såväl utskottets motivering som i propositionen blev marginalen för dispenserna för bred. Det var det, som jag ville framhålla i det här fallet. Att siffran är så pass låg, kan även vara beroende på att bolagen, med undantag av Hälleforsbolaget, nekat ingå i kollektiva förhandlingar med arrendatorerna angående arrendevillkoren. Varför Hälleforsbolaget har visat sig hyggligast i det fallet, vet jag icke, om det möjligen kan vara beroende på att statens kreditkassa har så stort inflytande i det bolaget. Hundratals värmländska arrendatorer ha emellertid nekat att skriva på de här kontrakten, och det är därför, som antalet dispensansökningar hos länsstyrelsen för närvarande icke är högre än 46, men jag tycker, att 46 är en anmärkningsvärt hög siffra. Herr talman! Jag skall be att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande mom. 1) blev utskottets i detta moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen propositioner i fråga om mom. 2)—5), nämligen dels på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt, dels ock på bifall till det av herr Pettersson i Hällbacken under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Pettersson i Hällbacken, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad andra lagutskottet hemställt i mom. 2)—5) av utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Pettersson i Hällbacken under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit vad utskottet hemställt i förevarande moment.

§ 14.

Ordet begärdes härefter av herr **Laurén**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att tiden för avlämnande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 189 måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter tjugonde dagen från dagen för propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande medelst automobilskattemedel av kostnader för vissa säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å bensen och motorsprit m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion angående stadgande av förbud i visst fall mot värnpliktigas skiljande från vid inkallelse till tjänstgöring innehaft arbete eller tjänst m. m.;

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av enskilda tillhöriga laxfisken i Mörrumsån jämte en i ämnet väckt motion;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II:204, angående navigationsskolornas överflyttande till skolöverstyrelsen;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, med anledning

*Ang. vissa
ändringar i de
sociala arren-
delagsbestäm-
melserna.
(Forts.)*

av dels herr Laurins motion, nr 196, angående genomförande av vissa kontrollåtgärder vid införseln av utländska köttvaror, dels herr Engbergs motion, nr 332, angående ändrade kontrollföreskrifter rörande införsel till riket av vissa djur och köttvaror; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändring av gällande bestämmelser om särskilt tillstånd för förvärv av sådan ammunition, som är att hänföra till explosiv vara m. m.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Svensson* i Högsjöhult under 3 dagar från och med den 18 innevarande mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.54 på natten.

In fidem
Per Cronvall.